

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AVRUPA GÜVENLİK VE SAVUNMA
POLİTİKASININ YAPISI VE GELİŞİM SÜRECİ

Abdullah Sadık Enes ERGEL

2501190037

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Arzu KİHTİR

İSTANBUL - 2022

ÖZ

AVRUPA GÜVENLİK VE SAVUNMA POLİTİKASININ YAPISI VE GELİŞİM SÜRECİ

Abdullah Sadık Enes ERGEL

Avrupa Birliği'nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikasının (ODGP) bir parçası olan Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasının (AGSP) oluşum süreci, 2000'li yıllarda tamamlanmış ve politikanın gelişim süreci bu yıllarda başlamıştır. Gelişim süreci devam etmekte olan AGSP, Avrupa Birliği'nin ilerleme katetmek için yüksek çaba harcadığı alanlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu tez çalışmasında, AGSP'nin oluşum ve gelişim süreci, yapısal araçlarının kapsamı ve operasyonel faaliyetlerinin etki alanının belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bununla beraber, Avrupa Birliği içerisinde ortak güvenlik ve savunmaya dair iş birliği teşviklerinin son yıllarda arttığı ve çeşitli programlarla desteklendiği görülmüş, bu doğrultuda AGSP'nin mevcut durumu, yaşadığı güncel gelişmeler çerçevesinde ele alınmıştır.

Tezde Avrupa Birliği'nin, AGSP-Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP) çerçevesi içerisinde yürüttüğü askeri ve sivil operasyonlara da yer verilmiştir. Bu kapsamda 37 askeri ve sivil misyon, başlangıç tarihleri esas alınarak kronolojik olarak sıralanmış ve incelenmiştir. Ayrıca operasyonların, dünya haritası üzerindeki konumları belirlenmiş ve bilgiler görsellerle desteklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, AGSP, ODGP, OGSP, Ortak Güvenlik

ABSTRACT

**THE STRUCTURE AND DEVELOPMENT PROCESS OF
EUROPEAN SECURITY AND DEFENSE POLICY**

Abdullah Sadık Enes ERGEL

The European Security and Defence Policy (ESDP), part of the Common Foreign and Security Policy (CFSP) of the European Union(EU), completed the growth process in the 2000s. After that, the development process of the ESDP was initiated by the EU. The development process of ESDP continues today, and it appears as one of the fields in which the European Union makes a remarkable effort.

This thesis purposes of determining the structure, operational activities, formation, and development process of ESDP. In addition, the current situation of the ESDP is assessed through improved collaborations regarding common security in recent years.

The study covers the military, and civil operations carried out by the European Union within the framework of the ESDP and the Common Security and Defence Policy (CSDP). In this context, 37 operations and missions are analyzed chronologically, and the operations' locations are indicated on the map.

Keywords: CFSP, ESDP, CSDP, Common Security, European Union (EU)

ÖNSÖZ

Avrupa Birliği siyasi ve ekonomik alanlara kıyasla, güvenlik ve savunmaya yönelik entegrasyon çalışmalarında geri kalmıştır. Küresel bir aktör olarak, ortak sınır ve sahil güvenliğinin de ötesinde, küresel sorunlarla ortak mücadele etmek isteyen AB, güvenlik alanındaki ortaklık çalışmalarına ve iş birliği teşviklerine bilhassa son yıllarda önem vermektedir.

Yapısal ve operasyonel olarak güncel gelişmeler yaşayan Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasının, günümüzde önemli bir evrede olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda tez çalışmamda, AGSP'nin temel taşlarının atıldığı günlerden, günümüze kadar yaşadığı süreçleri ele alarak yol haritasını belirlemeye, yapısal düzenini analiz etmeye ve operasyonel faaliyetlerini incelemeye gayret ettim.

Bu gayretteki ana motivasyonum, daha sonraki yıllarda AGSP/OGSP alanında yapılacak çalışmaların, bu tez çalışmasından faydalanacağına olan inancımdı.

Bu inancım doğrultusunda, tez çalışmalarına başladığım ilk günden beri desteğini esirgemeyen kıymetli danışmanım Prof. Dr. Arzu Kihtir'e, eğitim hayatım boyunca hiçbir fedakarlıktan kaçınmayarak yanımda olan sevgili annem Ümmühan Albayrak'a ve ağabeyim mer Faruk Ergel'e, maddi ve manevi destekleriyle daima arkamda duran kıymetli büyüklerim Musa Albayrak'a, İsa Albayrak'a, ve Kasım Albayrak'a sonsuz şükranlarımı sunmak isterim.

Abdullah Sadık Enes Ergel

İstanbul-2022

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Liberal Kuramlar ve Güvenlik İçin Temel Koşullar

Tablo 2: OGSP'nin Yapısını Oluşturan Araçlar

Tablo 3: AB ve BM'nin Aynı Bölgelerde Yürüttüğü Paralel Operasyonlar

Tablo 4: CONCORDIA Operasyonuna Destek Veren Ülkeler ve Asker Sayıları

Tablo 5: EUNAVFOR MED Sofya Operasyonu'nun Askeri Kapasitesi

Tablo 6: 2021 Yılı İtibariyle Devam Eden Askeri ve Sivil Operasyonlar

Tablo 7: Yıllara Göre Düzenlenen AGSP/OGSP Misyonlarının Sayıları

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel 1: 2021 Yılına Kadar Tamamlanmış Olan AGSP/OGSP misyonlarının Dünya Haritasındaki Konumları

Görsel 2: 2021 Yılı İtibariyle Yürütölmeye Devam Eden AGSP/OGSP Misyonlarının Dünya Haritasındaki Konumları

Görsel 3: Tüm AGSP/OGSP Misyonlarının Dünya Haritası Üzerindeki Konumları

KISALTMALAR LİSTESİ

AB: Avrupa Birliği

ABA: Avrupa Barış Aracı

ABAP: Avrupa Birliği Askeri Personeli

ABGM: Afrika Barış ve Güvenlik Mimarisi

AGİT: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı

AGSP: Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası

AKTÇ: Avrupa Kömür Çelik Topluluğu

APYM: Askeri Planlama ve Yürütme Müdürlüğu

ASA: Avrupa Savunma Ajansı

ASF: Avrupa Savunma Fonu

AST: Avrupa Savunma Topluluğu

AT: Avrupa Topluluğu

BAB: Batı Avrupa Birliği

BM: Birleşmiş Milletler

BMGK: Birleşmiş Milletler Güvenlik Kurulu

EGSK: Avrupa Güvenlik ve Savunma Koleji

KYSD: Koordineli Yıllık Savunma Değerlendirmesi

ODGP: Ortak Dış ve Güvenlik Politikası

OGSP: Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası

PAG: Politika ve Güvenlik Komitesi

PESCO: Daimi Yapılandırılmış İşbirliği

PGK: Politika ve Güvenlik Komitesi

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ.....	iv
TABLOLAR LİSTESİ.....	v
GÖRSELLER LİSTESİ	vi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GÜVENLİK KAVRAMI VE AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ORTAK GÜVENLİK VE SAVUNMA POLİTİKASININ TEORİK DAYANAKLARI

1.1. Güvenlik Kavramı	4
1.1.1. Ortak Güvenlik Kavramı	6
1.2. Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasının Tanımı.....	7
1.3. Ortak Savunma ve Güvenlik Politikasının Teorik Dayanakları	8
1.3.1. Realizm	9
1.3.2. Liberalizm.....	10
1.3.3. Dünya Sistemi Teorisi	13

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA GÜVENLİK VE SAVUNMA POLİTİKASI'NIN TARİHSEL GELİŞİMİ

2.1. Avrupa Savunma Topluluğu ve Avrupa Siyasi Topluluğu	14
2.2. Batı Avrupa Birliği'nin Kurulması.....	16
2.3. Fouchet Planı	17
2.4. Roma Deklarasyonu	19
2.5. Ortak Dış ve Güvenlik Politikasına Giden Süreç	19
2.6. Maastricht Anlaşması ve ODGP	20
2.6.1. Petersburg Deklarasyonu	22
2.7. Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği (AGSK)	24
2.8. Amsterdam Anlaşması ve ODGP	24
2.9. Saint-Malo Zirvesi.....	26
2.10. Köln Zirvesi.....	26
2.11. Helsinki Zirvesi ve Feira Zirvesi	26

2.12. Nice Anlaşması ve 11 Eylül Terör Saldırıları	28
2.13. Göteborg Zirvesi.....	29
2.14. Laeken Zirvesi ve Selanik Zirvesi	29
2.14.1. Frontex	30
2.15. Lizbon Anlaşması ve ODGP-AGSP.....	31

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AGSP/OGSP’NİN YAPISINI OLUŞTURAN KURUMLAR VE ULUSLARARASI İŞ BİRLİKLERİ

3.1. Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasının Yapısı.....	34
3.1.1. Politika ve Güvenlik Komitesi (The Political and Security Committee- PSC).....	35
3.1.2. Avrupa Birliği Askeri Komitesi (The European Union Military Committee-EUMC)	36
3.1.3. Kriz Yönetiminin Sivil Unsurları Komitesi (Committee for Civilian Aspects of Crisis Management-Civcom).....	36
3.1.4. Politik-Askeri Grup (The Politico-Military Group-PMG).....	37
3.1.5. Güvenlik ve Savunma Politikaları Direktörlüğü (Security and Defence Directorate-SECDEFPOL)	37
3.1.6. Güvenlik ve Barış Direktörlüğü (Integrated approach for Security and Peace Directorate-ISP).....	38
3.1.7. Avrupa Birliği Askeri Personeli (European Union Military Staff).....	38
3.1.8. Sivil Planlama ve Yürütme Kabiliyeti (The Civilian Planning and Conduct Capability-CPCC).....	40
3.1.9. Askeri Planlama ve Yürütme Kabiliyeti (The Military Planning and Conduct Capability-MPCC)	41
3.1.10. Avrupa Savunma Ajansı (European Defence Agency-EDA).....	41
3.1.11. Avrupa Güvenlik ve Savunma Koleji (European Security and Defence College-ESDC).....	43
3.1.12. Avrupa Birliği Güvenlik Araştırmaları Enstitüsü (European Union Institute for Security Studies)	44
3.1.13. Avrupa Birliği Uydu Merkezi (European Union Satellite Centre).....	44
3.2. Operasyonel Faaliyetlerin Finansmanı: Athena Mekanizması ve Avrupa Barış Aracı	45
3.2.1. Avrupa Barış Aracı (The European Peace Facility)	46
3.3. Avrupa Savunma Fonu (European Defence Fund-EDF)	47

3.4. Koordineli Yıllık Savunma Değerlendirmesi (Coordinated Annual Review On Defence – CARD)	48
3.5. Kalıcı Yapılandırılmış İşbirliği (Permanent Structured Cooperation – PESCO)	49
3.6. OGSP Kapsamında Yapılan Ortaklık Çalışmaları	52
3.6.1 OGSP Çerçevesinde Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler Ortaklığı.....	52
3.6.2. OGSP Çerçevesinde Avrupa Birliği ve NATO Ortaklığı.....	55
3.6.3 OGSP Çerçevesinde Avrupa Birliği’nin Afrika Ortaklıkları.....	57
3.7. AB’nin Stratejik Pusulası	58
3.8. Brexit ve OGSP	59

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ’NİN AGSP/OGSP KAPSAMINDA DÜZENLEDİĞİ OPERASYONLAR

4.1. 2021 Yılına Kadar Tamamlanmış Olan Operasyonlar	62
4.1.1 EUPM/Bosna Hersek (Avrupa Birliği Bosna Hersek Polis Misyonu)	62
4.1.2. CONCORDIA Operasyonu-Kuzey Makedonya Cumhuriyeti	63
4.1.3. ARTEMIS Operasyonu-Demokratik Kongo Cumhuriyeti	65
4.1.4. EUPOL PROXIMA-Kuzey Makedonya Cumhuriyeti (Avrupa Birliği Polis Misyonu- Kuzey Makedonya)	65
4.1.5. EUJUST THEMIS-Gürcistan (Hukukun Üstünlüğü Misyonu-Gürcistan).....	66
4.1.6. EUSEC-Kongo (Güvenlik Sektörü Reformu İçin Tavsiye ve Yardım Sağlama Misyonu- Demokratik Kongo Cumhuriyeti).....	67
4.1.7. EUPOL-Kinşasa (Avrupa Birliği Polis Misyonu-Kinşasa)	67
4.1.8. EUJUST LEX-Irak (Hukukun Üstünlüğü Misyonu-Irak)	68
4.1.9. Açe Gözlemci Misyonu	69
4.1.10. EUFOR-Kongo (Avrupa Birliği Gücü Askeri Operasyonu- Demokratik Kongo Cumhuriyeti).....	69
4.1.11. EUPOL-Afganistan (Avrupa Birliği Polis Misyonu-Afganistan)	70
4.1.12. EUPOL-Kongo (Avrupa Birliği Polis Misyonu- Demokratik Kongo Cumhuriyeti).....	71
4.1.13. EUFOR-Çad/Orta Afrika Cumhuriyeti (Avrupa Birliği Gücü Askeri Operasyonu-Çad/Orta Afrika Cumhuriyeti)	71
4.1.14. EU SSR-Gine-Bissau (Güvenlik Sektörü Reformu-Gine-Bissau)	72
4.1.15. EUAVSEC-Güney Sudan (Avrupa Birliği Havacılık Güvenliği Misyonu- Güney Sudan)	72

4.1.16. EUFOR-Orta Afrika Cumhuriyeti (Avrupa Birliği Gücü Askeri Operasyonu-Orta Afrika Cumhuriyeti).....	73
4.1.17. EUMAM-Orta Afrika Cumhuriyeti (Avrupa Birliği Askeri Danışma Misyonu- Orta Afrika Cumhuriyeti).....	74
4.1.18. EUNAVFOR MED-Sofya (Avrupa Birliği Deniz Kuvvetleri Operasyonu Akdeniz-Sofya Operasyonu).....	74
4.1.19. EUPAT-Kuzey Makedonya (Avrupa Birliği Polis Danışmanlığı Ekibi-Kuzey Makedonya).....	76
4.2. 2021 Yılı İtibariyle Yürütölmeye Devam Eden Operasyonlar.....	77
4.2.1. ALTHEA Operasyonu	78
4.2.2. EUBAM-Refah (Avrupa Birliği Sınır Destek Misyonu-Refah).....	78
4.2.3. EUPOL COPPS-Filistin Bölgesi (Avrupa Birliği Filistin Polisi Destek Koordinasyon Ofisi-Filistin Bölgesi).....	79
4.2.4. EUMM-Gürcistan (Avrupa Birliği İzleme Misyonu-Gürcistan).....	79
4.2.5. EULEX-Kosova (Avrupa Birliği Hukukun Üstünlüğü Misyonu-Kosova)	80
4.2.6. EUNAVFOR Atalanta (Atalanta Operasyonu).....	80
4.2.7. EUTM-Somali (Avrupa Birliği Askeri Eğitim Misyonu-Somali).....	81
4.2.8. EUCAP-Somali (Avrupa Birliği Kapasite Geliştirme Misyonu-Somali). 82	
4.2.9. EUCAP-Sahel Nijer (Avrupa Birliği Kapasite Geliştirme Misyonu-Sahel Nijer).....	82
4.2.10. EUTM-Mali (Avrupa Birliği Askeri Eğitim Misyonu-Mali)	83
4.2.11. EUBAM-Libya (Avrupa Birliği Sınır Destek Misyonu-Libya)	84
4.2.12. EUAM-Ukrayna (Avrupa Birliği Danışma Misyonu-Ukrayna).....	84
4.2.13. EUCAP-Sahel Mali (Avrupa Birliği Kapasite Geliştirme Misyonu-Sahel Mali).....	85
4.2.14. EUTM-Orta Afrika Cumhuriyeti (Avrupa Birliği Askeri Eğitim Misyonu-Orta Afrika Cumhuriyeti).....	86
4.2.15. EUAM-Irak (Avrupa Birliği Danışma Misyonu-Irak)	86
4.2.16. EUAM-Orta Afrika Cumhuriyeti (Avrupa Birliği Danışma Misyonu-Orta Afrika Cumhuriyeti)	87
4.2.17. EUNAVFOR MED İrini (İrini Operasyonu).....	88
4.2.18.EUTM Mozambik.....	89
SONUÇ.....	91
KAYNAKÇA	99

GİRİŞ

Avrupa’da İkinci Dünya Savaşı’nın ardından, güvenlik ve savunmaya yönelik bütünleşme girişimleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Fakat bu girişimler, Soğuk Savaş’ın sona erdiği döneme kadar istenilen düzeye ulaşamamıştır.

Soğuk Savaş’ın bitmesiyle birlikte, Avrupa güvenliği için yeni bir dönem başlamıştır. Bu dönemle birlikte, Avrupa Birliği üyesi ülkeler arasında güvenlik ve savunmaya ilişkin bütünleşme girişimleri, başarılı sonuçlar almaya başlamıştır. Bu süreçte ilk olarak Maastricht Anlaşması’yla birlikte Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) oluşturulmuştur. Ardından, Saint-Malo ve Köln Zirveleriyle birlikte Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) ilan edilmiştir. Sonrasında ise Nice Anlaşması’nın imzalanmasıyla beraber AGSP, ODGP’nin bir uzantısı olarak deklare edilmiş ve her iki kavram kurumsallaşmıştır.

AGSP, uzun süren inşaa sürecinin ardından hem Avrupa Birliği içerisindeki düzenlemelerin hem de küreselleşmenin sebep olduğu güvenlik sorunlarının (uluslararası terör, yasadışı göç, kaçakçılık vb.) etkisiyle birlikte gelişim sürecine hızlı bir şekilde başlamıştır. Lizbon Anlaşması’yla birlikte kuvvetlendirilen AGSP’nin yerine artık Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP) kavramının kullanılması kararlaştırılmış ayrıca anlaşmayla birlikte AGSP/OGSP’ye dair hükümler ilk defa hukuki bir bağlayıcılığa sahip olmuştur.

OGSP bu dönemden sonra hem yapısal hem de operasyonel olarak çeşitli girişimlerle geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda OGSP’nin gelişimi ve sürdürülebilir olması için çalışan 13 esas yapısal araçla birlikte “PESCO”, “Avrupa Barış Aracı” gibi mekanizmalar bulunmaktadır.

Yapısal gelişimi takiben, AGSP/OGSP bünyesinde günümüze kadar 37 askeri ve sivil misyon icra edilmiş, bu operasyonlarla birlikte uluslararası ortaklıkların da geliştirilmesi sağlanmıştır.

Bu doğrultuda tez, Avrupa Birliği’nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikasını güçlendirmek amacıyla geliştirilen Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasının, temel

taşlarının atıldığı günden, günümüze kadar yaşadığı tarihsel gelişimi, yapısal düzenini ve operasyonel faaliyetlerini tespit etmek ve incelemek amacıyla hazırlanmıştır.

Bu amaç çerçevesinde tezde tanımlayıcı ve açıklayıcı bir anlatım modeli kullanılmıştır. Ayrıca AGSP/OGSP'ye odaklanan ve bu politikanın gelişimini, yapısal düzenini ve faaliyetlerini detaylı bir şekilde anlamak üzere hazırlanan tez, bir içsel durum çalışmasıdır.

Tezin birinci bölümünde kavramsal çerçeve paylaşılmış, bu doğrultuda “güvenlik” ve “ortak güvenlik” kavramlarının tanımları yapılmıştır. Ardından Avrupa Birliği'nin Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasının tanımı yapılmış ve Avrupa Birliği'nin AGSP/OGSP'ye yönelik teorik dayanakları ele alınmıştır. Bu bölümde Realizm, Liberalizm ve Dünya Sistemi Teorileri incelenmiş ve bu teorilerin güvenliğe yönelik yaklaşımları ana hatlarıyla paylaşılmıştır.

Tezin ikinci bölümünde ise Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasının tarihsel gelişimi incelenmiş, Avrupa Birliği üyesi ülkelerin güvenlik ve savunmaya ilişkin bütünleşme gayretleri ve girişimleri ele alınmıştır. Bu kapsamda, AGSP'nin oluşum ve gelişim sürecine dair yaşanan ilerlemeler ve aksaklıklar, yapılan anlaşmalar ve müzakereler kronolojik olarak sıralanmıştır.

Üçüncü bölümde ise AGSP/OGSP'nin yapısını oluşturan kurumlar incelenmiş ve AB'nin AGSP/OGSP kapsamında yaptığı iş birlikleri ele alınmıştır. Bu doğrultuda ilk olarak, AGSP/OGSP'nin yapısını oluşturan 13 yapısal organın esas görevleri paylaşılmış ardından AGSP/OGSP'nin finansal yapısı incelenmiştir. Finansal yapı başlığında, 2021 yılına kadar kullanılan Athena Mekanizmasının ve Afrika Barış Aracının yerini alan Avrupa Barış Aracı kavramı, literatüre katılan yeni bir kavram olarak önem taşımaktadır. Bununla beraber AB'nin; NATO, Afrika Birliği ve Birleşmiş Milletler ile AGSP/OGSP kapsamında yaptığı iş birlikleri de bu bölümde incelenmiştir.

Avrupa Birliği'nin kendi güvenliğini sağlamada özerk yapılanmalara sahip olma isteğine bağlı olarak yürüttüğü faaliyetlerin ardından, üçüncü bölümün son kısmında, OGSP'nin yapısına yönelik gerçekleşen “*Koordineli Yıllık Savunma*

Değerlendirmesi”, “*Stratejik Pusula*”, “*Avrupa Savunma Fonu*” gibi güncel gelişmelerin yanı sıra Brexit’in OGSP’ye olan etkisi de ele alınmıştır.

Tezin son bölümü olan dördüncü bölümde ise AB’nin AGSP/OGSP kapsamında yürüttüğü ve yürütmeye devam ettiği operasyonlar incelenmiştir. Bu doğrultuda; askeri ve sivil olarak toplam 37 AGSP/OGSP misyonunun içeriği, kapsamı ve amaçları bu bölümde ana hatlarıyla ele alınmıştır. Bu bölümde yer alan operasyonel faaliyetler, başlangıç tarihi esas alınarak kronolojik olarak sıralanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÜVENLİK KAVRAMI VE AVRUPA BİRLİĞİ’NİN ORTAK GÜVENLİK VE SAVUNMA POLİTİKASININ TEORİK DAYANAKLARI

1.1. Güvenlik Kavramı

Latince “*endişeden uzak olma*” anlamına gelen “*securitas*” kelimesinden türeyen güvenlik kavramı, tarihte ilk kez Cicero tarafından kullanılmıştır.¹ Gündelik hayatın, bireysel ve toplumsal her aşamasında karşılaşılan güvenlik kavramı, bireylerin çeşitli aşamalarda yaşadığı endişe bütünü olarak tanımlanmaktadır. Güvensizlik olasılıklarının ortadan kaldırılması manasına da gelen güvenlik, varlığını muhafaza etme amacı olan her davranışın karşılaştığı bir olgudur.² Türk Dil Kurumu tarafından “*Toplum yaşamında yasal düzenin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi durumu, emniyet*” tanımıyla açıklanan güvenlik kavramı,³ Abraham Maslow’un hazırladığı ihtiyaçlar hiyerarşisinde, en temel ikinci insan ihtiyacı olarak belirtilmiştir. Maslow bu çalışmada güvenlik kavramını “*korku ve tehlikeden uzak olma durumu*” olarak nitelendirmiştir.⁴

Güvenlik, uluslararası ilişkiler disiplininin en kuvvetli aktörü olarak kabul edilen devletlerin de temel bir ihtiyacı ve sorumluluğu olarak görülmektedir.⁵

Güvenliğin, bir uluslararası ilişkiler disiplini kavramı olarak, herkes tarafından kabul edilen, kesin bir tanımı yoktur. Bunun sebebi uluslararası sistemi oluşturan her aktörün, kendine özgü güvenlik tanımlarının olmasıdır. Bu farklılık, aktörlerin sahip olduğu güce, kapasite büyüklüğüne, uluslararası sisteme karşı bakış açısına ve uluslararası sistem içerisinde kendine yüklediği role bağlı oluşmaktadır. Ayrıca

¹ J. Frederik M. Arends, “Homeros’dan Hobbes ve Ötesine: “Güvenlik” Kavramının Avrupa Geleneğindeki Boyutları,” **Uluslararası İlişkiler**, C.6, No:22, 2009, s. 5.

² Beril Dedeoğlu, **Uluslararası Güvenlik ve Strateji**, İstanbul, YeniYüzyıl Yayınları, 2008, s. 21-23.

³ Türk Dil Kurumu, “Güncel Türkçe Sözlük”, (Çevrimiçi) <https://sozluk.gov.tr/>, 28 Ekim 2020.

⁴ Abraham H. Maslow, “A Theory of Human Motivation”, (Çevrimiçi) <http://psychclassics.yorku.ca/Maslow/motivation.htm>, 30 Ekim 2020.

⁵ Murat Yorulmaz, ““Değişen” Uluslararası Güvenlik Algılamaları Bağlamında Türkiye-Yunanistan İlişkilerinde “Değişmeyen” Güvenlik Paradoksu,” **Balkan Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, C.3, No:1, Temmuz 2014, s.105

güvenlik kavramı, zamanının ve şartların değişmesine bağlı olarak derinleşmiş; güvenliği sağlayan unsurlar ve değişen güvenlik teknikleriyle birlikte güvenlik kavramı farklı anlamlar kazanmıştır.⁶ Örneğin, 14.yüzyıla kadar aktörlerin güvenliğini sağlayan araçlar, ateşli silahların bulunmasıyla birlikte caydırıcı etkisini kaybetmiş ve aktörler, güvenliklerini sağlamak için ateşli silah temin etmeye yönelmiştir. Bu doğrultuda, özellikle Avrupa’da başlayan reform hareketleri ve ardından gerçekleşen buluşlarla birlikte, teknik ve bilimsel çalışmalar güvenlik kavramının içinde yer almaya başlamış ve bu kavramın şekillenmesinde rol oynamıştır.⁷

Güvenlik kavramı, en dar biçimiyle ele alındığında, “*anayurdun savunulmasına gerek kalmayacak tedbirlerin alınması*” olarak tanımlanmaktadır.⁸ Arnold Wolfers ise güvenliği, “*elde edilen değerlere karşı bir tehdit olmaması*” durumu olarak tanımlamıştır.⁹

Geniş bir perspektiften ele alındığında ise güvenlik kavramı; çevre güvenliği, enerji güvenliği ve siber güvenlik gibi birçok farklı bağlamı içinde barındırmaktadır. Bu çerçevede uluslararası terör, küresel salgınlar, çevre kirliliği, ekonomik adaletsizlik, uluslararası göç ve ilticalar, kaçakçılık gibi birçok sorun güvenlik başlığı altında yer almaktadır.¹⁰

Güvenlik kavramının genişlemesi, küreselleşmenin gelişmesiyle doğru orantıda gerçekleşmektedir. Küreselleşmenin artmasıyla birlikte güvenlik konuları ve sorunları artarak uluslar ötesi, uluslar altı ve çok boyutlu bir duruma dönüşmüştür. Başka bir deyişle, küreselleşmenin artması, devletlere yeni güvenlik tehditleri getirmiş ve güvenlik kapsamının genişlemesine sebep olmuştur.¹¹

Özellikle dar bir perspektiften incelendiğinde güvenliğin, yalnızca askeri önlemler alınarak sağlanabileceği algısı oluşsa da bakış açısının genişlemesiyle birlikte, kavramın yalnızca savaşımlardan ve askeri tedbirlerden var olmadığı, içerisinde

⁶ Beril Dedeoğlu, a.g.e., s.24-26

⁷ A.e., s. 33-34.

⁸ Faruk Sönmezoğlu, Özgün Erler Bayır, “Kavramsal Çerçeve”, **Dış Politika Karşılaştırmalı Bir Bakış**, Der. Faruk Sönmezoğlu, Özgün Erler Bayır, İstanbul, Der Yayınları, 2014, s.25.

⁹ Arnold Wolfers, “‘National Security’ as an Ambiguous Symbol,” **Political Science Quarterly**, C.67, No:4, Aralık 1952, s.485.

¹⁰ Faruk Sönmezoğlu, Özgün Erler Bayır, a.g.e., s.25-26.

¹¹ Haşim Türker, **Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası**, Ankara, Nobel Yayınları, 2007, s.23-25.

birçok sosyal ve toplumsal olguyu barındırdığı görülmektedir. Bu noktada, devletler güvenliklerini “doğal” ve “hukuki” olmak üzere iki faktöre bağlı olarak sağlamaktadır. Doğal faktörler; ülkenin coğrafyası, milletin ruhsal yapısı, dini anlayışı, askeri becerisi, kapasitesi ve yapısı gibi özelliklerden oluşur. Hukuki faktörler ise ülkelerin yaptıkları ittifakları, uluslararası sözleşmeleri, silahsızlanma sözleşmelerini veya savaş hukuku sözleşmelerini içeren düzenlemelerdir.¹²

1.1.1. Ortak Güvenlik Kavramı

Güvenlik tanımlamalarında farklılıklar söz konusu olsa da devletler, varlıklarını tehdit eden veya barışı bozan tehlikelere karşı, güvenliklerini esas alarak, iş birlikleri yapabilirler. Ortak güvenlik olarak tanımlanan bu durumun gerçekleşebilmesi için “bir örgüt kurulması”, “güvensizliğe sebep olan unsurların ortadan kaldırılması” ve “kolektif garanti” koşullarının sağlanması gerekmektedir.¹³

Ortak güvenlik anlayışı, devletlerin güvenlik ve savunma konularında ortak bir politika yürütmesi ve tek bir strateji üzerinden hareket etmesi anlamına gelmektedir. Askeri konuların yanı sıra ekonomik ve sosyal alanlarda ortaya çıkan istikrarsızlıklar ve tehditler için de ittifak kurulmasını öngören ortak güvenlik sistemleri, ortak güvenlik ve ortak tehdit algılarının belirlenmesini sağlar.¹⁴

Dış politikada ortak amaçlara sahip olan aktörler, güvenliklerini temel alarak, daha fazla etki alanına sahip olmak için birçok alanda (askeri, ekonomik, mali ve çevresel) ortak güvenlik sistemi oluşturabilirler. Bu sistemde, ortak tehditler kapsamında verilen mücadeleler müttefikler arasında meşru olarak değerlendirilir.

Ortak güvenlik sistemlerinin askeri stratejisi, ideolojisi, ekonomik ve siyasal sistemi yazılı veya yazısız bir kurala bağlanmış ve bu düzen müttefiklerin birbirine olan bağımlılıklarını arttırmaya yönelik tasarlanmıştır.¹⁵

¹² F. Pierre Brugiere, **La Securite Collective-1919-1945**, Paris, Edition Pedone, 1946, s.8-18’den aktaran Haydar Çakmak, **Avrupa Güvenliği NATO AGDT AGSP**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2003, s.26.

¹³ F. Pierre Brugiere, a.g.e, s.10’dan aktaran; Haydar Çakmak, a.g.e, s.28.

¹⁴ Beril Dedeoğlu, a.g.e., s. 225.

¹⁵ A.e., s. 64-65.

Ortak güvenlik sistemlerinin oluşturduğu güvenlik alanlarının, bazı karakteristik özellikleri vardır. Bu özellikler:

- 1- Bölgeler iki ya da daha fazla devletten oluşur.
- 2- Söz konusu devletler coğrafi olarak birbirine yakındır.
- 3- Ülkelerin güvenlik dayanışması kapsamında şekillenen ilişkileri, olumlu veya olumsuz gelişmelere sebep olsa da bu ülkeler arasındaki ilişkiler, güvenlik alanı dışındaki devletlere kıyasla daha kuvvetlidir.
- 4- Ülkeler arasında kurulan güvenlik dayanışması, kalıcı olmasa da uzun ömürlü ve dayanıklıdır.¹⁶

Ortak güvenlik kavramı, ülkeler için muhtemel saldırılara karşı adeta bir sigorta vazifesi görmektedir. Çünkü bir ortak güvenlik sistemi üyesi devlet, güvenliği tehlikeye düştüğü anda diğer devletlerden destek alabilmektedir. Bu nedenle, güvenlik tehdidi yüksek olan devletlerin ortak güvenlik sistemlerine dahil olması zordur.¹⁷

1.2. Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasının Tanımı

Avrupa Birliği Antlaşması'nın 42. Maddesiyle birlikte ele alınan OGSP, birliğe mevcut sivil ve askeri imkanlar doğrultusunda operasyonel hareket kabiliyeti sağlayan bir araç olarak nitelendirilmiştir. Birleşmiş Milletler'in sunduğu ilkelerle uyumlu hareket eden bu aracın; barış sağlama, çatışma önleme ve uluslararası güvenliği kuvvetlendirme amaçlarıyla yürütüldüğü Avrupa Birliği Antlaşması'nın 42. maddesinde bildirilmiştir. Anlaşmanın 43. Maddesinde ise bu amaçlar doğrultusunda OGSP'nin üstlenebileceği görevler:

- Ortak silahsızlandırma operasyonları ve çatışma önlenmesi görevleri
- Çatışma sonrası barış sağlama, istikrar sağlama ve barışı koruma görevleri,
- İnsani yardım görevleri ve kurtarma operasyonları,
- Askeri danışmanlık ve destek görevleri,

¹⁶ Barry Buzan, Ole Waever, Jaap De Wilde, **Security: A Framework For Analysis**, London, Lynne Rienner Publishers, 1998, s.15.

¹⁷ Haydar Çakmak, a.g.e., s.27.

- Kriz yönetimi hareketleri olarak sıralanmıştır.¹⁸

Avrupa Birliği Ortak Dış ve Güvenlik Politikasının ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilen Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası hem askeri hem sivil operasyonlarla küresel istikrara ve barışa katkı sağlama hedefiyle hareket etmektedir.¹⁹ Bununla birlikte Avrupa Birliği'nin güvenlik ve savunma politikasında öncelik verdiği üç husus vardır:

- 1- Dışarıdan gelen çatışmalara ve krizlere karşılık vermek,
- 2- Ortaklarına güvenliklerinin temini için destek olmak,
- 3- Avrupa Birliği'ni ve birliğe mensup vatandaşları korumak.

Avrupa Birliği, bu önceliklerin yerine getirilmesi için birlik sınırları dışındaki sivil ve askeri operasyonlarının güçlendirilmesini, iş birliklerinin derinleştirilmesini ve başta NATO ile Birleşmiş Milletler olmak üzere kurulan ortaklıklarının kuvvetlendirilmesi girişimlerini, politika olarak benimsemiştir.²⁰

1.3. Ortak Savunma ve Güvenlik Politikasının Teorik Dayanakları

Birçok farklı olguyu içinde barındıran ve mutabakat sağlanabilen ortak bir tanıma sahip olmayan güvenlik kavramı için geleneksel ve modern teorik yaklaşımlarının birbirinden farklı yorumlamaları bulunmaktadır. Ancak AB'nin, küresel bir güç olma sürecini en iyi açıklayan teoriler realizm, liberalizm ve dünya sistemi teorileri olarak belirlenmiştir. Ayrıca bu teoriler, AB'nin ODGP/AGSP'ye (OGSP) yönelik yaklaşımını göstermeye çalışan ve geleceğini ortaya koyacak teoriler olarak belirlenmiştir.²¹ Bu çerçevede realizm, liberalizm ve dünya sistemi teorisinin ana hatlarının tanımlanması ve güvenliğe yönelik yaklaşımlarının incelenmesi AB ODGP/AGSP (OGSP)'yi anlamamız için yeterli olacaktır.

¹⁸Official Journal of the European Union C 326, "Consolidated Version Of The Treaty On European Union", (Çevrimiçi) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012M/TXT> 22 Kasım 2020.

¹⁹The European Union Institute For Security Studies, "Security And Defence", (Çevrimiçi) <https://www.iss.europa.eu/topics/security-and-defence>, 22 Kasım 2020.

²⁰ European External Action Service, "Strengthening EU Security And Defence", (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/strengthening_eu_defence_2.pdf, 27 Kasım 2020.

²¹ Mesut Hakkı Caşın, Uğur Özgöker, Halil Çolak, **Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikaları**, Ankara, Nobel Yayın, 2020, s. 85.

1.3.1. Realizm

Özellikle II. Dünya Savaşı sonrası dönemde uluslararası ilişkiler disiplini en fazla etkileyen teorilerden biri olarak görülen Realizm, idealizme tepki olarak ortaya çıkmış ve teorinin gelişmesinde en önemli rolü Hans J. Morgenthau oynamıştır. Uluslararası politikayı bir güç mücadelesi olarak tanımlayan Morgenthau'ya göre realizmin temel özellikleri altı maddede sıralanabilir:

- 1- Uluslararası politika, evrensel ve objektif kurallarla yönetilmektedir.
- 2- Devletler, uluslararası çıkarlarına erişebilmek için güçlerini artırma güdüsüyle hareket ederler.
- 3- İçeriği ve uygulama yönteminde farklılıklar söz konusu olsa da güç ve çıkar arasındaki ilişki sabittir.
- 4- Ahlaki değerlerin uluslararası ilişkilerde yeri yoktur. Devletlerin uluslararası politikadaki başarıları, ahlaki kurallara ne kadar uyduyuyla değil ulusal çıkarlarını ne kadar elde ettiğiyle örtüşür.
- 5- Devletler, evrensel ahlaki değerleri, gerçek amaçlarını saklama amacıyla kullanır.
- 6- Uluslararası politika, ekonomi ve hukuk gibi çalışma alanlarından özerk olarak değerlendirilir.²²

Siyasal gerçeklik olarak da bilinen realizm teorisine göre uluslararası ilişkilerin temel aktörü, devlettir. Devlet içi dinamikleri yok sayan realist yazarlar, uluslararası politikayı insanın doğasıyla açıklamaktadır. Örneğin, Morgenthau ve Niebuhr gibi realist düşünürler bireylerin ilişkilerinde gücü ve çıkarı temel almasından dolayı devletlerin dış politikada güç ve çıkar peşinde olduğunu savunmaktadır.²³ Bu doğrultuda realist yazarlar, devletlerin ulusal çıkarlarını gerçekleştirebilmek için rasyonel bireyler gibi hareket ettiği varsayımında bulunurlar.²⁴

Uluslararası ilişkiler alanında güç, asker ve güvenlik konularını ön planda tutan realistler, uluslararası ilişkilerin ana gündeminin ulusal güvenlik olduğunu

²² Yücel Bozdağlıoğlu, "Realizm," **Uluslararası İlişkiler: Giriş, Kavramlar ve Teoriler**, Ed. Haydar Çakmak, İstanbul, Doğu Kitabevi, 2014, s.117-120.

²³ Tayyar Arı, **Uluslararası İlişkilere Giriş**, Bursa, Mkm Yayıncılık, 2013, s.24-25.

²⁴ Yücel Bozdağlıoğlu, a.g.e., s.121.

savunmaktadır. Öyle ki ulusal güvenlik konusu realistler için yüksek politika; ticari, mali konular ise alçak politika olarak görülür. Devletlerin ayrı ayrı güvenliğini sağlayacak merkezi bir otorite bulunmadığı için uluslararası yapıyı anarşik olarak gören realistler, her devletin kendi güvenliğini kendisinin sağlamakla yükümlü olduğunu savunsa da devletlerin, olası tehditlere karşı ittifak yapabileceğini belirtir.²⁵ Bu doğrultuda Kenneth Waltz “*anarşi halinde güvenlik en üst düzeydedir, ancak beka güvence altına alınırsa, devletler huzur, kar ve güç gibi diğer hedefleri güvenli bir şekilde arayabilirler*” yorumunu yapmıştır.²⁶

Realistler güvenlik amacıyla yapılan ittifakların sınırlı olduğunu ve sürdürülmesinin zor olduğunu düşünürler. Bunun temel sebebinin ise devletlerin birbirini aldatma ihtimalinin olması ve devletlerin çıkarlarına yönelik ilgisi olarak açıklarlar. Mearsheimer böyle bir durumda aldatan tarafın, mağdur tarafı bozguna uğratma fırsatına sahip olduğunu bildirir. Bu nedenle devletler, ittifaklara katılmalarına veya sahip oldukları silahların denetimine yönelik anlaşmalar imzalarına rağmen ulusal güvenliklerini korumada temkinli ve dikkatli olmaya devam ederler.²⁷ Bununla birlikte realistler, statükoyu devam ettirme ve güç dengesini sağlama güdüsüyle hareket eden devletler için ittifak kurmanın önemli bir araç olduğunu vurgularlar²⁸

1.3.2. Liberalizm

I. Dünya Savaşı’nın ardından bir uluslararası ilişkiler teorisi olarak görülen liberalizm, dünyada barışın ve güvenliğin tesis edilmesini ve çatışmaların engellenmesini sağlamak amacıyla ortaya çıkmıştır.²⁹

Başka bir deyişle bir uluslararası ilişkiler yaklaşımı olarak liberalizm, temel olarak klasik liberalizmin bireye yaklaşımını esas alarak, uluslararası ilişkilerde barış ve iş birliğinin tesisini analiz eden yaklaşımdır. Esas ilke olarak demokrasiyi

²⁵ Tayyar Arı, **Uluslararası İlişkiler Teorileri: Çatışma, Hegemonya, İşbirliği**, Bursa, Mkm Yayıncılık, 2010, s. 159-163.

²⁶ Kenneth N. Waltz, **Theory Of International Politics**, 1979, s.126.

²⁷ John Baylis, “Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı”, **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, C.5, No:18, 2008, s.74-75.

²⁸ Yücel Bozdağlıoğlu, “Realizm,” a.g.e., s.119.

²⁹ Tayyar Arı, **Uluslararası İlişkiler Teorileri: Çatışma, Hegemonya, İşbirliği**, s. 354.

benimseyen liberalizm, birçok konuda realizmin uluslararası ilişkilere yönelik tutumunu eleştirmiştir. Bu eleştiriler ile liberalizm ve realizm arasında beş ana fark ortaya çıkmıştır:

- 1- Devleti uluslararası politikanın temel aktörü olarak gören realistlerin aksine liberal düşünürler başka aktörlerin (birey, baskı grupları, uluslararası örgütler) de varlığını kabul etmektedir.
- 2- Liberalizm, uluslararası sistemin yalnızca güç dağılımına göre değişebileceğini savunan realizmin aksine, iş birliğine bağlı olarak uluslararası normların, uluslararası örgütlerin ve uluslararası hukukun uluslararası sistemi değiştirebileceğini savunmaktadır.
- 3- Devleti belli çıkarlar kapsamında hareket eden bir aktör olarak değerlendiren realistlerin aksine liberal düşünürler, devletin farklı çıkarlara, farklı dış politikalara sahip olabileceğini savunur.
- 4- Realizm, rasyonelliği bir aktörün kısa dönemli çıkarını en üst düzeye çıkarma çabası olarak görmektedir. Bunun aksine liberaller rasyonelliği, uzun dönemli çıkarların korunmasını sağlayan bir çaba olarak görmektedir.
- 5- Realist düşünürler askeri gücü, gücün en önemli aracı olarak görürken liberal düşünürler, askeri gücün ekonomik maliyetini eleştirmiş ve “*başvurulacak en son yol*” olarak nitelendirmiştir. Liberalistler, barışı sağlamada askeri güçten ziyade diplomasi, uluslararası hukuk ve normlar gibi seçeneklerin daha efektif olduğuna inanmaktadır.³⁰

Realizm de olduğu gibi liberalizmde de uluslararası sistem anarşik bir düzen olarak tanımlamaktadır. Ancak liberal düşünürler bu anarşik ortamda devletlerin iş birliği yaparak güvenliğini sağlayabileceğini savunmaktadır.³¹ Dolayısıyla realizmden farklı olarak liberalizm, uluslararası çatışma yerine barış ve iş birliği üzerine yoğunlaşmaktadır.³² Hatta liberalizme göre, bir devletin egemenliğinden ödün vererek iş birliği yapması, devletin ulusal çıkarlarından ödün vermesi anlamına

³⁰ Yücel Bozdağlıoğlu, “Liberalizm,” a.g.e., s.130-134.

³¹ Arda Mehmet Tezcanlar, Kaan Kılıç, “Güvenlik Çalışmaları”, **Stratejik Düşünce ve Güvenlik**, Ed. Güngör Şahin, M. Cem Oğultürk, İstanbul, Yeditepe Yayınevi, 2020, s.78.

³² Mesut Hakkı Caşın, Uğur Özgöker, Halil Çolak, a.g.e., s. 105.

gelmemektedir.³³ Liberaller için ulusal çıkarlar, askeri yaklaşımlardan önce gelir ve ekonomik, çevresel ve teknolojik konular liberaller için önceliklidir.³⁴

Liberalizm, demokratik barışı teşvik etmektedir çünkü liberal düşüncede demokrasiler birbiriyle savaşımazlar. Hatta liberalizm, “*zone of liberalism*” adı verilen ve liberal devletlerden oluşan bir bölgede savaş ihtimalinin sıfıra yakın olduğunu savunurlar. Buna karşılık liberalizm, demokratik devletlerin barışı bozmaya çalışan totaliter devletlere karşı iş birliği yapmasını bir gereklilik olarak görür. Toparlamak gerekirse, liberal düşünce prensip olarak demokrasinin ve özgürlüklerin genişletilmesinin, ticaretin arttırılarak insanların zenginleşmesinin ve iş birliklerinin çoğalarak barışın ve refahın sağlanmasını prensip olarak kabul eder.³⁵ Bu prensipler doğrultusunda, liberal düşünürler güvenliğin sağlanmasını üç ana kurama ve bu kuramların gerçekleşmesi için gerekli olan koşullara bağlamışlardır. Bu kuramlar ve koşullar Tablo 1’de gösterildiği gibidir.³⁶

Tablo 1: Liberal Kuramlar ve Güvenlik İçin Temel Koşullar

Kuram	Güvenlik İçin Gerekli Temel Koşullar
Geleneksel (Kantçı) Liberalizm	Sefere hazırlanan ordular lağvedilmesi, diplomaside güvensizliğe sebep olacak eylemler (ihanet, casusluk) durdurulması, devletler birbirinin işine karışmaması ve emperyalist faaliyetlerin sonlandırılmasıdır.
Ticari Liberalizm	Uluslararası pazarlarda ulusların etkileşimi maksimize edilmeli, ekonomik ilişkilere dayanan iş birlikleri arttırılarak barışın tesisin kalıplaştırılması.
Demokratik Barış Kuramı	Demokratik kurumsallaşma.

³³ Tayyar Arı, *Uluslararası İlişkilere Giriş*, s.37.

³⁴ Mesut Hakkı Caşın, Uğur Özgöker, Halil Çolak, a.g.e., s.98.

³⁵ A.e., s.105-114

³⁶ Arda Mehmet Tezcanlar, Kaan Kılıç, a.g.e., s.78-80.

1.3.3. Dünya Sistemi Teorisi

Dünya sistemi teorisi 1970’li yılların başında toplumsal gerçeklikle ilgili bir perspektif olarak doğmuştur³⁷ ve dünya siyasetini, küreselleşmiş iktisadi güçler kapsamında ele almıştır. ³⁸Yapısalcılık veya neo-marksizm olarak da bilinen dünya sistemi teorisi, realizme ve liberalizme göre daha az akıcı ve yaygın olan yaklaşımdır. Immanuel Wallerstein tarafından ortaya atılan dünya sistemi teorisinde dünya, kapitalist ekonomi içinde ele alınır. Gücün uluslararası kapitalizmden geldiği ve aktörlerin, devletler yerine sınıfların olduğu bu yaklaşımda dünya politikası, sınıf çatışmaları sonucunda oluşmaktadır.³⁹ Kısacası dünya sistemi teorisine göre uluslararası sistemde anarşi yerine hiyerarşi vardır. Hiyerarşi ise devletlerin kabiliyetlerine göre dağılmıştır. ⁴⁰

Esasen, dünya sistemi teorisi, tarihçilerin ulusal tarihi, iktisatçıların ulusal ekonomileri veya siyaset bilimcilerin ulusal politik yapıları analiz etmesinden kuşku duymuş ve analiz birimi olarak “ulusal devlet” yerine “dünya-sistem” birimini geçirmiştir. Bu doğrultuda Immanuel Wallerstein iki tür dünya sistemi olduğunu açıklar. ⁴¹ Bunlardan birincisi tek politik yapı olan dünya imparatorluklarıdır. İkincisi ise kapitalist olan, gittikçe küreselleşen ve genişleyen dünya ekonomileridir. Bu sistemin devamı için; uluslararası mali sistemin düzenlenmesi, liberal ticari ortamın sürekliliğinin sağlanması, siyasi ve ekonomik istikrar olmazsa olmaz koşullardır.⁴²

³⁷ Immanuel Wallerstein, **Dünya Sistemleri Analizi Bir Giriş**, Çev. Ender Abadoğlu, Nuri Ersoy, İstanbul, Bgst Yayınları, 2018, s.15.

³⁸ Haşim Türker, a.g.e., 23.

³⁹ Mesut Hakkı Caşın, Uğur Özgöker, Halil Çolak, a.g.e., s.119.

⁴⁰ Arda Mehmet Tezcanlar, Kaan Kılıç, a.g.e., s. 81.

⁴¹ Immanuel Wallerstein, a.g.e., s.40.

⁴² Mesut Hakkı Caşın, Uğur Özgöker, Halil Çolak, a.g.e., s.120

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA GÜVENLİK VE SAVUNMA POLİTİKASI'NIN TARİHSEL GELİŞİMİ

Avrupa'da İkinci Dünya Savaşı'nın ardından kurulan güvenlik ve savunma alanındaki iş birliklerinin temeli, 4 Mart 1947 tarihinde Fransa ve İngiltere arasında imzalanan Dunkirk Anlaşması'dır. Bu anlaşma, olası bir Almanya saldırısı halinde, taraflar devletlere yardımlaşma güvencesi sunsa da aslında Sovyetler Birliği'ne karşı yapılmış bir savunma anlaşmasıdır. Dunkirk Anlaşması, 17 Mart 1948 tarihinde imzalanan Brüksel Anlaşması'nın ortaya çıkmasına katkı sağlamıştır.

Brüksel Anlaşması'yla birlikte İngiltere ve Fransa arasındaki güvenlik hattına Lüksemburg, Belçika ve Hollanda katılmış, bu ülkelerden birine saldırı düzenlenmesi halinde, birlikte karşılık verilmesi ve yardımlaşılması kararı alınmıştır. AGSP'nin temel taşlarından biri olarak görülen ve Brüksel Anlaşması sonucunda oluşan bu güvenlik hattına, Batı Birliği ismi verilmiştir. Fakat II. Dünya Savaşı sırasında ağır tahribatlar alan Avrupa, bilhassa Sovyetlere karşı güvenliğini sağlayamayacak duruma gelmiş ve Brüksel Anlaşması'nın taraf ülkeleri ile Danimarka, İzlanda, İtalya, Norveç, Portekiz, Kanada ve ABD arasında 4 Nisan 1949 tarihinde Kuzey Atlantik Anlaşması imzalanmıştır. Anlaşma kapsamında Batı Birliği'nin savunma yetenekleri NATO'ya devredilmiş, bu tarihle birlikte Avrupa'nın güvenliğinden NATO mesul olmaya başlamıştır.⁴³

2.1. Avrupa Savunma Topluluğu ve Avrupa Siyasi Topluluğu

NATO'nun kurulması, Avrupa'da güvenlik kaygılarını sonlandırmamış ve Avrupalı devletler güvenlik ihtiyaçlarını karşılayacak yeni bir savunma mekanizması arayışına girmişlerdir. Bu arayış döneminde temel sıkıntı, Almanya'nın silahlandırılması üzerine olmuştur. Fransa, kurulacak bir yeni savunma düzeninde Almanya'nın silahlandırılmaması gerektiğini savunurken, ABD ise Almanya'nın silahlanmasının Avrupa savunması için bir gereklilik olduğunu savunmuştur. 1951

⁴³ Haydar Efe, "AB'nin "Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası" Oluşturma Çabaları," **Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C.3, No:2, Güz 2007, s.3-4.

yılında kurulan Avrupa Kömür Çelik Topluluğu (AKÇT) üyesi ülkelerin ABD gibi Federal Almanya'nın silahlandırılmasına sıcak baktığını açıklaması, Fransa'nın bu politikasından geri adım atmasına sebep olmuş ve Fransa, Almanya'nın silahlanmasının, sıkı denetim yapılması şartıyla mümkün olabileceğini açıklamıştır.⁴⁴

Bu sorunun çözülmesiyle birlikte, Avrupa Savunma Topluluğu'nu (AST) kurma fikrini içeren Plevin Planı gündeme alınmış ve bu plan, Federal Almanya'nın da katıldığı bir konferansta NATO üyesi ülkelerle tartışılmıştır. Konferans ardından oluşturulan anlaşma taslağında, devletler arasında bir ayrım olmaksızın ortak bir komutanlık altında, ortak bir ordu kurulması ve olası bir saldırı anında, tarafların birbirine yardım etmesinin temini gibi konular yer almıştır. Ulus üstü bir yapıda olması planlanan AST'nin, bu yapısal oluşumu hakkında İngiltere ve Fransa arasında görüş ayrılıkları olmuştur. İngiltere, ulus üstü bir yapıya karşı çıkarken Fransa ise dış politikada birlik sağlanması için ulus üstü yapının zaruri olduğunu savunmuştur. Nitekim bu fikir ayrılıklarıyla beraber AST Anlaşması, 27 Mayıs 1952 tarihinde imzalanmıştır.⁴⁵

AST anlaşması onay sürecine geldiğinde Fransa, anlaşmaya taraf ülkeler arasında savunma iş birliğinin sağlanması için öncelikle Avrupa Siyasi Topluluğu'nun kurulması fikrini paylaşmış ve bu fikir taraf ülkelerden onay almıştır. Nitekim, Avrupa Siyasi Topluluğu'nun kurulması için AST'nin onaylanması beklenmiştir. Bu süre zarfında Fransa ve İtalya haricinde tüm ülkeler AST'yi onaylamıştır. Fransa ise anlaşmayı onaylamak için detaylı şartlar ve ek güvenceler talep etmiş fakat bu talepler diğer taraf ülkeler tarafından abartılı istekler olarak nitelendirilmiştir. Bu duruma ek olarak, Çin-Hindistan arasındaki gerilimden etkilenen Fransa parlamentosu, 30 Ağustos 1954 tarihinde AST'ye onay vermemiştir. Böylece hem Avrupa Savunma Topluluğu hem de Avrupa Siyasi Topluluğu ortadan kalkmıştır.⁴⁶

⁴⁴ İrfan Kaya Ülger, **Avrupa Birliğinde Siyasal Bütünleşme**, İstanbul, Gündoğan Yayınları, 2002, s.51-52

⁴⁵ Mesut Hakkı Caşın, Uğur Özgöker, Halil Çolak, a.g.e., s.249-250

⁴⁶ İrfan Kaya Ülger, a.g.e., s.53-54.

2.2. Batı Avrupa Birliği'nin Kurulması

Avrupa Savunma Topluluğu projesinin hayata geçirilememesi, Brüksel Anlaşması'nın taraf devletlerini (Belçika, Hollanda, Lüksemburg, Fransa ve İngiltere) yeni bir güvenlik mekanizmasının kurulması için yeniden arayışa yönlendirmiştir. Bu kapsamda 28 Eylül – 3 Ekim 1954 tarihleri arasında gerçekleşen Londra Konferansı'nda, 1948 tarihli Brüksel Anlaşması'nın genişletilmesi gündeme gelmiştir. Bu değişimle birlikte, Federal Almanya'nın NATO'ya katılmasının önü açılarak, NATO bünyesinde silahlandırılması öngörülmüştür. Böylece Federal Almanya'nın, Avrupa savunmasına katkı sağlaması planlanmıştır. Tarafların değişim üzerinde anlaşmasıyla 1948 yılında imzalanan Brüksel Anlaşması, yeniden düzenlenmiştir. Böylelikle, Brüksel Anlaşmasıyla kurulan Batı Birliği (Brüksel Antlaşması Örgütü), Batı Avrupa Birliği'ne (BAB) dönüştürülmüş, ayrıca Federal Almanya ve İtalya BAB'a dahil edilmiştir.⁴⁷

Kuruluşuyla birlikte NATO'nun gölgesinde kalmaya başlayan ve etkin bir savunma mekanizması olamayan BAB, esas olarak BM tüzüğünde belirtilen idealler ve temel insan haklarına bağlı olmayı, demokrasi ilkelerini korumayı ve üye ülkelerinin iktisadi, sosyal ve kültürel bağlarını güçlendirmeyi amaç edinmiştir. Bu kapsamda BAB,

- Avrupa'da ekonominin canlanması için Batı Avrupa'da uygun bir zemin yaratmak,
- Üye ülkelerin birbirine yardım etmesini sağlamak,
- Tüm saldırgan politikaları engellemek,
- Birliği özendirmek ve bütünleşmeyi geliştirmek,

politikalarını benimseyerek amaçlarına ulaşmayı öngörmüştür.⁴⁸

BAB ile, taraf ülkelerin hem sahip olduğu silahlar hem de kara ve hava kuvvetlerinin varlıkları kotalara bağlanmıştır. Bu sınırlamanın kontrolü içinse Batı Avrupa Birliği Ajansı kurulmuştur. Bu düzenlemeyle, taraf devletlerin askeri gücü 12

⁴⁷ Haydar Efe, a.g.e., s.5

⁴⁸ Mesut Hakkı Çayın, Uğur Özgöker, Halil Çolak, a.g.e., s.261

tümenle sınırlandırılmış ayrıca devletlerin atom silahları, kimyasal silahlar, savaş gemileri ve denizaltı üretimi de kısıtlanmıştır. Uygulanan bu silah denetimi uygulaması, Federal Almanya'nın yeniden silahlanmasını kontrol altında tutmuş ve sadece konvansiyonel silahlara sahip olmasını sağlamıştır.

Barışı ve güvenliği teşvik etmesi öngörülen uygulamalara karşın BAB, Avrupa güvenliğine ciddi bir katkı sağlayamamıştır. Öyle ki Sovyetler Birliği, BAB'ın kurulmasından hemen sonra Varşova Paktı'nı kurmuş, böylece Avrupa'da bölünmüşlük daha belirgin hale gelmiştir. BAB, bu nedenle NATO ile iş birliğine sıkı sıkıya devam etmiştir. Bu dönemde BAB Konseyi ve BAB Ajansı tarafından elde edilen tüm bilgilerin ve görüşlerin NATO ile paylaşılması planlanmış, BAB ve NATO arasındaki ortaklıkta bir aksiliğin olma ihtimali ortadan kaldırılmak istenmiştir.⁴⁹

BAB, dört temel olayın gerçekleşmesini sağlayarak Batı Avrupa'da iş birliğinin ve dayanışmanın geliştirilmesine katkı sağlamıştır. Bunlar:

1. Federal Almanya'nın NATO'ya katılmasını sağlamıştır.
2. Silahların kısıtlanması ve denetim altına alınması Batı Avrupalı devletler arasında güven tesis edilmesine yardımcı olmuştur.
3. Federal Almanya ve Fransa arasındaki tartışmalı Saarland bölgesinin, barışçıl yollarla çözülmesi sağlamıştır.
4. Avrupa Topluluğu'nu kuran ülkeler ile İngiltere arasında danışma görevinin yürütülmesini sağlamıştır.⁵⁰

2.3. Fouchet Planı

BAB ile, askeri alanda başlayan bütünleşme girişiminin ardından Fransa, siyasi bütünleşme alanında da bir gelişme olması ve bunun askeri bütünleşmeyi desteklemesi amacıyla Fouchet Planı'nı hazırlamıştır. Bu süreç, Avrupa Savunma Topluluğu'ndan sonra askeri birlikteliği kuvvetlendirmek için Avrupa Siyasi Topluluğu fikrinin ortaya çıkmasını andırmaktadır.

⁴⁹ İrfan Kaya Ülger, a.g.e., s. 55-56

⁵⁰ Haşim Türker, a.g.e., s. 53.

Siyasi bütünleşme projesi, 10-11 Şubat 1961 tarihinde Paris’te gerçekleşen bir toplantıda görüş birliğiyle hazırlanmaya başlamıştır. Projeyi hazırlama görevi, planın da adını taşıyan Fransa’nın Kopenhag Büyükelçisi Christian Fouchet’e verilmiştir. BAB üyesi ülkelerden yalnızca Hollanda plana katılmamış, diğer devletler, ABD’nin Avrupa’ya verdiği güvenlik desteğini geri çekme endişesine rağmen plana katılım sağlamışlardır. Hollanda ise öncelikle ülkeler arasında ulus üstü bir düzeyde ekonomik bütünleşme sağlanması gerektiğini, siyasal bütünleşmenin acele bir hamle olacağını savunmuştur. Christian Fouchet 19 Ekim 1961 tarihinde planın ilk taslağını komisyona sunmuş böylece siyasi birliğin amaçları şu şekilde belirlenmiştir:

- 1- Ortak çıkarların olduğu alanlarda, ortak bir dış politika belirlemek,
- 2- Ortak bir savunma politikasını benimsemek ve üye devletlerin her türlü saldırıya karşı güvenliklerini arttırmak,
- 3- Bilim ve kültür faaliyetlerinde iş birlikleri yapmak,
- 4- İnsan hakları, temel hakları ve demokrasiyi savunmak.

Bu kapsamda kurulacak yapının oybirliğine dayanan ulus üstü bir yapıda olmasından ve plan kapsamında kurulacak olan meclisin özellikle yasama ve bütçe konusundaki sınırlı yetkilerinden dolayı Fransa haricindeki tüm devletler, planı çekinceyle karşılanmıştır. Taslak revizyona uğrasa da planın yapısına dair uluslararası/ulusüstü tartışması devam etmiştir. Özellikle Benelüks ülkeleri, iş birliğine İngiltere’nin katılması halinde yapının uluslararası olmasını, katılmaması halinde ise ulus üstü yapıda olması gerektiğini savunmuştur.⁵¹

Yapısal tartışmaların gölgesinde kalan Fouchet Planı, istenilen başarıya ulaşamamıştır. Fakat Fouchet Planı, Maastricht Anlaşması’nın 30 yıl önceden hazırlanmış taslağı olarak nitelendirilebilir. Bu bakımdan Fouchet Planı, siyasi ve askeri alanda entegrasyonun doğrudan egemenlikle bağlantılı olması sebebiyle ve Soğuk Savaş döneminin devletlere yaşattığı siyasi gerilim nedeniyle hayata geçmekte zorlanmıştır. Bu doğrultuda Fouchet Planı, esasen başarısız bir proje değildir. Fouchet Planı’nın ardından Harmel Planı, Davignon Raporu, Bertrand Raporu, Ortoli Raporu ve Dooge Raporu gibi çalışmalar hazırlanmış ancak tüm bu çalışmalar siyasi ve askeri

⁵¹ İrfan Kaya Ülger, a.g.e., s.60-63.

bütünleşme için öneri niteliğinde sonuçlar vermiş, Avrupa’da askeri entegrasyonu hızlandıracak gelişmelere sebep olmamıştır.⁵²

2.4. Roma Deklarasyonu

Avrupa Topluluğu (AT) üyesi devletler 1980’li yıllara kadar güvenlik ve savunma alanında ortaklık kurulması için çeşitli denemeler yapmış ancak gerçekleşen tüm çabalar bütünleşmenin meydana gelmesini sağlayamamıştır. 1980’li yılların başlamasıyla birlikte AT üyesi ülkeler, savunma alanındaki bütünleşmeyi hareketlendirmek için BAB bünyesinde düzenlemeler yapmaya yönelmişlerdir. Bu yönelim, 26-27 Ekim 1984 tarihinde, BAB’ın 30.yılı vesilesiyle Roma’da düzenlenen bir toplantıyla birlikte netlik kazanmış ve bu toplantı sonrasında Roma Deklarasyonu yayınlanmıştır. Bu kapsamda, BAB ve NATO arasındaki iş birliğinin artırılması ve BAB üyesi ülkelerin dışişleri ve savunma bakanlarının her yıl iki kez toplanarak aralarındaki istişarenin artırılması kararlaştırılmıştır. Deklarasyon, NATO’nun gölgesinde kalan BAB’a, uluslararası alanda bir rol üstlenmesini sağlamış ancak BAB bu dönemde güvenlik ve savunma alanında ortak bir politika üretememiştir. Yine de bu dönemde BAB bünyesinde yapılan reformlar daha sonra oluşacak AGSP için önemli bir adım olarak kabul edilmektedir.⁵³

2.5. Ortak Dış ve Güvenlik Politikasına Giden Süreç

Güvenlik ve savunma alanındaki bütünleşme için hem örgüt içinde hem de uluslararası alanda uygun bir ortam bulamayan AT üyesi ülkeler, 1990’lı yılların başlamasıyla birlikte ortaya çıkan çeşitli faktörlerin etkisiyle Ortak Dış ve Güvenlik Politikasına (ODGP) erişebilmiştir.

Her şeyden önce 1968 yılında tamamlanan gümrük birliği ve 1992 yılında ortak pazar aşamasının tamamlanması, topluluk içerisindeki ekonomik bütünleşmeyi ileri bir seviye götürmüştür. Bu sebeple topluluk üyesi ülkeler, siyasi ve güvenlik alanındaki bütünleşme çalışmalarına odaklanma fırsatı bulmuştur. Bununla birlikte, başlangıçta 6 üye ülkeden oluşan AT’ye, 1973’te İngiltere, İrlanda ve Danimarka,

⁵² Mesut Hakkı Caşın, Uğur Özgöker, Halil Çolak, a.g.e., s.277-283

⁵³ Haydar Efe, a.g.e., 6-8

1981 yılında Yunanistan ve 1986 yılında İspanya ve Portekiz katılmış, AT'nin sınırları genişlemiştir. Ancak bu büyümeye karşılık, başta Balkanlar olmak üzere dünyanın çeşitli yerlerinde meydana gelen uluslararası sorunlara karşı tavır koymakta zorlanan AT, hem Avrupa'da hem de küresel düzeyde imaj sorunu yaşamaya başlamıştır.⁵⁴

Örneğin; 2 Temmuz 1990 tarihinde yaşanan Körfez Savaşı'nda AT üyesi ülkeler dağınık hareket etmiş, İngiltere ABD'nin düzenlediği harekatlara ilk andan itibaren destek verirken Almanya hiçbir operasyona destek vermemiştir. Diğer tüm AT üyesi ülkeler operasyonlara farklı vakitlerde ve farklı düzeylerde destek vermiş bu durum AT'yi değil üye ülkelerin ulusal kimlikleri ön plana çıkarmıştır. Kısacası, tüm dünya, uluslararası bir kriz durumunda AT içerisinde bütünlük olmadığını ve topluluk içinde kargaşa yaşandığını görmüştür. Bu durum, genişleyen ve büyüyen AT'nin ekonomik bütünleşme alanında yakaladığı başarının, siyasi ve askeri düzeyde de yaşanması için ortak bir dış politika ve güvenlik politikasının geliştirilmesi, zaruri bir hal almıştır.⁵⁵

Bu gelişmelere ek olarak, soğuk savaşın bitmesiyle birlikte, sona eren iki kutuplu dünya düzeni, tüm dünyada olduğu gibi Avrupa'da da güvenlik algısının değişmesine sebep olmuştur. SSCB'nin yıkılması, II. Dünya Savaşı sonrasında kurulan statükonun çökmesi ve Varşova Paktı'nın dağılmasıyla beraber AT üyesi ülkelerde, doğudan gelebilecek bir saldırı endişesi neredeyse ortadan kalkmıştır. Bu gelişmelerle aynı doğrultuda ABD, Batı Avrupa'daki asker sayısını azaltmış ve AT üyesi ülkeler Avrupa'nın güvenliğini sağlayan NATO içerisindeki ABD liderliğini sorgulamaya başlamışlardır.⁵⁶

2.6. Maastricht Anlaşması ve ODGP

Avrupa Birliği Anlaşması olarak da bilinen Maastricht Anlaşması, 7 Şubat 1992 tarihinde imzalanmış ve 1 Ocak 1993 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Anlaşmayla birlikte Avrupa Birliği, üç sütunlu bir yapıda kurumsallaşmıştır. Bu doğrultuda Avrupa Toplulukları ismi verilen birinci sütunda, topluluğun yapısına yönelik değişiklikler ve

⁵⁴ İrfan Kaya Ülger, a.g.e., s.81-82.

⁵⁵ A.e., s.85.

⁵⁶ A.e., s.84-87.

eğitim, kültür, tüketicilerin korunması gibi alanlarda yetkinliklerin artırılması gibi gelişmeler yer almıştır. İkinci sütun, Ortak Dış ve Güvenlik Politikasına ayrılırken üçüncü sütunda ise, adalet ve içişlerinde yönelik ortaklıkları içeren hükümlere yer verilmiştir.⁵⁷

Maastricht Anlaşması ile ODGP'nin amaçları şu şekilde sıralanmıştır:

- Avrupa Birliği'nin ortak değerlerini, temel çıkarlarını ve bağımsızlığını muhafaza etmek,
- Birliğin ve üyelerinin güvenliğini her bakımdan güçlendirmek,
- Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin ilkeleri, Helsinki Nihai Senedi ilkeleri ve Paris Şartı'nın belirlediği amaçlarla uyum içerisinde barışı korumak ve uluslararası güvenliği güçlendirmek,
- Uluslararası iş birliğini desteklemek,
- Demokrasiyi ve hukukun üstünlüğünü geliştirmek ve sağlamlaştırmak, insan haklarına ve temel özgürlüklere duyulan saygıyı geliştirmek.⁵⁸

ODGP'yi ve ODGP'nin amaçlarını ortaya çıkaran Maastricht Anlaşması, Avrupa güvenliği ve savunmasını ilgilendiren tüm konuları ODGP bünyesine dahil etmiştir.⁵⁹ Bununla beraber, AB'nin savunmasını ilgilendiren konularda karar verme ve eylem gerçekleştirme yükümlülükleri BAB'a yüklenmiştir. Böylece BAB hem AB'nin savunma mekanizması hem de NATO'nun Avrupa Kanadı olarak tayin edilmiştir.⁶⁰

Anlaşmayla birlikte, AB'nin bir parçası olarak kabul edilen BAB, ortak güvenlik ve savunma alanındaki önemini arttırmakla beraber aynı zamanda AB

⁵⁷ Hasret Çomak, **Avrupa'da Yeni Güvenlik Arayışları ve Türkiye**, İstanbul, Tasam Yayınları, 2005, s.41.

⁵⁸ Official Journal of the European Union Official Journal C 191, "Treaty on European Union", (Çevrimiçi) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:11992M/TXT>, 2 Ocak 2021.

⁵⁹ İrfan Kaya Ülger, **Avrupa Birliği Rehberi**, Kocaeli, Umuttepe Yayınları, 2015, s.153.

⁶⁰ Halil Bilecen, "Maastricht Anlaşması'ndan Günümüze Avrupa Birliği Ortak Dış ve Güvenlik Politikası," **Uluslararası Hukuk ve Politika**, C.1, No:1, 2005, s.154

içerisindeki “*Atlantikçi*” ve “*Avrupacı*” güvenlik yaklaşımı tartışmalarını dindirmiştir.⁶¹

AB içerisinde “*Atlantikçi*” olarak anılan yönelim, Avrupa kıtasının güvenliği için ABD’nin kıtada asker bulundurmasına olumlu yaklaşmakta ve NATO’nun kıta güvenliğini sağlayan birincil kurum olmasını savunmaktadır. Ayrıca bu grup, NATO ile ters düşülmesine sebep olacak her türlü eylemden kaçınılması gerektiğini düşünmektedir. Bu yönelimin Birlik içerisindeki liderliğini İngiltere üstlenirken, Danimarka’nın da bu yönelimi en sıkı destekleyen ülkelerden biri olduğu bilinmektedir.

Bu yönelime karşılık, “*Avrupacı*” olarak adlandırılan grup Avrupa güvenliğinin, Avrupalı devletler tarafından özerk bir çerçevede sağlanmasını savunan ülkelerden oluşmaktadır. Bu yönelimin amacı, NATO’nun rolünü kolektif savunma ile sınırlamak ve AB’nin bağımsız askeri ve sivil güvenlik kabiliyetlerinin gelişimini sağlamaktır. Bu yönelimin liderliğini Fransa üstlenmektedir.⁶²

Maastricht Anlaşması ile BAB’ın, NATO’ya alternatif bir yapı olmadığı bunun aksine AB dış politikası tarafından desteklenen BAB’ın, NATO’ya Avrupa kıtasının güvenliği için yardımcı edecek bir araç olduğu açıklanmıştır.⁶³

2.6.1. Petersburg Deklarasyonu

Maastricht Anlaşması ile tam olarak düzenlenmeyen BAB yetkinlik sınırları ve görevleri, 1992 yılında BAB Bakanlar Konseyi tarafından yayınlanan Petersburg Deklarasyonu ile belirlenmiştir. Buna göre BAB’ın operasyonel görevleri:

- 1- İnsani yardım ve kurtarma görevleri,
- 2- Barışı koruma görevleri,
- 3- Kriz yönetiminde barışı sağlamakla görevli savaş birimlerinin idaresi,

⁶¹Barış Özdal, “Lizbon Reform Andlaşması’nın Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası’na İlişkin Düzenlemelerinin Analizi,” *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, C.4, No:7, 2008, s.132.

⁶² Münevver Cebeci, “NATO, AB ve Türkiye: Oğsp Açmazı,” *Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü Avrupa Araştırmaları Dergisi*, C.20, No:2, 2012, s. 108.

⁶³ Barış Özdal, a.g.e., s.132.

- 4- Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin (BMGK) karar aldığı çözümlerin ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) kararlarının uygulanması olarak belirlenmiştir⁶⁴

Böylece AB tarafından, BAB'a yüklenen anlam ve görevler netlik kazanmış, BAB'ın NATO'ya olan sorumluluğu teyit edilmiştir.⁶⁵ Deklarasyon aynı zamanda BAB'ın AGİT ve BMGK ile iş birliği içinde çalışması ve barışı korumak için gerekli olan desteği vereceği taahhüt etmiştir.⁶⁶

Petersburg Deklarasyonu ile birlikte, BAB'ın yapısına getirilen diğer bir düzenleme ise üyelik sistemi üzerine olmuştur. Deklarasyonla birlikte yalnızca AB'ye tam üye olan ülkelerin BAB'a tam üye olabileceği ilan edilmiştir. Buna karşılık BAB üyesi olmayan ancak AB tam üyesi olan İngiltere ve Danimarka BAB'a gözlemci üye statüsünde katılmış, Yunanistan ise bu değişiklikle birlikte tam BAB üyeliğine geçmiştir. AB üyesi olmayan fakat NATO üyesi olan Türkiye, Norveç ve İzlanda ise 20 Kasım 1992 tarihiyle birlikte BAB'ın ortak üyesi olarak kabul edilmiştir. Bu doğrultuda ortak üye statüsündeki ülkelere, BAB Konsey toplantılarına, çalışma ve planlama gruplarına dahil olma hakkı tanınmıştır. 18 Kasım 1997 tarihinde düzenlenen BAB Bakanlar Konseyi'nde ise ortak üyelerin düzenlenen harekatlara katılabilmesi sağlanmıştır.⁶⁷

Maastricht Anlaşması'nın ve Petersburg Deklarasyonu'nun BAB'a çizdiği sınırlar ve misyon maddeleri doğrultusunda BAB'ın ilk çalışması 1996 yılında Afrika'nın Büyük Sahra bölgesinde gerçekleşmiştir. BAB bu misyonda bölgedeki göçmen ve yerinden edilmiş kişilere ulaştırılan insani yardıma katkı sağlamış, Afrika'da barışın korunması için yapılan çalışmalara destek olmuş ayrıca bölgede mayın temizliği için iş birliği yapmıştır.⁶⁸

⁶⁴ Alaattin Kızıltan, Yasemin Kaya, "Avrupa Birliği'nin Ortak Dışışleri ve Güvenlik Politikasına Bir Bakış," **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, C.19, No:1, 2005, s.212

⁶⁵ Halil Bilecen, a.g.e., s. 154

⁶⁶ Hasret Çomak, a.g.e., s.42.

⁶⁷ Haşim Türker, a.g.e., s.55-56.

⁶⁸ Hasret Çomak, a.g.e., s.42.

2.7. Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği (AGSK)

1994 yılında gerçekleşen NATO Zirvesi'nde yayınlanan bildiriyle, ABD kuvvetlerinin Avrupa güvenliği için önemi belirtilmiş ayrıca AB içerisinde NATO ile uzlaşan ortak bir savunma mekanizmasının kurulması için Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliğinin (AGSK) geliştirilmesinin önemi vurgulanmıştır. AGSK ile, AB ve ABD'nin güvenlik alanındaki iş birliğinin kuvvetleneceği, NATO'nun Avrupa ayağı olarak kabul edilen BAB'ın güçleneceği ve Avrupalı devletler arasında müttefiklik bağının sağlamlaşacağı öngörülmüştür. Bildiri, NATO'nun Avrupa güvenliği için BAB'ı desteklediğini ancak NATO'nun bu vazifede üstünlüğünün devam ettiğini beyan etmektedir. Bu durum 1996 yılında toplanan NATO Dışişleri ve Savunma Bakanları toplantısında net bir şekilde görülmektedir. Öyle ki bu toplantıda AGSK'nin, NATO bünyesinde geliştirilmesi kararlaştırılmıştır.⁶⁹

2.8. Amsterdam Anlaşması ve ODGP

İkinci Maastricht olarak da anılan Amsterdam Anlaşması, 2 Ekim 1997 tarihinde imzalanmış ve 1 Mayıs 1999 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Özellikle insan haklarının gelişimi üzerine çeşitli düzenlemeler yapan Amsterdam Anlaşması, aynı zamanda Maastricht Anlaşması ile kurulan üç sütunlu yapının güncellenmesi ve güçlendirilmesi amacıyla imzalanmıştır.⁷⁰ Bu amaç doğrultusunda AB üyesi ülkeler arasında dış politika, güvenlik ve savunma alanlarında ortak bir stratejik çerçevenin inşa edilmesi öngörülmüştür. Bu kapsamda BAB'dan, AB'nin dışişleri ve güvenlik politikalarının savunma yönlerinin saptanması için destek beklenmiştir.⁷¹

Diğer yandan, BAB'ı, AB'nin ayrılmaz bir parçası olarak nitelendiren Amsterdam Anlaşması, BAB'ın operasyonel bir kabiliyete sahip olmasını ve AB'nin bu kabiliyetten yararlanmasını hedeflemiştir. Bu doğrultuda, Petersburg Deklarasyonu ile belirtilen BAB görevleri, Amsterdam Anlaşmasıyla birlikte "*Petersburg Görevleri*" olarak adlandırılmış ve bu görevler BAB'ın görev alanı olarak tasdik edilmiştir.⁷²

⁶⁹ A.e., s.43-44

⁷⁰ İrfan Kaya Ülger, a.g.e., 2015, s.68-69.

⁷¹ Alaattin Kızıltan, Yasemin Kaya, a.g.e., s.213

⁷² Haydar Efe, a.g.e., s.9

Amsterdam anlaşması ile sağlanan diğer bir gelişme ise NATO ve AB arasındaki ilişkilerin güçlenmesi için BAB'a yüklenen değer ve misyonun doğrulanmasıdır. Anlaşmada AB-BAB-NATO arasındaki ilişkiler ayrıntılı bir şekilde güncellenmiştir. Bu doğrultuda BAB ve AB arasındaki ilişkilerin ilerlemesi, AGSK'nin gelişmesi doğrultusunda kanunlaştırılmıştır. Ayrıca sistematik iş birliğinin sağlanabilmesi için AB Bakanlar Konseyi'ne ODGP kapsamında ortak eylem ve ortak tutum kararı alabilme yetkisi verilmiştir.⁷³

Amsterdam Anlaşması'nın ODGP'ye getirdiği diğer bir yenilik, Yüksek Temsilcilik makamının kurulmasıdır. Daha önce kalıcı olarak bir başkanı bulunmayan ODGP'nin başına böylece bir temsilci atanmıştır. Bu görevi üstlenen ilk kişi 1999 yılında eski İspanya Dışişleri Bakanı ve NATO Genel Sekreteri olan Javier Solana Madariaga olmuştur.⁷⁴

ODGP kapsamında önemli yapısal reformlardan biri olarak görülen, Siyasal Planlama ve Erken Uyarı Birimi de Amsterdam Anlaşması'yla beraber kurulmuştur. Birim esas olarak uluslararası olayları takip ederek analiz yapmak ve AB'nin ODGP'sini olumsuz etkileyecek olayları tespit ederek, önlem alınmasını sağlamak amacıyla kurulmuştur. Diğer bir deyişle, birim, AB dış politikasındaki dağınıklığı ve yavaşlığı gidermek üzere kurulmuştur.⁷⁵

Amsterdam Anlaşması'nın ODGP kapsamında getirdiği tüm değişikliklerin ve yeniliklerin esas sebebi, 1990'lı yılların ortasından itibaren Doğu Avrupa'da ortaya çıkan krizlere karşı AB'nin yetersiz kalması ve krizin çözümüne yönelik ODGP çatısı altında birleşmemesidir. Bu durum Maastricht Anlaşması ile getirilen yeniliklerde iyileştirilmeler yapılmasını zorunlu kılmış ve AB, dış politika ve güvenlik alanlarında yenilikçi adımlar atmaya yönelmiştir.⁷⁶

⁷³ Barış Özdal, a.g.e., s.133

⁷⁴ Halil Bilecen, a.g.e., s.155

⁷⁵ İrfan Kaya Ülger, a.g.e., 2002, s.97-98.

⁷⁶ A.e., s.155.

2.9. Saint-Malo Zirvesi

1990'lı yılların ortasından itibaren Doğu Avrupa'da ortaya çıkan krizlere karşı etkin bir politika yürütemeyen AB içerisinde, İngiltere ve Fransa hükümetleri tarafından bir siyasi irade ortaya çıkmış ve bu irade 4 Aralık 1998 tarihinde Saint-Malo zirvesini düzenlemiştir.⁷⁷ Zirve Deklarasyonu'nda “uluslararası krizlere karşılık verebilmek için amacıyla Birliğin otonom eylem kapasitesine sahip, etkili askeri güçle desteklenmiş, bir operasyonel birime” sahip olması gerektiği açıklanmıştır.⁷⁸ Bu açıklama, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasına (AGSP) kurulma sürecini başlatmıştır.

2.10. Köln Zirvesi

3-4 Haziran 1999 tarihinde gerçekleşen Köln Zirvesi ile AB, uluslararası krizlere yönelik etkin eylemler gerçekleştirmesini sağlayacak olan, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasını (AGSP) uygulayacağını duyurmuştur.⁷⁹ Askeri güçlerle desteklenmesi öngörülen AGSP'nin, NATO ile iş birliğine devam etmesi ve BM ilkeleriyle uyumlu hareket etmesi planlanmıştır. Ayrıca AGSP'ye insani yardım, kurtarma, barış koruma, barış yapma ve kriz yönetimi misyonları tanımlanmış, böylece AGSP'nin uluslararası barışa ve güvenliğe katkı sağlaması hedeflenmiştir.⁸⁰

Köln Zirvesi'nde gerçekleşen bir diğer önemli olay BAB'ın misyonunu tamamlandığının açıklanmasıdır. Bu kapsamda, BAB'a yüklenen Petersburg Görevlerinin AB'ye devredilmesi gerektiği bildirilmiştir. BAB'ın pasif hale geçirilmesiyle ilgili kesin bir karar bu zirvede verilmezken, sorumluluklarının teslimi için Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi görevlendirilmiştir.⁸¹

2.11. Helsinki Zirvesi ve Feira Zirvesi

10-11 Aralık 1999 tarihinde düzenlenen Helsinki Zirvesi'nde, AGSP'nin amacı “bağımsız karar alabilmek ve NATO katılımı olmadan uluslararası krizlere müdahale

⁷⁷ Barış Özdal, a.g.e., s.134

⁷⁸ Alaattin Kızıltan, Yasemin Kaya, a.g.e., s.213

⁷⁹ İrfan Kaya Ülger, a.g.e, 2002, s.103.

⁸⁰ Haydar Efe, a.g.e., s.11

⁸¹ Haşim Türker, a.g.e., s.64

edebilmek” olarak belirlenmiştir.⁸² Bu amaç doğrultusunda, en geç 2003 yılına kadar gerçekleştirmek üzere:

- 50.000-60.000 kişi aralığında bir Acil Müdahale Gücü kurulması ve bu gücün hava ve deniz kuvvetleriyle desteklenmesi,
- Mevcut kurumsal yapı muhafaza edilerek yeni askeri ve siyasi kurumların oluşturulması,
- AB ve NATO arasındaki ortaklığın şeffaflık ilkesiyle birlikte geliştirilmesi,
- AB üyesi olmayan ancak NATO üyesi olan ülkelerin, AB’nin askeri kriz yönetimine yönelik gerçekleştirdiği operasyonlara katılmasını sağlayan düzenlemelere yönelik çalışmalar yapılması ve
- Askeri olmayan bir kriz yönetimi mekanizması oluşturularak, sivil araçları ve kaynakların etkin bir şekilde kullanılması

Avrupa Konseyi tarafından temel hedefler olarak belirlenmiştir.⁸³

İlk hedef olan Acil Müdahale Gücü, sürekli var olan bir ordu yerine 60 gün içerisinde konuşlanabilen ve bir yıl boyunca korunarak görev yapabilen bir yapıda tasarlanmıştır. Bu birim kamuoyunda “*Avrupa Ordusu*” olarak tanımlanmış ancak üye ülkeler amacın bir Avrupa Ordusu kurmak olmadığını savunmuştur.⁸⁴

19-20 Haziran 2000 tarihinde gerçekleşen Feira Zirvesi’nde, AGSP’ye yönelik atılan adımların kararlılığı teyit edilmiştir.⁸⁵ Aynı zamanda devletlerin kriz yönetimi hizmetinde olacak 5000 kişilik bir polis gücünün kurulması kararlaştırılmıştır.⁸⁶

Zirvede atılan diğer bir önemli adım ise AGSP kapsamında geliştirilmesi öngörülen yeteneklerin belirlenmesidir. Bu doğrultuda belirlenen alanlar: polislik, hukukun üstünlüğü, sivil idare ve sivil koruma olarak belirlenmiştir.⁸⁷

⁸² İrfan Kaya Ülger, a.g.e, 2002, s.103.

⁸³ Haşim Türker, a.g.e., s.65

⁸⁴ Haydar Efe, a.g.e., s.12.

⁸⁵ İrfan Kaya Ülger, a.g.e, 2002, s.103.

⁸⁶ Barış Özdal, a.g.e., s.136.

⁸⁷ Haşim Türker, a.g.e., s.68.

AGSP'nin hızlı gelişimi sonucunda ABD, Avrupa güvenliği üzerindeki etkisini kaybettiğini hissetmiş fakat, AGSP'ye yönelik üç koşullu desteğini açıklayarak, AB'nin bağımsız bir güvenlik hareketini teşvik etmiştir. Bu koşullar:

- 1- Bağ koparmamak,
- 2- Ayrımcılık yapmamak ve
- 3- Tekrara kaçmamaktır⁸⁸

2.12. Nice Anlaşması ve 11 Eylül Terör Saldırıları

Avrupa Birliği, 26 Şubat 2001 tarihinde imzalanan Nice Anlaşması ile ODGP'nin ve AGSP'nin uygulanabilirliği için yeni kararlar almıştır. Öncelikle Amsterdam Anlaşması ile AB'nin vazgeçilmez bir parçası olarak nitelendirilen BAB, Nice Anlaşması'yla birlikte AB'ye entegre edilmiştir.⁸⁹ Bu kapsamda ODGP'nin savunma işlevi BAB yerine AB'ye verilmiştir. Diğer bir deyişle, BAB sorumluluğunda olan birçok misyon, AB'ye devredilmiştir. Bu doğrultuda BAB faaliyetlerinin sürdürülebilmesi için “*Politik Güvenlik Komitesi*”, “*AB Askeri Komitesi*” ve “*AB Genelkurmayı*” kurulmuştur.⁹⁰ Ayrıca Nice Anlaşması ile AGSP, ODGP'nin bir uzantısı olarak deklare edilmiştir.⁹¹

1 Şubat 2003 tarihinde yürürlüğe giren Nice Anlaşması, AGSP'nin ve ODGP'nin kurumsallaşmasına yardımcı olmuştur.⁹²

11 Eylül 2001 tarihinde ABD'de meydana gelen terör saldırıları sonrasında, küresel güvenlik politikalarının geliştirilmesine önem veren ABD, AGSP'nin güçlendirilmesini ve hayata geçirilmesini daha fazla desteklemiştir. Ayrıca bu dönemde AB-NATO iş birliğinin geliştirilmesi de desteklenmiş, 17 Mart 2003 tarihinde NATO-AB ortak çalışma esaslarını belirleyen Berlin-Plus Anlaşması kabul edilmiştir. 12 Aralık 2003 tarihinde ise AB üyesi devletler AB'nin ilk güvenlik stratejisini imzalamış bu kapsamda:

⁸⁸ Haydar Efe, “Avrupa Birliği'nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası,” **Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C.7, No:1, 2008, s.74-75.

⁸⁹ Halil Bilecen, a.g.e., s.157

⁹⁰ Mesut Hakkı Caşın, Uğur Özgöker, Halil Çolak, a.g.e., s.453.

⁹¹ İrfan Kaya Ülger, a.g.e, 2002, s.104.

⁹² Barış Özdal, a.g.e., s.137.

- Terörle mücadele,
- Kitle imha silahlarının yaygınlaştırılmasına karşı mücadele ve
- Örgüt içeren suçlarla mücadelede başarısız olan devletlere yardım edilmesi

Avrupa Güvenlik Stratejisi tarafından yeni stratejik hedefler olarak belirlenmiştir.⁹³

Bu noktada 11 Eylül 2001’de gerçekleşen saldırıların, AGSP’nin gelişimini hızlandıran etkenlerden biri olduğu söylenebilir.⁹⁴

Nice Anlaşması ile, daha önce Helsinki Zirvesi’yle gündeme gelen Acil Müdahale Gücü’nün kurulması da kararlaştırılmıştır. 60.000 kişiden oluşmasına karar verilen bu kuvvetin, 60 günde toplanabilen ve 1 yıl görevde kalabilen bir yapıda çalışması planlanmıştır.⁹⁵ Bu yapıya ek olarak bir polis ve jandarma gücü oluşturmak isteyen 5 AB üyesi ülke (İtalya, Fransa, İspanya, Portekiz ve Hollanda) 2006 yılında 800 kişiden oluşan Avrupa Jandarma Gücü’nü kurmuş ve AB’nin uluslararası güvenliğe yönelik etkisini arttırmayı hedeflemiştir.⁹⁶

2.13. Göteborg Zirvesi

Amsterdam Anlaşması’yla birlikte erken uyarı, olay analizi ve hızlı eylem faaliyetlerini gerçekleştirmek amacıyla kurulan Siyasal Planlama ve Erken Uyarı sisteminin, 15-16 Haziran 2001 tarihinde düzenlenen Göteborg Zirvesi’yle geliştirilmesi kararlaştırılmıştır. Bu kapsamda “*Şiddetli Çatışmaları Önleme Programı*” zirvede kabul edilmiştir. Ayrıca AB-Birleşmiş Milletler (BM) arasındaki iş birliğinin güçlendirilmesi ve genişletilmesi de bu zirvede alınan bir karardır. Bu bağlamda AB’nin gelişen operasyonel kabiliyetlerinin, BM tarafından yürütülen kriz yönetimi çalışmalarına katkı sağlayabileceği belirtilmiştir.⁹⁷

2.14. Laeken Zirvesi ve Selanik Zirvesi

14-15 Aralık 2001 tarihinde gerçekleşen Laeken Zirvesi’nde, AGSP’nin operasyonel hale getirildiği açıklanmış ve AGSP yeteneklerinin geliştirilerek, kriz

⁹³ A.e., s.137-139.

⁹⁴ Haşim Türker, a.g.e., s.72.

⁹⁵ Mesut Hakkı Caşın, Uğur Özgöker, Halil Çolak, a.g.e., s.453.

⁹⁶ Barış Özdal, a.g.e., s.140-141

⁹⁷ Haşim Türker, a.g.e., s.70-71

yönetimi operasyonlarına hazır olacağı bildirilmiştir. Bununla beraber, zirve sonrası açıklanan bildirinin 42.maddesinde AB'nin dış sınır kontrollerinin geliştirilmesi; bu kapsamda terör, yasa dışı göç ve insan kaçakçılıkla mücadele edilmesi öngörülmüştür. Bunun için sınır kontrolünün tek bir mekanizma tarafından gerçekleştirilmesi uygun görülmüş, Konsey ve Komisyon'dan bu alanda düzenlemeler ve çalışmalar yapılması talep edilmiştir.⁹⁸

19-20 Haziran 2003 tarihinde düzenlenen Selanik Zirvesi'nin sonuç bildirgesinde ise savunma yeteneklerinin geliştirilmesi ve AB'nin dış sınırlarını koruyacak bir yapının oluşturulmasının önü açılmıştır.⁹⁹ Başka bir deyişle, 2004 yılında kurulacak olan Frontex'in temeli, bu bildiriyle atılmıştır.

2.14.1. Frontex

26 Ekim 2004 tarihinde yayınlanan bir yönetmelikle beraber Avrupa Birliği Üye Ülkelerinin Dış Sınırlarının Yönetimi İçin Operasyonel İş birliği Ajansı (Frontex) kurulmuştur. Kuruluşuyla birlikte esas olarak AB'nin dış sınır güvenliğini sağlama görevini üstlenen Frontex, bu doğrultuda mal kaçakçılığını, insan kaçakçılığını (düzensiz göç), terörü ve sınır ötesinde meydana gelebilecek birçok suçu engellemeyi amaçlamıştır.¹⁰⁰

2004 yılında hazırlanan yönetmeliğin özellikle göç ve deniz sınırı güvenliği alanında yetersiz kalması nedeniyle çeşitli düzenlemeler yapılmış, işlevsel bir mekanizmaya dönüştürülmesi kararlaştırılan Frontex, 6 Ekim 2016 tarihiyle birlikte yeni bir tüzük aracılığıyla çalışmaya başlamıştır. Bu kapsamda Frontex, “*Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı*” olarak isim değiştirmiş ve sorumlulukları genişletilmiştir. Ancak birim için “*Frontex*” isminin kullanımına devam edilmiştir.¹⁰¹ 2016 yılı

⁹⁸ The European Council, “Presidency Conclusions-European Council Meeting in Laeken-14 and 15 December 2001”, (Çevrimiçi) https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/68827.pdf 12 Ocak 2021.

⁹⁹ Council Of The European Union, “Thessaloniki European Council-19 and 20 June 2003”, (Çevrimiçi) https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/76279.pdf 12 Ocak 2021.

¹⁰⁰ Frontex, “Origin&Tasks”, (Çevrimiçi) <https://frontex.europa.eu/about-frontex/who-we-are/origin-tasks/>, 12 Ocak 2021.

¹⁰¹ Aslı Bilgin, Göçmenlere Yönelik Deniz Operasyonlarında Frontex'in Müdahale Yetkisinin Uluslararası Hukuk Kapsamında Değerlendirilmesi, **Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.7, No:2, 2017, s.60

itibariyle genişleyen sorumluluk alanıyla birlikte Frontex, Avrupa Birliği'nin hava, kara ve deniz sınırlarında güvenlik operasyonlarını yürütmeye başlamıştır.¹⁰²

Bilgi paylaşımı, eğitim, risk analizi ve uzman desteği gibi eylemlerle AGSP/OGSP ile iş birliği içinde çalışan Frontex, AGSP/OGSP misyonlarını önemli bir öncelik olarak tanımaktadır.¹⁰³ Bu kapsamda sınır güvenliği ve kontrolü haricinde teknik yardım gereken operasyonlarda da gerekli ihtiyaç, Frontex aracılığıyla karşılamaktadır.

2.15. Lizbon Anlaşması ve ODGP-AGSP

Lizbon Anlaşması, Avrupa Birliği ülkelerini kapsayacak ortak bir anayasa girişiminin başarısız olmasıyla ortaya çıkan belirsizliği gidermek için hazırlanmıştır. Bu doğrultuda anlaşma, 13 Aralık 2007 tarihinde imzalanmış ve 1 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Maastricht Anlaşması'yla kurulan üç sütunlu yapıyı kaldıran Lizbon Anlaşması'nın, ODGP alanında yaptığı en önemli yeniliklerden biri “Avrupa Birliği Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi” makamını kurmasıdır. Daha önce Amsterdam Anlaşması'yla kurulan ODGP Yüksek Temsilcilik makamı ile Avrupa Komisyonu Dış İlişkiler Komiserliği'nin birleşmesi sonucunda sisteme dahil edilen Yüksek Temsilcilik makamına ilk olarak Catherine Ashton atanmıştır.¹⁰⁴ Başka bir deyişle, Lizbon Anlaşması sonucu kaldırılan birinci sütun (Avrupa Topluluğu) ve ikinci sütun (ODGP) içerisindeki görevlerin (diplomasi, güvenlik, ticaret, insani yardım) daha uyumlu ve tutarlı bir şekilde yerine getirilebilmesi için Yüksek Temsilcilik makamı kurulmuştur.¹⁰⁵

Lizbon Anlaşması'nın getirdiği yeniliklerden bir diğeri ise Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) kavramını, Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP) olarak değiştirmesidir.¹⁰⁶ Bu kapsamda anlaşmanın 28. Maddesinde OGSP,

¹⁰²Frontex, “Types of Operations”, (Çevrimiçi) <https://frontex.europa.eu/we-support/types-of-operations/types-of-operations/> 12 Ocak 2021

¹⁰³Frontex, “EU Partners”, (Çevrimiçi) <https://frontex.europa.eu/we-build/eu-partners/european-external-action-service/> 12 Ocak 2021

¹⁰⁴İrfan Kaya Ülger, 2015, s. 85-87.

¹⁰⁵Galym Zhussipbek, “2007 Lizbon Antlaşması, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın Tanımı ve Özellikleri, Güvenlik Aktörü Olarak AB'nin Nitelikleri,” *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, C.8, No:1, 2009, s.146.

¹⁰⁶A.e., s.147

ODGP'nin bütünleyici bir parçası olarak nitelendirilmiştir. OGSP'nin AB'ye hem askeri hem sivil operasyonel kabiliyet imkânı verdiği belirtilmiş, AB'nin bu imkanları Birlik sınırları dışında barış koruma, çatışma önleme amaçlarıyla ve BM prensipleri dahilinde kullanabileceği ifade edilmiştir.¹⁰⁷

Lizbon Anlaşması, AGSP/OGSP'ye ilişkin maddelere yer veren ilk anlaşmadır. Böylece AGSP/OGSP'ye dair hükümler ilk defa hukuki bağlayıcılık kazanmıştır.¹⁰⁸

Lizbon Anlaşması'yla birlikte getirilen yeniliklerden biri de dayanışma ilkesidir. Birlik bünyesinde tam üyeliği bulunan Finlandiya, Avusturya ve İsveç'in uluslararası politikada tarafsızlık ilkesine zarar vermeden, Birlik içerisinde "dayanışma" ilkesine tabi olması, en fazla tartışılan konulardan biri olmuştur. Ancak sonunda, AB'ye üye devletlerden birinin terör saldırısına maruz kalması durumunda veya bir afet halinde birbirlerine dayanışma ruhu ile yardım edecekleri beyan edilmiştir.¹⁰⁹

Lizbon Anlaşması'nda düzenlenen alanlardan biri de Petersburg Görevleri olmuş, anlaşmayla birlikte Petersburg Görevlerinin kapsamı genişletilmiştir. Bu doğrultuda:

- Barışın himaye edilmesi ve çatışma sonrası istikrarın korunması,
- Ortak silahsızlanma operasyonları,
- İnsani yardım görevleri ve kurtarma görevleri,
- Askeri alanda rehberlik ve destek görevleri,
- Çatışmanın engellenmesi ve barışın sağlanması,
- Kriz yönetimi görevlerinde askeri misyonların uygulanması,

Petersburg Görevleri'ne dahil edilmiştir.¹¹⁰

¹⁰⁷ Sinem Kocamaz. "Lizbon Antlaşması Çerçevesinde Avrupa Birliği Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasının Geleceği," **Ege Akademik Bakış**, C.10, No:3, 2010, s.961.

¹⁰⁸ Omca Altın, "Avrupa Birliği Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası Bağlamında Ortadoğu Çıkmazı," **Social Sciences Studies Journal (SSS Journal)**, C. 4, No:23, 2018, s .4746

¹⁰⁹ A.e., s.962-963.

¹¹⁰ Barış Özdal, a.g.e., s.150.

Lizbon Anlaşması'yla OGSP'ye getirilen son yenilik ise Kalıcı Yapısal İşbirliği Protokolü'dür. Protokol kapsamında, belli askeri standartları sağlayan, yükümlülüklerini yerine getiren ve kalıcı yapısal iş birliğine dahil olmak AB üyesi ülkeler arasında yakınlaşma sağlanması amaçlanmıştır. Böylece savunma alanında iş birliğine yatkın, istekli ve kapasiteye sahip devletlerin kalıcı bir iş birliğine dahil olmasına imkân verilmiştir.¹¹¹

¹¹¹ Sinem Kocamaz, a.g.e., 964

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AGSP/OGSP’NİN YAPISINI OLUŞTURAN KURUMLAR VE ULUSLARARASI İŞ BİRLİKLERİ

Avrupa Birliği’nin küresel bir güvenlik aktörü olarak, AGSP/OGSP kapsamında yürüttüğü faaliyetlerin sürdürülebilir olması için siyasi, askeri ve sivil alanlarda çalışmalar yapan yapısal araçlar vardır. Bununla beraber, AGSP/OGSP kapsamında yürütülen çalışmaların ve üretilen politikaların daha etkin olması amacıyla uluslararası ve bölgesel iş birlikleri yapılmıştır.

Bu bölümde, AB’nin güvenlik ve savunmaya ilişkin bütünleşme girişimlerini güçlendirmek üzere çalışan kurumları incelenecektir. 2021 yılı itibariyle yaşanan yapısal değişikliklerin yanı sıra AB’nin AGSP/OGSP kapsamında kurduğu uluslararası iş birliklerine de bu bölümde yer verilecektir.

3.1. Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasının Yapısı

OGSP kapsamında sürdürülebilir politikaların üretilmesi, operasyonel faaliyetlerin gerçekleştirilebilmesi ve stratejilerin oluşturulabilmesi için 13 kurum bulunmaktadır. Bu kurumlar, Tablo 2’de gösterilmiştir.¹¹²

¹¹² European External Action Service, “Common Security and Defence Policy (CSDP) Structure, Instruments, Agencies”, (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/topics/common-security-and-defence-policy-csdp/5392/csdp-structure-instruments-and-agencies_en, 15 Şubat 2021.

Tablo 2: OGSP'nin Yapısını Oluşturan Araçlar

3.1.1. Politika ve Güvenlik Komitesi (The Political and Security Committee-PSC)

Politika ve Güvenlik Komitesi'nin (PGK) görevleri, Avrupa Birliği Anlaşması'nın 38. Maddesinde; OGSP'nin sorumlu olduğu alanlarda uluslararası durumu izlemek ve talep üzerine veya kendi inisiyatifiyle Konsey'e görüş bildirerek yeni politikaların belirlenmesine katkıda bulunmak şeklinde belirtilmiştir.¹¹³ Başka bir deyişle Politika ve Güvenlik Komitesi, AB'nin OGSP ve ODGP'sinin yürütülmesinden sorumludur. Komite, uluslararası durumun takibi ve Konsey'e yeni politika ve stratejik yaklaşımlar önermesi haricinde;

- Askeri Komite, Politik-Askeri Grup ve Kriz Yönetiminin Sivil Yönleri Komitesine rehberlik hizmeti vermek,
- Kriz yönetimi operasyonlarının siyasi kontrolünü ve stratejik yönünü sağlamak

görevlerinin teminini de üstlenmektedir. AB üyesi devletlerin Brüksel'deki büyükelçilerinden oluşan PGK, haftada iki kez veya daha sık bir şekilde

¹¹³Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, "Avrupa Birliği Antlaşması ve Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma", (Çevrimiçi) <https://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf>, 15 Şubat 2021.

toplanmaktadır. Komite'nin bu toplantıları Avrupa Birliği Dış İlişkiler Servisi tarafından yönetilmektedir.¹¹⁴

3.1.2. Avrupa Birliği Askeri Komitesi (The European Union Military Committee-EUMC)

22 Ocak 2001 tarihinde Konsey kararıyla kurulan Avrupa Birliği Askeri Komitesi, Konsey bünyesinde kurulan en yüksek askeri organ olma özelliği taşımaktadır. AB üyesi devletlerin genelkurmay başkanlarından oluşan Komite, Politika ve Güvenlik Komitesi'ne tüm askeri konularda tavsiyeler vermekte ve danışmanlık yapmaktadır. Bununla beraber Komite, AB tarafından yürütülen tüm askeri faaliyetlerin (özellikle de askeri operasyonların) OGSP kapsamında yönetilmesini sağlamak ve uygunluğunu denetlediği operasyonlardaki askeri kapasitesinin geliştirilmesi için yönlendirmeler yapmaktadır.¹¹⁵

Avrupa Birliği Askeri Komitesi'nin, üye devletlerin genelkurmay başkanları tarafından seçilen ve Konsey tarafından atanan bir başkanı bulunmaktadır. Bu başkanların görev süresi üç yıldır.¹¹⁶

3.1.3. Kriz Yönetiminin Sivil Unsurları Komitesi (Committee for Civilian Aspects of Crisis Management-Civcom)

Tüm Avrupa Birliği üyesi ülkelerin yetkilendirdiği temsilcilerden oluşan Kriz Yönetiminin Sivil Unsurları Komitesi, 22 Mayıs 2000 tarihinde 2000/354 numaralı Konsey Kararı ile kurulmuştur. Komite'nin esas amacı, kriz yönetimlerinin bulunduğu bölgelerde sivilleri ilgilendiren konularda Politika ve Güvenlik Komitesi'ne tavsiyeler sunmak ve bilgi vermektir. Bu kapsamda Komite'nin esas görevleri şunlardır:

¹¹⁴ Council of the European Union, "Political and Security Committee (PSC)", (Çevrimiçi) <https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/preparatory-bodies/political-security-committee/>, 15 Şubat 2021.

¹¹⁵ Council of the European Union, "European Union Military Committee (EUMC)", (Çevrimiçi) <https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/preparatory-bodies/european-union-military-committee/#:~:text=The%20EUMC%20is%20the%20highest,the%20development%20of%20military%20capabilities>, 15 Şubat 2021.

¹¹⁶ European Union Training Mission in Central African Republic, "European Union Military Committee (EUMC)", (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eutm-rca/5429/european-union-military-committee-eumc_fr, 15 Şubat 2021.

- OGSP kapsamında yapılacak yeni görevler için planlama belgelerinin hazırlamak,
- Politika ve Güvenlik Komitesi'ne tavsiye kararlar sunmak ve
- Sivil kriz yönetim stratejilerinin geliştirilmesi için çalışmalar yapmak.¹¹⁷

3.1.4. Politik-Askeri Grup (The Politico-Military Group-PMG)

Politik-Askeri Grup (PAG), Politika ve Güvenlik Komitesi (PGK) için OGSP'yi kapsayan konularda ön çalışmalar gerçekleştirmektedir. Yaptığı çalışmalar doğrultusunda PGK için öneriler sunan PAG, ayrıca AB tarafından OGSP kapsamında yürütülen askeri ve sivil operasyonlar için PGK'ya rehberlik hizmeti vermektedir. Bu doğrultuda PAG:

- Konsey kararlarını hazırlar ve PGK için tavsiyeler sunmak,
- Çalışmaya devam eden uygulamaları gözlemlemek,
- Yatay politikanın geliştirilmesine katkı sağlamak ve bilgi alışverişini kolaylaştırmak,

görevlerini gerçekleştirmekle yükümlüdür. PAG'a, Yüksek Temsilci'nin belirlediği bir temsilci başkanlık etmektedir.¹¹⁸

3.1.5. Güvenlik ve Savunma Politikaları Direktörlüğü (Security and Defence Directorate-SECDEFPOL)

Güvenlik ve Savunma Politikaları Direktörlüğü, Avrupa Birliği Dış İlişkiler Servisi'nin dış güvenlik tehditlerini belirlemesine ve AB Küresel Stratejisi'nin uygulamasına destek olmak üzere kurulmuştur. Bu kapsamda Müdürlük: siber güvenlik, KBRN (Kimyasal, biyolojik, radyolojik ve nükleer) savunma, deniz güvenliği, silahsızlanma, terörle mücadele ve silah ihracatının kontrolü gibi konularda politikalar ve girişimler üretmeyi hedeflemektedir. Ayrıca direktörlük, AB'nin üçüncü

¹¹⁷ Council of the European Union, "Committee for Civilian Aspects of Crisis Management (CivCom)", (Çevrimiçi) <https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/preparatory-bodies/committee-civilian-aspects-crisis-management/>, 21 Şubat 2021.

¹¹⁸ Council of the European Union, "Politico-Military Group (PMG)", (Çevrimiçi) <https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/preparatory-bodies/politico-military-group/>, 22 Şubat 2021.

lkelerle, uluslararası ve bölgesel kuruluşlarla OGSP kapsamında ilişki geliştirme sorumluluğu da vardır.

Güvenlik ve Savunma Politikaları Müdürlüğü dört ana departmanda hizmet verir:

- 1- Güvenlik ve Savunma Politikası (Secdefpol 1),
- 2- Ortaklıklar ve Anlaşmalar (Secdefpol 2),
- 3- Terörle Mücadele (Secdefpol 3),
- 4- Silahsızlanma, Nükleer Silahların Yayılmasının nlenmesi ve Silah İhracatının Kontrolü (Secdefpol 4)¹¹⁹

3.1.6. Güvenlik ve Barış Direktörlüğü (Integrated approach for Security and Peace Directorate-ISP)

Güvenlik ve Barış Direktörlüğü, AB Küresel Stratejisini güvenlik, kalkınma ve diplomatik eylemlerle bütünleşmiş bir şekilde yönetmek amacıyla kurulmuştur. Bu kapsamda müdürlük esas olarak AB'nin çatışmalara karşı duyarlı olmasını, barış ve istikrara odaklanan çalışmalara ve planlara yönelmesini hedeflemektedir. Güvenlik ve Barış Direktörlüğü'nn bu doğrultuda, 4 ana görevi vardır:

- 1- Kavramlar, bilgi yönetimi ve programlar konusunda destek sağlamak,
- 2- Çatışma nleme ve arabuluculuk desteği,
- 3- OGSP ile bütünleşmiş stratejik planlamalar yapmak ve istikrarı sağlamak,
- 4- Konsolosluk işleri.¹²⁰

3.1.7. Avrupa Birliği Askeri Personeli (European Union Military Staff)

Avrupa Birliği Askeri Personeli (ABAP), ye devletlerin uzman askerlerinden oluşan ve Yüksek Temsilci'ye bağlı olarak çalışan bir OGSP aracıdır. ABAP, Avrupa

¹¹⁹European External Action Service, "Common Security and Defence Policy (CSDP) Structure, Instruments, Agencies"

¹²⁰A.e.

Dış Eylem Servisi'nin askeri uzmanlık kaynağı olarak görülmektedir.¹²¹ ABAP'ın görevleri;

- AB tarafından yürütülen operasyonlara askeri uzmanlık ve destek sağlamak,
- Potansiyel krizleri izlemek ve stratejik planlamalar yapmak,
- Kriz yönetimleri için erken uyarı yapmak ve AB'nin kriz yönetimi prosedürlerini askeri açıdan değerlendirmek, planlamak ve uygulamak,
- NATO ile daimî ilişkiler kurmak ve
- Terörle mücadele etmek

olarak sıralamak mümkündür.¹²²

3.1.7.1. Avrupa Birliği Muharebe Grupları (European Union Battlegroups)

Daha önce de bahsedildiği üzere, ilk kez 10-11 Aralık 1999 tarihinde gerçekleşen Helsinki Zirvesi ile gündeme gelen ve 26 Şubat 2001 tarihinde imzalanan Nice Zirvesi ile kurulması kararlaştırılan 60.000 kişilik Acil Müdahale Gücü, 2003 Helsinki Temel Hedefleri doğrultusunda hantal olarak değerlendirilmiş ve Avrupa Birliği üyesi devletler daha hızlı, küçük, esnek fakat daha etkili bir güvenlik aracı olarak Muharebe Grupları üzerine yoğunlaşmışlardır.¹²³

İlk olarak 2004 yılında bir konsept olarak tanıtılan Muharebe Grupları, 1 Ocak 2007 tarihiyle birlikte faaliyete başlamıştır. Küresel güvenlik sorunlarına karşı AB'nin erken ve hızlı yanıt verebilecek askeri aracı olarak tanımlanan Muharebe Grupları, OGSP'nin de askeri etkinliği açısından önemli kolu haline gelmiştir. Yapısal olarak yaklaşık, 1500 kişiden oluşan her bir Muharebe Grubu, Konsey'in operasyon kararından sonraki 10 gün içerisinde operasyona hazır olma kabiliyetine sahiptir. Muharebe Grupları operasyonel imkanlarıyla beraber gelişmiş bir askeri bir iş birliği fırsatı olarak da değerlendirilmektedir. Bu kapsamda Muharebe Gruplarına yalnızca

¹²¹European External Action Service, "The European Union Military Staff (EUMS)", (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/topics/common-security-and-defence-policy-csdp/5436_en, 22 Şubat 2021.

¹²² Haydar Efe, a.g.e., 2007, s.17.

¹²³ Ümit Çelik, "Askeri Müdahaleler ve Avrupa Birliği – Birleşmiş Milletler İlişkileri," **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, C.12, No:2, 2013, s.30

AB üyesi ülkeler değil aynı zamanda AB üyesi olmayan (Türkiye gibi) ülkeler de katılabilmektedir.¹²⁴

Avrupa Birliği Anlaşması'nın 43. Maddesinde Muharebe Güçleri'nin görevleri paylaşılmıştır. Bu kapsamda:

- Barışı sağlamak, çatışmaları önlemek, barışın inşası için çalışmak ve uluslararası güvenliğe katkı sağlamak,
- Barışın korunmasına yönelik operasyonlar düzenlemek ve istikrar sağlamak,
- İnsani yardım ve kurtarma operasyonlarına katılmak,
- Ortak silahsızlandırma operasyonları yapmak,
- Askeri alanda rehberlik desteği sağlamak

Avrupa Birliği Muharebe Gruplarının yerine getirmesi gereken görevler olarak belirlenmiştir.¹²⁵

3.1.8. Sivil Planlama ve Yürütme Kabiliyeti (The Civilian Planning and Conduct Capability-CPCC)

Sivil Planlama ve Yürütme Kabiliyeti, OGSP kapsamında gerçekleşen sivil operasyonların, yürütülmesinden ve planlamasından sorumludur. OGSP kapsamında gerçekleştirilen sivil misyonlar, AB üyesi devletler tarafından gerçekleştirilir ve Sivil Operasyonlar Komutanının stratejik liderliği ile yürütülür. Ayrıca operasyonlara, Yüksek Temsilci ile Politika ve Güvenlik Komitesi tarafından siyasi tavsiyeler vererek destek sağlanır. İlk 2003 yılında olmak üzere 2021 yılına kadar yirmiden fazla sivil misyonun gerçekleşmesini sağlayan Sivil Planlama ve Yürütme Müdürlüğü polislik, danışmanlık, lojistik, iletişim, hukukun üstünlüğü gibi 120 farklı tür konuda uzmanlık hizmeti verebilmektedir.¹²⁶

¹²⁴ European External Action Service, "EU Battlegroups", (Çevrimiçi) https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/esdp/91624.pdf, 24 Şubat 2021.

¹²⁵ Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, "Avrupa Birliği Antlaşması ve Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma"

¹²⁶European External Action Service, "The Civilian Planning and Conduct Capability (CPCC)", (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/topics/common-security-and-defence-policy-csdp/5438_en, 23 Şubat 2021.

3.1.9. Askeri Planlama ve Yürütme Kabiliyeti (The Military Planning and Conduct Capability-MPCC)

8 Haziran 2017 tarihinde kurulan Askeri Planlama ve Yürütme Kabiliyeti (APYK), Avrupa Birliği sınırları dışında icra edilecek operasyonların planlanmasından ve yürütülmesinden sorumludur. Güvenlik faaliyetlerinin daha etkili, daha verimli ve daha hızlı olmasına imkan sağlayan APYK'ye AB Konseyi tarafından, bir Avrupa Birliği Muharebe Grubu büyüklüğünde askeri operasyon planlaması ve yürütmesi imkanı verilmiştir. APYK aynı zamanda planlanan ve yürütülen operasyonların, NATO tarafından gerçekleştirilen operasyonlar ile aynı doğrultuda hareket etmemesini ve yinelenen nitelikte olmaması için çalışmalar yapmaktadır.¹²⁷

3.1.10. Avrupa Savunma Ajansı (European Defence Agency-EDA)

Avrupa Birliği'nin kriz yönetimi alanındaki savunma yeteneklerini geliştirmek amacıyla 12 Temmuz 2004 tarihinde ODGP kapsamında kurulan Avrupa Savunma Ajansı (ASA), üç ana stratejik temel üzerine inşa edilmiştir. Bu stratejik temeller:

- Araştırma ve Teknoloji Stratejisi,
- Silahlanma ve İş birliği Stratejisi,
- Avrupa Savunma Teknolojisi ve Endüstriyel Üs Stratejisi'dir.¹²⁸

Merkezi Brüksel'de bulunan ve esasen Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi tarafından yönetilen Avrupa Savunma Ajansı'na Danimarka haricindeki tüm AB üyesi katılım sağlamıştır.¹²⁹ Buna karşın AB üyesi olmayan Norveç, Sırbistan, İsviçre ve Ukrayna Avrupa Savunma Ajansı'nın çalışmalarına ve projelerine katılım sağlamaktadır.¹³⁰

¹²⁷European External Action Service, "The Military Planning and Conduct Capability (MPCC)", (Çevrimiçi) <https://www.eca.europa.eu/sites/eca-audit-defence/EN/Documents/MPCC.pdf>, 23 Şubat 2021.

¹²⁸ European Defence Agency, "Our History", (Çevrimiçi) <https://eda.europa.eu/our-history/our-history.html>, 7 Mart 2021.

¹²⁹ European External Action Service, "Common Security and Defence Policy (CSDP) Structure, Instruments, Agencies"

¹³⁰ European Union, "European Defence Agency", (Çevrimiçi) https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/eda_en, 7 Mart 2021.

Avrupa Savunma Ajansı'nın temel olarak üç görevi vardır. Bu görevler:

- 1- AB üyesi devletler arasında savunma kabiliyetini geliştirmek ve askeri iş birliğinin güçlendirilmesine destek olmak,
- 2- Savunma alanında gerçekleşen teknolojik gelişmeleri ve araştırmaları teşvik etmek,
- 3- Avrupa savunma sanayisini güçlendirmek ve savunma sanayisi alanındaki iş birliklerini teşvik etmek,
- 4- Askeri bir ara yüz olarak AB politikaları çerçevesinde hareket etmek,

olarak belirlenmiştir. Ayrıca Avrupa Savunma Ajansı, savunma alanındaki gelişimleri sürdürmek ve karşılaşılan sorunlara çözümler bulmak için yeni girişimler başlatmakta ve iş birliklerini teşvik etmektedir. Bu kapsamda ASA, OGSP'yi desteklemek ve geliştirmek üzere kilit bir rol üstlenmektedir.¹³¹

Avrupa Savunma Ajansı'nın temel misyonlarından biri de OGSP tarafından yürütülen hem askeri hem de sivil operasyonlara pratik destek sağlamaktır. Bu desteğin sağlanması iki farklı yol ile gerçekleşir:

- 1- OGSP misyonunu yerine getiren görev komutanlarına mevcut ASA projelerine ve faaliyetlerine erişim imkanı vermek.

Bu kapsamda örnek olarak; helikopter egzersiz programı, helikopter taktik kursu, deniz gözetimi ağı (MARSUR), insan kaynakları yönetimi yazılımı gibi araçlar misyon hizmetine sunulur.

- 2- OGSP misyonunu yerine getiren görev komutanlarına sözleşmeli olarak destek vermek. Sözleşmeli olarak alınan destekler genellikle devam eden operasyonlarda karşılaşılan güç boşluğunu doldurmak üzere kullanılır.

¹³¹ European Defence Agency, "Mission", (Çevrimiçi) <https://eda.europa.eu/who-we-are/Missionandfunctions>, 7 Mart 2021.

Bu kapsamda örnek olarak; uydu iletişimi ve haberleşmesi, ticari olarak veya iletişim ve bilgi sistemleri hizmetleri için daha uygun maliyetlerde operasyon yürütülmesi sağlayabilmektedir.¹³²

3.1.11. Avrupa Güvenlik ve Savunma Koleji (European Security and Defence College-ESDC)

Avrupa Güvenlik ve Savunma Koleji (EGSK), OGSP için stratejik düzeyde eğitim hizmeti vermek amacıyla 2005 yılında kurulmuştur. Esas olarak AB kurumları ve ülkeleri için OGSP hakkında bilgili personel yetiştirilmesini amaçlayan EGSK, bu amaç doğrultusunda çeşitli eğitimlerin ve aktivitelerin gerçekleşmesini sağlamaktadır.

EGSK, üye ülkeler tarafından belirlenen ve güvenlik/savunma ile ilgilenen sivil ve askeri enstitüleri, kolejleri, akademileri, üniversiteleri, kurumları ve diğer aktörleri bir araya getirmeyi sağlayan bir ağ olarak tasarlanmıştır. EGSK'nin üstlendiği diğer görevler ise şu şekildedir:

- Birlik içinde ortak kültür ve savunma kültürünün gelişimini desteklemek,
- ODGP'nin önemli bir parçası olan OGSP'nin daha iyi anlaşılmasını sağlamak,
- Üye devletlerin idarelerine ve personellerine OGSP hakkında bilgi vermek,
- Ortak Avrupa kimliği duygusuna katkı sağlamak,
- OGSP misyonlarına katılan ülkelerin ortaklıklarını desteklemek,
- Askeri Erasmus Programı olarak da bilinen Genç Subayların Değişimi Programı'nı desteklemek ve
- OGSP prosedürleri, yapısı, kurumları ve uygulamaları hakkında bilgili operasyon ve idari personel oluşumunu teşvik etmektir.¹³³

¹³² European Defence Agency, "Support To Operations", (Çevrimiçi) <https://eda.europa.eu/what-we-do/support-to-operations>, 7 Mart 2021.

¹³³ European Security and Defence College, "Who We Are", (Çevrimiçi) <https://esdc.europa.eu/who-we-are/>, 7 Mart 2021.

3.1.12. Avrupa Birliği Güvenlik Araştırmaları Enstitüsü (European Union Institute for Security Studies)

Avrupa Birliği Güvenlik Araştırmaları Enstitüsü, ortak bir savunma kültürünün geliştirilmesi amacıyla 2002 yılında kurulmuştur. Enstitü esas olarak dış politika, savunma ve güvenlik alanındaki stratejik çalışmaların derinleştirilmesi, analiz edilmesi ve OGSP/ODGP'nin geliştirilmesine yönelik faaliyetler yürütmektedir. Bu kapsamda akademik çalışmalar, konferanslar ve seminerler gibi OGSP/ODGP hakkında bilgilendirici etkinlikler düzenleyen ve yayınlar yapan Enstitü, dış eylemlerin uygulanmasına destek olmaktadır. Özerk bir yapıda faaliyet gösteren Enstitü, bağımsız çalışmalarına zarar verilmemek kaydıyla Politika ve Güvenlik Komitesi tarafından politik denetime tabi tutulmaktadır. Enstitü, AB üyesi devletler tarafından fonlanmaktadır.¹³⁴

3.1.13. Avrupa Birliği Uydu Merkezi (European Union Satellite Centre)

2002 yılında kurulan Avrupa Birliği Uydu Merkezi, ODGP ve OGSP kapsamında AB'ye uydu görüntüleri, hava görüntüleri ve uzayla ilgili çalışmalarda ürün ve hizmet sağlamak amacıyla kurulmuştur. Bu kapsamda Uydu Merkezi, Politika ve Güvenlik Merkezi'nin denetimi altında ve Yüksek Temsilci'nin operasyonel yönlendirmeleri ile AB'nin karar verici mekanizmalarına olası krizlerden önce erken uyarı hizmeti sağlamaktadır.¹³⁵

Uydu merkezinin sağladığı ürün ve hizmetlerden Avrupa Dış Eylem Servisi, AB üyesi devletler, Avrupa Komisyonu, çeşitli AB kurumları (Frontex gibi), AB üyesi olmayan devletler ile BM ve AGİT gibi uluslararası kuruluşlar faydalanabilmektedir.¹³⁶ Bununla beraber Uydu Merkezi'nin sağladığı hizmetlerden

¹³⁴The European Union Institute for Security Studies, "About Us", (Çevrimiçi) <https://www.iss.europa.eu/about-us> 8 Mart 2021.

¹³⁵European Union, "European Union Satellite Centre (SatCen)", (Çevrimiçi) https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/satcen_en#contact-details, 8 Mart 2021.

¹³⁶European Union Satellite Centre, "Mission, Users and Partners", (Çevrimiçi) <https://www.satcen.europa.eu/who-we-are/our-mission>, 8 Mart 2021.

en fazla OGSP kapsamında gerçekleştirilen görevler ve operasyonlar faydalandığı bilinmektedir.¹³⁷

3.2. Operasyonel Faaliyetlerin Finansmanı: Athena Mekanizması ve Avrupa Barış Aracı

Avrupa Birliği'nin AGSP/OGSP kapsamında gerçekleştirdiği sivil misyonlar, Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası bütçesinden finanse edilirken; askeri operasyonların finanse edilmesi için üye ülkeler arasında ortak bir mekanizma kurulması kararlaştırılmıştır.¹³⁸

Bu kapsamda Avrupa Birliği, AGSP/OGSP kapsamında gerçekleştirdiği askeri operasyonların ortak maliyetlerinin finanse edilebilmesi için 1 Mart 2004 tarihinde Athena Mekanizmasını kurmuştur.¹³⁹ Athena Mekanizması tarafından karşılanması kararlaştırılan ortak maliyetler ise:

- Bankacılık maliyetleri,
- Denetim maliyetleri,
- Operasyonların hazırlık aşamasına ilişkin ortak maliyetler (ulaşım, konaklama, görevin gerçekleşmesi için kullanılacak tercüman, şoför gibi personellerin giderleri ve operasyon için kullanılan iletişim araçlarının masrafları ve tıbbi hizmet giderleri)
- Athena mekanizmasının sürdürülebilmesi ve geliştirilmesine yönelik muhasebe ve varlık yönetimi ile ilgili maliyetler,
- İdari düzenlemeler ve çerçeve sözleşmeler sonucunda oluşabilecek maliyetler

olarak belirlenmiştir.¹⁴⁰ Ortak maliyetlerin yanı sıra operasyon komutanlarının talebi ve özel komitenin onayı ile mayın temizleme, silah depolanması, keşif ve gözetleme,

¹³⁷European External Action Service, "Common Security and Defence Policy (CSDP) Structure, Instruments, Agencies"

¹³⁸ B2EU Consulting, "EU Missions and Operations: EU Common Security and Defence Policy (CSDP)", (Çevrimiçi) <https://www.b2eu-consulting.eu/news-detail/eu-missions-and-operations-eu-common-security-and-defence-policy-csdp>, 10 Nisan 2021.

¹³⁹Council of the European Union, "Athena-Financing Security and Defence Military Operations", (Çevrimiçi) <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/athena/>, 10 Nisan 2021.

¹⁴⁰Official Journal of the European Union L 84/39, "Council Decision (CFSP) 2015/528 of 27 March 2015 establishing a mechanism to administer the financing of the common costs of European Union operations having military or defence implications (Athena) and repealing Decision 2011/871/CFSP",

silah imhası, istihbarat, radyolojik ve nükleer koruma, ek ekipman gibi masraflar da Athena Mekanizması tarafından karşılanabilmektedir. Danimarka haricindeki tüm AB üyesi ülkelerin dahil olduğu Athena Mekanizması, AB üyesi ülkelerin gayri safi milli hasıllarına göre yıllık ödedikleri pay sonucunda çalışmaktadır. Danimarka ise kendini AGSP/OGSP kapsamında düzenlenen askeri operasyonlara katılmama tercihinden dolayı Athena Mekanizması içinde yer almamıştır.¹⁴¹

OGSP bünyesinde, Athena Mekanizması ile çalışan bir diğer finansal araç Afrika Barış Aracı'dır.¹⁴² Afrika Barış Aracı AB'nin, Afrika Birliği ve Afrika'daki diğer bölgesel örgütler tarafından yürütülen barış operasyonlarını finanse etmek amacıyla kurulmuştur.¹⁴³

2014-2019 yıllarında AB Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi olarak görev alan Federica Mogherini, OGSP için çalışan finansal mekanizmaların (Athena Mekanizması ve Afrika Barış Aracı) daha yetkili ve daha esnek olması gerektiğini savunmuştur. Bu doğrultuda daha kapsamlı ve müdahale kapasitesi yüksek bir araç olarak Avrupa Barış Aracı (ABA) geliştirilmiştir. ABA, 22 Mart 2021 tarihinde yürürlüğe girerek Athena Mekanizmasının ve Afrika Barış Aracının yerine geçmiştir.¹⁴⁴

3.2.1. Avrupa Barış Aracı (The European Peace Facility)

Avrupa Barış Aracı, AB'nin OGSP kapsamında geliştirdiği yeteneklerin ve yaptığı çalışmaların güçlendirilmesi amacıyla kurulmuştur. 2004 yılından beri uygulanan Athena Mekanizmasının ve Afrika Barış Aracı'nın yerine geçen bu araç, OGSP'nin etkinliğini ve sürdürülebilirliğini artırmayı hedeflemektedir. Bu kapsamda 5 milyar avro değerinde bir bütçeye sahip olan ABA'nın, ilk etapta yedi yıllık (2021-

(Çevrimiçi) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32015D0528>, 10 Nisan 2021.

¹⁴¹Council of the European Union, "Athena-Financing Security And Defence Military Operations"

¹⁴² Afrika Barış Aracı, "OGSP Çerçevesinde Avrupa Birliği'nin Afrika Ortaklıkları" alt başlığı altında bir kez daha ele alınmıştır.

¹⁴³İktisadi Kalkınma Vakfı, "AB Mali Barış Gücü'ne 50 milyon avro verecek", (Çevrimiçi) https://bulten.ikv.org.tr/icerik_print.asp?ust_id=373&id=779, 1 Mayıs 2021.

¹⁴⁴Selvi Eren, "AB Stratejik Özerkliğinde Yeni Bir Adım: Avrupa Barış Aracı," **İktisadi Kalkınma Vakfı**, Mart 16-31, 2021 (Çevrimiçi) https://bulten.ikv.org.tr/?ust_id=11106&id=11110, 21 Nisan 2021.

2027) bir periyodu finanse etmesi planlanmaktadır. ABA, esas olarak OGSP’yi desteklemekle birlikte diğer uluslararası örgütlerin (Birleşmiş Milletler, Afrika Birliği gibi) gerçekleştirdiği barış destekleme operasyonlarına finansal yardım sağlayabilmektedir.¹⁴⁵

2021 yılı itibariyle tıpkı Athena Mekanizması gibi OGSP misyon ve operasyonlarındaki ortak maliyetleri fonlayacak olan ABA, aynı zamanda ortak savunma yeteneklerinin gelişimi için üye ülkelere askeri teçhizat temin edebilmektedir.

ABA, Athena Mekanizmasında olduğu gibi üye devletlerin yıllık gelirlerine göre yaptığı katkılarla finanse edilmektedir. ABA tarafından toplanan bu fonun akıbetine, üye ülkelerin temsilcilerinden oluşan ABA Komitesi karar vermektedir. Bu hususta Konsey ve Yüksek Temsilciden tavsiyeler alan Komite, yardımın nereye dağıtılacağı gibi konularda siyasi kararlar alabilmektedir.¹⁴⁶

3.3. Avrupa Savunma Fonu (European Defence Fund-EDF)

Avrupa Savunma Fonu’nun (ASF) kurulmasını sağlayan tebliğ, 7 Haziran 2017 tarihinde, ortak savunma araştırmalarının ve savunma yeteneklerinin geliştirilmesine destek olmak amacıyla Avrupa Komisyonu tarafından kabul edilmiştir.¹⁴⁷ Bu kapsamda ASF’nin ortak savunma teknolojilerini geliştirmesi, üye ülkelerin savunma sanayinin rekabet gücünü artırması ve AB üyesi arasında savunma iş birliğini teşvik etmesi planlanmıştır.¹⁴⁸

Avrupa Savunma Fonu, iki ayrı düzeyde gerçekleşmektedir:

- 1- **Araştırma:** Savunma araştırmaları alanında Avrupa’nın en büyük yatırımcılarından biri olmayı hedefleyen ASF’nin, 2020 yılı sonrası için

¹⁴⁵European External Action Service, “The European Peace Facility”, (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/sites/default/files/eu-peace-facility_factsheet_2021-03-22.pdf, 21 Nisan 2021.

¹⁴⁶ European External Action Service, “Questions & Answers: The European Peace Facility”, (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/46286/questions-answers-european-peace-facility_en, 21 Nisan 2021.

¹⁴⁷ European Defence Agency, “European Defence Fund (EDF)”, (Çevrimiçi) [https://eda.europa.eu/what-we-do/EU-defence-initiatives/european-defence-fund-\(edf\)](https://eda.europa.eu/what-we-do/EU-defence-initiatives/european-defence-fund-(edf)), 11 Mart 2021.

¹⁴⁸ European Commission, “European Defence Fund”, (Çevrimiçi) https://ec.europa.eu/growth/sectors/defence/european-defence-fund_en, 12 Mart 2021.

belirlediği bütçe yıllık 500 milyon avrodur. Araştırma alanında sağlanacak fon için öncelikli olarak; elektronik, şifreli yazılımlar, meta malzemeler ve robot teknolojileriyle ilgili alanlara öncelik verilmiştir.

- 2- **Geliştirme ve Tedarik:** Üye ülkelerin sahip olduğu savunma ekipmanlarının ve teknolojilerinin geliştirilmesine ve üye ülkelerin savunma envanterine tedarik edilmesine katkı sağlayan geliştirme ve tedarik düzeyinin, 2020 sonrası belirlediği yıllık bütçe 1 milyar Euro'dur.¹⁴⁹

Avrupa Savunma Fonu sayesinde gerçekleştirilecek projeler ve çalışmalar, OGSP kapsamında yürütülecek operasyonlar için gelişmiş ekipman tedariki sağlamaktadır.¹⁵⁰ Dolayısıyla ASF ile sağlanan teşvikler, ortak Avrupa savunmasının geleceği için önemli bir zemin oluşturmakta ve OGSP'nin gelişimine destek olmaktadır.¹⁵¹

3.4. Koordineli Yıllık Savunma Değerlendirmesi (Coordinated Annual Review On Defence – CARD)

Yapısal olarak 2016 yılında oluşturulan Koordineli Yıllık Savunma Değerlendirmesi (KYSD), resmi olarak ilk kez 2019 yılında çalışmaya başlatılmıştır.¹⁵² KYSD'nin esas amacı, üye ülkelerin savunmaya yönelik harcamalarının koordine edilmesine ve üye ülkeler arasındaki iş birliği fırsatlarının belirlenmesine yardımcı olmaktadır. Bu kapsamda KYSD, yaptığı değerlendirmeler vasıtasıyla ortak savunma alanında yetenek gelişimini teşvik etmekte ve üye ülkeler arasında tutarlı bir savunma planı oluşturulmasına katkı sağlamaktadır. KYSD'nin ilk değerlendirme raporu 2020 yılında açıklanmıştır. Rapora göre:

¹⁴⁹Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, "Bir Avrupa Savunma Fonu: Avrupa'nın savunma kapasitesini yükseltmek için yıllık 5.5 milyar avro destek", (Çevrimiçi) <https://www.avrupa.info.tr/tr/pr/bir-avrupa-savunma-fonu-avrupanın-savunma-kapasitesini-yukseltmek-icin-yillik-55-milyar-avro>, 12 Mart 2021.

¹⁵⁰Jean-Pierre Maulny, "The European Defence Fund: Challenges And Opportunities For The Land Armament Industry," **Armament Industry European Research Group**, Haziran, 2018, (Çevrimiçi) <https://www.iris-france.org/wp-content/uploads/2018/06/Ares-26.pdf>, 12 Mart 2021.

¹⁵¹ Public Safety Communication Europe, "Launching the European Defence Fund", (Çevrimiçi) <https://www.psc-europe.eu/news-events/news/276-launching-the-european-defence-fund.html>, 12 Mart 2021.

¹⁵² European Defence Matters, "Card's On The Table: Fostering Coherent Defence Capability Development in Europe", (Çevrimiçi) <https://eda.europa.eu/webzine/issue18/cover-story/coordinated-annual-review-on-defence-card>, 12 Mart 2021.

- Ana Muharebe Tankları,
- Asker Sistemleri/Ekipmanları,
- Devriye Sınıfı Yüzey Gemileri,
- İnsansız Hava Araçlarına Karşı Oluşturulacak Sistemler,
- Uzay Savunması Uygulamaları ve
- Askeri Hareketlilik Kabiliyeti,

AB üyesi ülkelerin askeri ve savunma alanlarında yoğunlaşması gereken, 6 ana iş birliği alanı olarak belirlenmiştir. Raporda odaklanılması gereken bu 6 esas alan haricinde önem derecesi değişiklik gösteren 49 iş fırsatına daha yer verilmiştir.¹⁵³

Avrupa Birliği Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikaları Yüksek Temsilcisi Josep Borrell, KYSD tarafından yayınlanan raporun önemine dikkat çekerek AB üyesi ülkelerin ortak savunma alanında gelişim göstermesini bir gereklilik olarak nitelendirmiştir. Bu kapsamda Josep Borrell AB'nin savunma alanındaki parçalanmış yapısını “Biz 16 farklı türde ana savaş gemisi; 130 farklı türde korvet ve fırkateyn, 30'dan fazla türde muhribe (destroyer) sahipken daha fazla donanma gücüne sahip olan ABD yalnızca 4 farklı tür gemi çeşidi kullanıyor” sözleriyle örneklendirmiş ve AB üyesi ülkeleri koordineli, ortak bir savunma yapısı için çaba sarf etmeye davet etmiştir.¹⁵⁴

3.5. Kalıcı Yapılandırılmış İşbirliği (Permanent Structured Cooperation – PESCO)

Avrupa Birliği Anlaşması'nın 43. maddesinin 6. fıkrası, “askeri kabiliyetleri daha yüksek kriterleri karşılayan ve en zorlu görevler için birbirine bağlayıcı taahhütte bulunan” AB üyesi devletlerin, Birlik çerçevesi içinde kalıcı yapılandırılmış iş birliği

¹⁵³ European Defence Agency, “Coordinated Annual Review On Defence (CARD)”, (Çevrimiçi) [https://eda.europa.eu/what-we-do/EU-defence-initiatives/coordinated-annual-review-on-defence-\(card\)](https://eda.europa.eu/what-we-do/EU-defence-initiatives/coordinated-annual-review-on-defence-(card)), 12 Mart 2021.

¹⁵⁴ European External Action Service, “European Defence Agency: Remarks by the High Representative/Vice-President Josep Borrell at the annual virtual conference”, (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/89945/european-defence-agency-remarks-high-representativevice-president-josep-borrell-annual-virtual_en#:~:text=We%20also%20have%2016%20different,only%20has%20four%20different%20ty pes, 13 Mart 2021.

kurabileceklerini belirtmiştir.¹⁵⁵ Bu kapsamda, 25 AB üyesi devletin¹⁵⁶ katılımıyla oluşan PESCO, 11 Aralık 2017 tarihinde yayınlanan Konsey kararı sonucu kurulmuştur.¹⁵⁷

Bu doğrultuda 25 AB üyesi devlet, Birlik çerçevesinde ortak savunmaya yönelik kabiliyetlerin gelişimi için yatırım yapmayı, planlar sunmayı ve çalışmalara katılmayı/katkı sağlamayı taahhüt etmişlerdir.¹⁵⁸ Üye devletler tarafından verilen bu taahhüt, yasal ve bağlayıcı bir niteliktedir.

PESCO'yu, "AB üyesi devletler arasında kurulan savunma iş birliklerini derinleştirmeye ve güçlendirmeye yönelik yapılandırılmış bir süreç" olarak tanımlamak mümkündür. Başka bir deyişle, AB'nin savunma alanındaki bütünleşme çalışmalarının itici gücü PESCO'dur. Bu doğrultuda PESCO'nun amacı, üye ülkeler arasındaki iş birliğini güçlendirmek, üye ülkelerin savunma yeteneklerini geliştirmek ve geliştirilen yeteneklerin, OGSP kapsamında yürütülen askeri operasyonlarda kullanılmasını sağlamaktır. PESCO'nun yerine getireceği faaliyetler sonucunda; AB vatandaşlarının daha iyi korunmasına, savunma harcamalarından yüksek verim alınmasına ve uluslararası bir güvenlik aktörü olarak AB'nin güvenlik kapasitesinin artmasına imkân tanınması beklenmektedir.¹⁵⁹

PESCO, "Konsey" ve "Proje" düzeyi olmak üzere iki seviyeli bir yapıdan oluşmaktadır. Konsey düzeyinde, üye ülkelerin taahhütlerinin yerine getirip getirilmediği kontrol edilmektedir. Ayrıca PESCO bünyesinde uygulanacak genel politikalar ve PESCO'ya dair kararlar da Konsey düzeyinde belirlenmektedir. Kararların oybirliğiyle alındığı Konsey'de (yalnızca PESCO üyeliğinin askıya alınması ve PESCO'ya yeni üyelerin kabul edilmesine yönelik kararlarda nitelikli oy

¹⁵⁵ Official Journal of the European Union C 326, "Consolidated Version Of The Treaty On European Union"

¹⁵⁶ Avusturya, Belçika, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Hırvatistan, Kıbrıs, Estonya, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İtalya, İrlanda, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Hollanda, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovenya, Slovakya, İspanya ve İsveç'tir.

¹⁵⁷ European Defence Agency, "Permanent Structured Cooperation (PESCO)", (Çevrimiçi) [https://eda.europa.eu/what-we-do/EU-defence-initiatives/permanent-structured-cooperation-\(PESCO\)](https://eda.europa.eu/what-we-do/EU-defence-initiatives/permanent-structured-cooperation-(PESCO)), 14 Mart 2021.

¹⁵⁸ PESCO, "About PESCO", (Çevrimiçi) <https://PESCO.europa.eu/> 14 Mart 2021

¹⁵⁹ European External Action Service, "Permanent Structured Cooperation-PESCO Deepening Defence Cooperation Among EU Member States", (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/sites/default/files/pesco_factsheet_2021-05-version-2.pdf, 7 Mayıs 2021.

çoğunluğu esas alınır) sadece PESCO üyesi ülkeler oy kullanabilmektedir. Proje seviyesinde ise üye ülkelerin katılacağı çalışmalar yapılandırılmaktadır.¹⁶⁰

PESCO üyesi ülkeler ilk dönemlerinde eğitim/tatbikat, yetenek gelişimi ve savunma alanında operasyonel hazırlıkla ilgili toplam 17 projenin gerçekleşmesi üzerine anlaşmışlardır. Proje sayısı 19 Kasım 2018 tarihinde 34'e çıkmıştır. Proje kapsamı da bu doğrultuda hava/deniz ve kara tatbikatları, yetenek gelişimi, savunma alanında operasyonel hazırlık ve siber savunma olarak genişlemiştir. Konsey, 11 Kasım 2019 tarihinde 13 projeyi daha onaylayarak PESCO'nun sürdürdüğü proje sayısını 47'ye çıkarmıştır.¹⁶¹ 2020 yılı itibariyle Konsey tarafından yeni projeler başlatılmamış ve bir proje tamamlanarak güncel proje sayısı 46 olarak güncellenmiştir. Devam eden projelerin siber güvenlik, afet durumunda askeri yardım, Avrupa tıp komutanlığı, deniz gözetimi, istihbarat, özel helikopter eğitimi, uzay gözetleme gibi alanlarda ilerlediği görülmektedir.¹⁶²

AB üyeleri PESCO'ya gönüllülük esasına göre katılım sağlamış, 2020 yılı itibariyle Danimarka ve Malta haricindeki tüm üyeler bu iş birliğine dahil olmuştur. İngiltere ise AB üyesi olduğu süre zarfında, PESCO oluşumunu desteklemiş ancak Brexit süreci sebebiyle bu iş birliğinin bir parçası olmayı reddetmiştir.¹⁶³

5 Kasım 2020 tarihinde Konsey, AB üyesi olmayan ülkelerin, bireysel PESCO projelerine davet yoluyla katılmasının önünü açmış, böylece ortak savunmaya yönelik girişimlerin daha güçlü bir şekilde gerçekleşmesi amaçlanmıştır.¹⁶⁴

Savunma alanında yeni iş birliklerinin keşfi, planlanması ve hayata geçirilmesi bakımından PESCO, "Koordineli Yıllık Savunma Değerlendirmesi" ve "Avrupa Savunma Fonu" ile yakından bağlantılıdır. Bu yüzden PESCO tarafından yürütülen projeler hem AB'nin savunma alanındaki kabiliyetlerinin geliştirilmesine imkân

¹⁶⁰ A.e.

¹⁶¹ Council of the European Union, "EU cooperation on security and defence", (Çevrimiçi) <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/defence-security/> 14 Mart 2021

¹⁶² European External Action Service, "Permanent Structured Cooperation-PESCO Deepening Defence Cooperation Among EU Member States"

¹⁶³ BBC News Türkçe, "Avrupa'nın 'NATO'ya alternatifi' PESCO hakkında bilinmesi gerekenler", (Çevrimiçi) <https://www.bbc.com/turkce/haberler-41978775>, 15 Mart 2021.

¹⁶⁴ Council of the European Union, "EU cooperation on security and defence"

sağlayan girişimler olarak değerlendirilir hem de OGSP'ye sağladığı destek bakımından önemli bir katkı süreci olarak kabul edilir.¹⁶⁵

OGSP alanında gerçekleşen birçok yenilik gibi PESCO da kurulmasıyla birlikte NATO'ya alternatif olup olmadığı tartışmasına tabi tutulmuştur. Bu tartışmalara yönelik NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg, PESCO'nun AB-NATO arasındaki ittifakı kuvvetlendirmesinden ve NATO'nun Avrupa ayağının daha da güçlenmesinden dolayı PESCO'nun kurulmasını memnuniyetle karşıladığını söylemiştir.¹⁶⁶ Öyle ki PESCO projeleri ile geliştirilen askeri yetenekler yalnızca OGSP bünyesinde gerçekleştirilecek operasyonlar için değil aynı zamanda NATO ve BM gibi uluslararası kuruluşların hizmetinde de çalışabilir vaziyettedir.¹⁶⁷

3.6. OGSP Kapsamında Yapılan Ortaklık Çalışmaları

Avrupa Birliği Anlaşması'nın 21. Maddesi, ortak sorunlara karşı BM çerçevesinde çok taraflı çözümler bulunmasını teşvik etmektedir. Bu kapsamda AB, ortak sorunlara karşı uluslararası, bölgesel ve küresel kuruluşlarla ortaklıklar kurmaya çalışmaktadır.¹⁶⁸ AB'nin güvenlik ve savunma politikalarının merkezinde yer alan çok taraflı çözüm arayışı, OGSP özelinde Birleşmiş Milletler ve NATO ile ortaklıklar yapılmasına vesile olmuştur.¹⁶⁹ Ayrıca AB OGSP kapsamında, Afrika kıtasında da çeşitli ortaklıklar yaparak bölgesel sorunların çözümü için çalışmaktadır.

3.6.1 OGSP Çerçevesinde Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler Ortaklığı

Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler ile uluslararası barış, insan hakları ve kalkınma başlıkları altında yakın iş birliği içinde çalışmaktadır. Bununla beraber AB,

¹⁶⁵ PESCO, "Scope And Ambition", (Çevrimiçi) <https://pesco.europa.eu/about/> 15 Mart 2021

¹⁶⁶ BBC News Türkçe, "Avrupa'nın 'NATO'ya alternatifi' PESCO hakkında bilinmesi gerekenler", (Çevrimiçi) <https://www.bbc.com/turkce/haberler-41978775> 15 Mart 2021

¹⁶⁷ European External Action Service, "Permanent Structured Cooperation-PESCO Deepening Defence Cooperation Among EU Member States"

¹⁶⁸ Official Journal of the European Union C 326, "Consolidated Version Of The Treaty On European Union"

¹⁶⁹ European External Action Service, "Common Security and Defence Policy (CSDP) Structure, Instruments, Agencies"

BM'nin hem yapısal bütçesinin %24'ünü hem de barış koruma bütçesinin %24'ünü karşılayarak BM'nin en büyük mali destekçisi pozisyonundadır.¹⁷⁰

OGSP kapsamında AB ve BM arasındaki ilişkilerin temeli, 24 Eylül 2003 tarihinde imzalanan kriz yönetimi çerçevesi dahilindeki ortaklık bildirisi'dir.¹⁷¹ Bildiri doğrultusunda AB ve BM, uluslararası barışın ve güvenliğin korunmasında birincil sorumluluğun Birleşmiş Milletler Anlaşması'na uygun olarak Birleşmiş Milletler Güvenlik Kurulu'na ait olduğu konusunda anlaşmışlardır. Ayrıca bildiride AB ve BM'nin, ortaklıklarını geliştirmek amacıyla planlama, eğitim, iletişim ve uygulama araçlarında ortak bir mekanizma kurularak daha uyumlu ve koordineli hareket etmeleri öngörülmüştür.¹⁷²

OGSP alanında AB-BM ilişkisine yönelik bir diğer önemli belge ise 2015 yılında yayınlanan barış korumaya ve kriz yönetimine dair inceleme raporudur. Bu raporda AB ve BM; ortak normlar ve değerler paylaşımı, barışçıl bir dünya düzeni hedefi, operasyonel bağımlılık ve siyasi çıkarlar göz önünde tutularak “doğal ortaklar” olarak tanımlanmıştır. Ayrıca raporda BM, AB ve Afrika Birliği'ni barış koruma misyonuna yönelik en önemli bölgesel ortaklar olarak nitelendirmiştir. Son olarak raporda, AB'nin ve BM'nin aynı bölgelerde gerçekleştirdiği görevlerin saha aşamasında operasyonel iş birliğinin bir ihtiyaç olduğu bildirilmiştir.¹⁷³

AB ve BM arasında geliştirilen kriz yönetimi ortaklığı, yüksek diyalog içerisinde ve değer paylaşımları çerçevesinde sürmektedir. Bu kapsamda, 2019-2021 yılları arasında gerçekleşecek barış operasyonları ve kriz yönetimi çalışmaları konusunda geliştirilmek üzere ortak 8 öncelikli alan belirlenmiştir:

¹⁷⁰ Delegation of the European Union to the United Nations-New York, “The EU at the UN”, (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/delegations/un-new-york_en/33807/The%20EU%20at%20the%20UN 16 Mart 2021

¹⁷¹ Wanda Hummel, Tabias Piets, “Partnering for Peace: Lessons and Next Steps for EU-UN Cooperation on Peace Operations,” **Centre for International Peace**, Şubat, 2015, (Çevrimiçi) https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/ZIF_Policy_Briefing_Hummel_Pietz_EU-UN-Partnerships_ENG_Feb2015.pdf, 15 Mart 2021, s1

¹⁷² European Commission, “Joint Declaration on UN-EU Co-operation in Crisis Management”, (Çevrimiçi) https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/PRES_03_266, 15 Mart 2021.

¹⁷³ European Parliament, “EU-UN Cooperation in Peacekeeping and Crisis Management”, (Çevrimiçi) https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/572783/EPRS_BRI%282015%29572783_EN.pdf, 15 Mart 2021.

1. Kadın, Barış ve Güvenlik konusunda AB-BM iş birliği platformu kurmak,
2. Sahada gerçekleşen misyon ve operasyonlar için iş birliklerini güçlendirmek,
3. Tamamlayıcılık bakımından operasyonların ve misyonların en iyi şekilde yürütülmesi ve planlanması için değerlendirme yapmak,
4. AB üyesi ülkelerin BM Barış Operasyonlarına ve BM Genel Sekreteri Barış Koruma Eylemi Girişimi'ne katılımını ve desteğini kolaylaştırmak,
5. Erken uyarı sistemi, arabuluculuk, siyasi mesajlar ve stratejik iletişim gibi araçları barış operasyonları için güçlendirmek,
6. Güvenlik reformu, polislik ve hukukun üstünlüğü konularındaki çalışmaları, adalet ve ıslah merkezi (cezaevi) ile ilişkilendirerek genişletmek,
7. Afrika'da süren operasyonlar ve çalışmalarla ilgili Afrika Birliği ile olan ortaklığı derinleştirmek,
8. Tatbikatlar da dahil olmak üzere eğitim ve kapasite konularında barış operasyonlarının sahadaki performansını iş birliği yoluyla güçlendirmek.¹⁷⁴

29 Eylül 2020 tarihinde gerçekleşen 75. BM Genel Kurul Toplantısı'nda, barış operasyonlarına yönelik iş birliğinin geliştirilmesi için AB-BM arasında yeni bir anlaşması imzalanmıştır. Böylece sahada gerçekleşen görevlerin lojistik, tıbbi ve güvenlik desteği konusunda stratejik ve operasyonel iş birliğini güçlendirmesi hedeflenmiştir.¹⁷⁵

2021 yılı itibarıyla AB ve BM yedi bölgede paralel operasyon yürütmektedir. Başka bir deyişle, 2021 yılı itibarıyla OGSP kapsamında 18 misyon yürüten AB'nin 11 operasyonu, BM tarafından yürütülen operasyonlar aynı sahada sürmektedir. Bahsedilen bölgeler ve operasyonların isimleri Tablo 3'te paylaşıldığı gibidir.¹⁷⁶

Tablo 3: AB ve BM'nin Aynı Bölgelerde Yürüttüğü Paralel Operasyonlar

¹⁷⁴ European External Action Service, "Reinforcing the EU-UN Strategic Partnership on Crisis Management", (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/sites/default/files/factsheet_1eu_un_missions_september2020.pdf, 1 Nisan 2021.

¹⁷⁵ UN Department of Operation Support, "UN and European Union sign new agreement to enhance cooperation in peace operations", (Çevrimiçi) <https://operationalsupport.un.org/en/un-and-eu-sign-agreement>, 30 Mart 2021.

¹⁷⁶ European External Action Service, "Reinforcing the EU-UN Strategic Partnership on Crisis Management"

Operasyon Bölgesi	AB Tarafından Yürütülen Operasyon	BM Tarafından Yönetilen Operasyon
Kosova	EULEX-Kosova	UNMIK
Mali	EUTM-Mali EUCAP-Sahel Mali	MINUSMA
Orta Afrika Cumhuriyeti	EUTM-Orta Afrika Cumhuriyeti EUAM-Orta Afrika Cumhuriyeti	MINUSCA
Somali	EUTM Somali EUNAVFOR Somali EUCAP Somali	UNSOM UNSOS
Libya	EUBAM Libya	UNSMIL
Irak	EUAM Irak	UNAMI
İsrail/Filistin Bölgesi	EUBAM Rafah EUPOL COPPS	UNSCO UNTSO

3.6.2. OGSP Çerçevesinde Avrupa Birliği ve NATO Ortaklığı

AB ve NATO’nun güvenlik çalışmalarına yönelik ortaklıkları, 2002 yılında imzalanan Berlin-Plus Anlaşmasına dayanmaktadır. Bu ortaklık, önce 8 Temmuz 2016 tarihinde daha sonra 10 Temmuz 2018 tarihinde imzalanan yeni bildiriler ile yenilenmiştir. Bu kapsamda AB ve NATO arasındaki iş birlikleri

- Askeri hareketlilikler,
- Siber güvenlik,
- Hibrit tehditler,
- Terörle mücadele,
- Kadınlar ve güvenlik,

konuları üzerine yoğunlaşmıştır.¹⁷⁷

¹⁷⁷ Council of the European Union, “EU cooperation on security and defence”

Ortak güvenlik tehditlerine karşı, AB ve NATO arasında ortak bir vizyon niteliği taşıyan 10 Temmuz 2018 tarihli bildiri, aynı zamanda AB'nin güvenlik alanında işbirliğini artırmaya yönelik girişiminin ve Avrupa-Atlantik ilişkilerine güvenlik alanında sağladığı katkının yazılı bir beyanı olarak görülmektedir.¹⁷⁸ Bu kapsamda AB Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Josep Borrell, AB-NATO işbirliğinin ve ortaklık çalışmalarının önemine dikkat çekerek “Daha güçlü bir NATO için daha güçlü bir Avrupa savunması” sözlerini sarf etmiştir.¹⁷⁹

AB ve NATO 7 ana başlıkta bilgi paylaşımı, koordineli planlama ve somut iş birliği yapmaktadır. Bu başlıklar:

- Hibrit Tehditlere Karşı Konulması (AB ve NATO internet aracılığıyla dezenformasyon yayılımı gibi hibrit tehditlerle mücadele etmek için 2017 yılında hibrit tehdit merkezi açmıştır¹⁸⁰),
- Deniz ve Göç Konularını Da Dahil Olmak Üzere Operasyonel İşbirliği (Örneğin Akdeniz’de gerçekleştirilen SHADE MED misyonu hakkında AB ve NATO arasında düzenli bilgi alışverişi yapılmaktadır),
- Siber Güvenlik ve Savunma,
- Savunma Kapasiteleri,
- Savunma Sanayi ve Araştırma,
- Tatbikatlar ve Eğitimler (AB ve NATO personelleri kriz yönetimi, sivil ve askeri koruma gibi konularda tatbikatlara/eğitime katılmaktadır),
- Kapasite Geliştirme (Bosna Hersek, Moldova Cumhuriyeti ve Tunus başta olmak üzere özellikle Batı Balkanlar ile Doğu’da ve Güney’deki ortaklıklarda ortak faaliyetlerin artırılması planlanmaktadır).¹⁸¹

¹⁷⁸ Council of the European Union, “Joint Declaration on EU-NATO Cooperation by The President of The European Council, The President Of The European Commission, and The Secretary General Of The North Atlantic Treaty Organization”, (Çevrimiçi) https://www.consilium.europa.eu/media/36096/nato_eu_final_eng.pdf, 30 Mart 2021.

¹⁷⁹ European Defence Matters, “Strengthen Europe, As A Partner”, (Çevrimiçi) <https://eda.europa.eu/webzine/issue18/cover-story/josep-borrell-member-states-need-to-make-the-most-out-of-the-new-eu-defence-tools> 1 Nisan 2021

¹⁸⁰ DW, “AB ve NATO hibrit tehdit merkezi açtı”, (Çevrimiçi) <https://www.dw.com/tr/ab-ve-nato-hibrit-tehdit-merkezi-a%C3%A7t%C4%B1/a-40851514>, 1 Nisan 2021.

¹⁸¹ European External Action Service, “EU-NATO Cooperation,” Haziran, 2020, (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/sites/default/files/eu_nato_factsheet_november-2020-v2.pdf 2 Nisan 2021

Geliştirilen ve büyütülen ortaklık çalışmalarına karşın OGSP kapsamında AB ve NATO'nun birlikte yürüttüğü yalnızca iki operasyon vardır. Bunlardan ilki 31 Mart 2003 tarihinde başlatılan Kuzey Makedonya Misyonu (Concordia/Fyrom) ikincisi ise 2 Aralık 2004 tarihinde başlatılan Bosna Hersek'teki ALTHEA Operasyonu'dur.¹⁸² Bu operasyonlar hakkındaki daha detaylı bilgi dördüncü bölümde paylaşılmıştır.

3.6.3 OGSP Çerçevesinde Avrupa Birliği'nin Afrika Ortaklıkları

Avrupa Birliği'nin Afrika Kıtası'ndaki ortaklıklarının temeli, 2007 yılında gerçekleşen Lizbon Zirvesi'dir. Afrika-AB Ortak Stratejisi'nin kabul edildiği bu zirvede, iş birliği ve ortaklık çalışmaları yapılacak alanlar belirlenmiştir. AB, bu görüşmelerde tüm Afrika ülkelerini temsil eden Afrika Birliği'ni muhatap almıştır.¹⁸³ Görüşmeler doğrultusunda ikili ilişkilerin güçlendirilmesi için özellikle barış ve güvenlik, kalkınma, göç ve temiz çevre gibi konularda ortaklıklar kurularak ortak mücadeleler başlatılması kararlaştırılmıştır.¹⁸⁴ Barış ve güvenlik ile ilgili çalışmalarda ise üç özel hedef belirlenmiştir:

1. Barış ve güvenlik konularında siyasi diyalogu geliştirmek,
2. Afrika Barış ve Güvenlik Mimarisini (ABGM) faaliyete geçirmek,
3. Afrika liderliğinde gerçekleşecek barış operasyonları için öngörülebilir fon desteği.¹⁸⁵

İkinci hedef olarak belirlenen Afrika Barış ve Güvenlik Mimarisi, kıtada meydana gelen güvenlik ve barış sorunlarına dair uzun vadeli çözümler bulunması amacıyla 2002 yılında kurulmuştur.¹⁸⁶ ABGM, Afrika'da barış sağlanması ve kıta

¹⁸² Andrea Aversano Stabile, Guillaume Lasconjarias, Paola Sartori, "NATO-EU Cooperation to Project Stability," **Istituto Affari Internazionali**, Temmuz, 2018, (Çevrimiçi) <https://www.iai.it/sites/default/files/iai1818.pdf>, 2 Nisan 2021, s.5

¹⁸³ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, "Afrika-AB Ortak Stratejisi," (Çevrimiçi) <https://www.avrupa.info.tr/tr/eeas-news/afrika-ab-ortak-stratejisi-6658>, 4 Nisan 2021, s.3

¹⁸⁴ Council of the European Union, "The Africa-Eu Strategic Partnership A Joint Africa-EU Strategy", (Çevrimiçi) https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/er/97496.pdf, 3 Nisan 2021 s.3

¹⁸⁵ European External Action Service, "EU support to African capabilities", (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/csdp/capabilities/eu-support-african-capabilities/index_en.htm, 3 Nisan 2021

¹⁸⁶ European Court of Auditors, "The African Peace and Security Architecture: need to refocus EU support", (Çevrimiçi) <https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/apsa-20-2018/en/>, 5 Nisan 2021.

güvenliğine dair kuralları, kapasiteleri ve prosedürleri ifade etmektedir.¹⁸⁷ Bu doğrultuda ABGM tarafından düzenlenen barış misyonları, AB tarafından AB-Afrika Ortak Stratejisi çerçevesinde desteklenmektedir.¹⁸⁸

AB'nin Afrika'daki güvenlik ve barış ortaklığı kapsamında yürüttüğü iş birliklerini finansal açıdan desteklemesini sağlayan mali araç ise Afrika Barış Aracı'dır. Başka bir deyişle, Avrupa Kalkınma Fonu tarafından finanse edilen Afrika Barış Aracı, ABGM'nin operasyonel hale gelmesini sağlayan araç olmuştur. Bu doğrultuda Afrika Barış Aracı, 2004 yılından beri 18 Afrika ülkesinde, 14 operasyonun gerçekleştirilmesini sağlamıştır. Bu operasyonlar; barış koruma, kamu düzeninin tesisi ve kamu güvenliği, polislik sisteminin güçlendirilmesi, siyasi diyalog ve terörle mücadele (Boko Haram ve diğer terörist gruplarla mücadele) gibi konularda gerçekleşmiştir.¹⁸⁹ Daha önce de bahsedildiği gibi Afrika Barış Aracı yerini 2021 yılı itibariyle Avrupa Barış Aracı'na bırakmıştır.

AB'nin destek verdiği bu 14 operasyon haricinde, OGSP kapsamında Afrika'da yürütmeye devam ettiği 9 kara, 1 deniz operasyonu bulunmaktadır.¹⁹⁰ Bu operasyonlar dördüncü bölümde ele alınacaktır.

3.7. AB'nin Stratejik Pusulası

AB üyesi devletlerin Savunma Bakanları tarafından 16 Haziran 2020 tarihinde geliştirilmeye karar verilen Stratejik Pusula belgesi, OGSP kapsamında karşılaşılan bazı zayıflıkları ele alarak ortak güvenlik ve savunma kültürünün güçlendirilmesi için hazırlanmaktadır. Bu doğrultuda Stratejik Pusula belgesi, AB için bir tehdit analizi çalışması niteliğindedir.¹⁹¹

¹⁸⁷Soner Karagül, İbrahim Arslan, "Afrika'da Barış ve Güvenliğin İnşasında Kıtasal Yaklaşım: Afrika Barış ve Güvenlik Mimarisi," **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, C.10, No:19, 2014, s.69.

¹⁸⁸ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, "Afrika-AB Ortak Stratejisi"

¹⁸⁹ African Union, "The African Peace Facility", (Çevrimiçi) <https://africa-eu-partnership.org/en/our-action/african-peace-facility>, 5 Nisan 2021.

¹⁹⁰ European External Action Service, "Military and civilian missions and operations", (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/430/military-and-civilian-missions-and-operations_en, 10 Nisan 2021.

¹⁹¹ Nicole Koenig, "The EU's strategic compass for security and defence: Just another paper," **Hertie School Jacques Delors Centre**, Temmuz 10, 2020, (Çevrimiçi) https://hertieschool-f4e6.kxcdn.com/fileadmin/2_Research/1_About_our_research/2_Research_centres/6_Jacques_Delors_Centre/Publications/20200710_Strategic_Compass_Koenig.pdf, 8 Nisan 2021, s.2.

AB içerisinde ortak savunma ve güvenlik kültürünün güçlenmesi yardımcı olmak için Stratejik Pusula çerçevesinde dört politikanın 2022 yılına kadar geliştirilmesi hedeflenmektedir. Bu politikalar:

- Kriz yönetimi görevleri,
- Dayanıklılık / mukavemet,
- Yetenekler ve araçlar,
- Ortaklıklar

olarak belirlenmiş ve bu politikalar üzerinden somut hedefler üretilmesi kararlaştırılmıştır. Tüm bu hazırlıklar doğrultusunda yeni tehditlere ve zorluklara karşı tedbirler almak isteyen AB, daha güçlü bir küresel ortak olmayı ve stratejik özerkliğini artırmayı hedeflemektedir.¹⁹²

Stratejik Pusula çalışmasıyla birlikte stratejik özerkliğe değinen AB'ye, NATO'dan "stratejik dayanışma" önerisi gelmiştir. NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg, artan tehdit unsurlarının yanı sıra Rusya ve Çin'in yükselişine karşılık iş birliği çağrısında bulunmuş, zorluklara karşı dayanışma içerisinde beraber hareket edilmesini ve Avrupa ile Kuzey Amerika arasındaki ortaklığın güçlendirilmesini önermiştir.¹⁹³

3.8. Brexit ve OGSP

İngiltere, 23 Haziran 2016 tarihinde AB'den ayrılması veya AB üyeliğinin devam etmesi konusunda bir referandum düzenlenmiştir. Bu referandumun sonucunda seçmenlerin %51,9'u AB'den ayrılmayı desteklemiş¹⁹⁴ ve İngiltere'nin AB'den ayrılması manasına gelen Brexit süreci bu tarih itibariyle başlamıştır. Bu süreç 31

¹⁹² European External Action Service, "Towards A Strategic Compass", (Çevrimiçi) https://euagenda.eu/upload/publications/towards_a_strategic_compass_20_november.pdf.pdf, 8 Nisan 2021.

¹⁹³ Ömer Tuğrul Çam, "NATO'dan 'stratejik özerklik' hedefleyen AB'ye 'stratejik dayanışma' önerisi," **Anadolu Ajansı**, Mart 3, 2021, (Çevrimiçi) <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/natodan-stratejik-ozerklik-hedefleyen-abye-stratejik-dayanisma-onerisi/2163737>, 11 Mart 2021.

¹⁹⁴ The Electoral Commission, "Report: 23 June 2016 referendum on the UK's membership of the European Union", (Çevrimiçi) <https://www.electoralcommission.org.uk/who-we-are-and-what-we-do/elections-and-referendums/past-elections-and-referendums/eu-referendum/report-23-june-2016-referendum-uks-membership-european-union>, 11 Mart 2021.

Ocak 2020 tarihinde tamamlanmış, İngiltere 1973 yılında katıldığı AB'den resmi olarak ayrılmıştır.¹⁹⁵

Brexit sonrasında OGSP'nin bu hadiseden nasıl etkileneceği içi merak konusu olmuş, bu kapsamda AB içerisinde özellikle Avrupalı yönelimi savunanlar ile Atlantikçi yönelimin savunucuları arasında fikir ayrılıkları doğmuştur.¹⁹⁶ Bu doğrultuda Avrupalılar olarak tanımlanan AB üyesi ülkeler, Atlantikçi yönelimi savunan İngiltere'nin AB'den ayrılmasıyla ortak savunmaya yönelik sürecin hızlanacağını dolayısıyla Brexit'in OGSP'nin yararına olacağı düşüncesindedir. Atlantikçiler ise birçok farklı sebepten Brexit'in OGSP'ye zarar vereceğini düşünmektedir. Bu düşüncenin temel başlıca argümanları:

- Beş BMGK üyesinden biri olan İngiltere'nin, AB'nin iki nükleer gücünden biri olması, (nükleer güce sahip olan diğer AB üyesi ülke Fransa'dır),
- AB'nin en büyük savunma bütçesine sahip olan ülkesi olması ve en büyük iki ordudan birine sahip olması,
- AB'nin operasyonel karargâh mevzilendirme yeteneği olan birkaç AB üyesi ülkeden biri olmasıdır.¹⁹⁷

Ayrıca İngiltere'nin 2004 yılından sonra gerçekleşen 16 OGSP operasyonuna katkı sağlaması bu argümanları desteklemektedir.¹⁹⁸

Ancak 2010 yılında başlayan David Cameron hükümeti dönemiyle birlikte İngiltere'nin OGSP'ye olan katkısı azalmaya başladığı da göz ardı edilemeyecek bir olgudur. OGSP misyonlarına sağladığı destek gittikçe sınırlı hale geldiği için

¹⁹⁵BBC News Türkçe, "Brexit İngiltere basınında: '31 Ocak 2020: AB'ye elveda dediğimiz gün'", (Çevrimiçi) <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-51333422>, 30 Mart 2021.

¹⁹⁶ Münevver Cebeci, "AB'nin Güvenlik ve Savunma Politikalarında Güncel Tartışmalar," **Ankara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Araştırma ve Uygulama Merkezi**, <http://ataum.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/209/2018/12/Cebeci-30.-Yil-Armagani.pdf>, 11 Mart 2021, s.168.

¹⁹⁷ Yeliz Şahin, "Brexit ve Trump Çağında AB Güvenlik Ve Savunma Politikaları," **İktisadi Kalkınma Vakfı**, Temmuz, 2017, (Çevrimiçi) <https://www.ikv.org.tr/images/files/Brexit-Trump-savunma-degerlendirme.pdf> 11 Mart 2021, s.10-11.

¹⁹⁸ Centre For Britain And Europe, "Defence and External Security", (Çevrimiçi) <https://www.surrey.ac.uk/sites/default/files/2019-10/analysing-brexit-impact-on-uk-defence.pdf>, 12 Mart 2021, s.3.

Brexit'in, OGSP'de operasyonel olarak büyük bir soruna dönüşmesi beklenmemektedir.¹⁹⁹

¹⁹⁹ Yeliz Şahin, a.g.e., s. 12.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ’NİN AGSP/OGSP KAPSAMINDA DÜZENLEDİĞİ OPERASYONLAR

Avrupa Birliği, AGSP/OGSP kapsamındaki operasyonel faaliyetlerine ilk olarak, 2003 yılında, Bosna Hersek’te bir polis misyonu ile başlamıştır. 2021 yılına kadar, toplam 37 sivil ve askeri operasyon yürüten Avrupa Birliği, bu operasyonların 19’unu tamamlarken, 18’ine halihazırda devam etmektedir.²⁰⁰ Avrupa Birliği Anlaşması’nın 43. maddesinde belirtildiği üzere göre operasyonların yelpazesi esas olarak: ortak silahsızlanma, insani yardım ve kurtarma görevleri, barış koruma, çatışma sonrası barışı ve istikrarı sağlama, kriz yönetimi, askeri danışmanlık ve yardım konularından oluşmaktadır. Ayrıca belirtilen bu görevler, terörle mücadeleye destek verilmesi üzerine de çalışabilmektedir.²⁰¹

4.1. 2021 Yılına Kadar Tamamlanmış Olan Operasyonlar

Avrupa Birliği, AGSP/OGSP kapsamında yürüttüğü 19 operasyonu, sivil veya askeri hedefler doğrultusunda tamamlayarak, sonlandırmıştır. Bu doğrultuda Avrupa Birliği; polis misyonları, askeri operasyonlar, kriz yönetimi, hukukun ve güvenlik sektörünün gelişimine yönelik danışmanlık misyonları ve gözlemcilik misyonu olmak üzerine çeşitli operasyon türlerini hayata geçirmiştir.

4.1.1 EUPM/Bosna Hersek (Avrupa Birliği Bosna Hersek Polis Misyonu)

Avrupa Birliği tarafından yürütülen ilk AGSP/OGSP misyonu olan EUPM/Bosna Hersek, 1 Ocak 2003 tarihinde başlamıştır. Bosna Hersek’te, hukukun üstünlüğünün tesis edilmesine yardımcı olacak bir çaba olarak görülen misyon, 30 Haziran 2012 tarihine kadar devam etmiştir. Avrupa Birliği üyesi devletlerle birlikte

²⁰⁰European External Action Service, “EU Missions And Operations”, (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/sites/default/files/eu_military_operations_and_civilian_missions_july_2020.pdf, 5 Nisan 2021.

²⁰¹ Official Journal of the European Union C136, “Consolidated Version Of The Treaty On European Union”

Kanada, İzlanda, Norveç, İsviçre, Türkiye ve Ukrayna'nın da katkı sağladığı misyonun kumanda merkezi Saraybosna olmuştur.²⁰²

EUPM misyonunun uygulanmasında dört ana amaç bulunmaktadır:

- 1- Polisin, bağımsız olmasının ve hesap verilebilirliğinin sağlamak,
- 2- Organize suçlarla ve yolsuzlukla mücadele etmek,
- 3- Yerel Polis sisteminin finansal olarak uygulanabilir hale getirilmek ve sürdürülebilirliğini sağlamak,
- 4- İlgili kurumların ve kapasitenin oluşturulması.

Bu hedefleri gerçekleştirmek için ise yedi alanda program çalışması yapılmıştır. Bu programlar: suç polisi, adalet sistemi, içişleri, polis yönetimi, kamu düzeni ve güvenliği, devlet sınır güvenliği ve Devlet Bilgi ve Savunma Ajansı olmuştur.²⁰³

4.1.2. CONCORDIA Operasyonu-Kuzey Makedonya Cumhuriyeti

Avrupa Birliği tarafından başlatılan ilk askeri operasyon olma özelliği taşıyan Concordia Operasyonu, 31 Mart 2003 tarihinde başlamıştır. Kuzey Makedonya'da istikrarın ve güvenliğin oluşturulması ve Makedonyalı Slavlar ile Arnavutlar arasındaki çatışmayı sonlandıran Ohri Çerçeve Anlaşmasının uygulanmasını sağlamak amacıyla yürütülen operasyon, NATO'dan devralınmıştır. Bu bakımdan Concorida operasyonu, Berlin-Plus anlaşmasıyla kurulan NATO-AB kriz yönetimi ortaklığının ilk testi olarak görülmektedir. 13'ü AB üyesi ve 14'ü AB üyesi olmayan²⁰⁴ toplam 27 ayrı devlete mensup 357 hafif silahlı personel bu misyonda görev almıştır. Bu dağılım Tablo 4'te net bir şekilde görülmektedir.²⁰⁵

²⁰²European External Action Service, "European Union Police Mission in Bosnia and Herzegovina (EUPM)", (Çevrimiçi) http://www.eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eupm-bih/pdf/25062012_factsheet_eupm-bih_en.pdf, 5 Nisan 2021.

²⁰³Susan E. Penksa, "Policing Bosnia and Herzegovina 2003-05 Issues of Mandates and Management in ESDP Missions," **Centre For European Policy Studies**, Aralık, 2006, (Çevrimiçi) <http://aei.pitt.edu/7379/2/7379.pdf>, 5 Nisan 2021, s.3-4.

²⁰⁴2003 yılında henüz AB üyesi olmayan devletler de bu sayayı dahildir.

²⁰⁵Dov Lynch, Antonio Missiroli, "ESDP Operations", **EU Institute for Security Studies**, 2003, (Çevrimiçi) <https://www.peacepalacelibrary.nl/ebooks/files/09-dvl-am.pdf>, 11 Mart 2021.

Tablo 4: CONCORDIA Operasyonuna Destek Veren Ülkeler ve Asker Sayıları

Avrupa Birliği Üyesi Olan Devletler		Avrupa Birliği Üyesi Olmayan Devletler	
Ülke Adı	Asker Sayısı	Ülke Adı	Asker Sayısı
Avusturya	11	Bulgaristan	2
Belçika	26	Kanada	1
Finlandiya	9	Çek Cumhuriyeti	2
Fransa	145	Estonya	1
Almanya	26	Macaristan	2
Yunanistan	21	İzlanda	1
İtalya	27	Litvanya	1
Lüksemburg	1	Letonya	2
Hollanda	3	Norveç	5
Portekiz	6	Polonya	17
İspanya	16	Romanya	3
İsveç	14	Slovakya	1
Birleşik Krallık	3	Slovenya	1
Toplam	308	Türkiye	10
		Toplam	49

Kuzey Makedonya’da barış ve güvenlik ortamının sağlanmasında önemli bir katkısının olduğu kabul edilen CONCORDIA operasyonu, 15 Aralık 2003 tarihinde tamamlanmıştır.²⁰⁶

4.1.3. ARTEMIS Operasyonu-Demokratik Kongo Cumhuriyeti

Demokratik Kongo Cumhuriyeti’nin kuzeyinde bulunan Ituri eyaletinin başkenti Bunia’daki insani yaşam koşullarının ve güvenlik şartlarının iyileştirilmesi amacıyla düzenlenen Artemis Operasyonu, 12 Haziran 2003 tarihinde başlamıştır.²⁰⁷

AB’nin Avrupa dışındaki NATO’dan bağımsız ilk operasyonu olma özelliğini taşıyan misyon esas olarak, Bunia’daki mülteci kamplarında yerinden edilmiş kişilerin korunmasını ve sivil bir krizin önlenmesini sağlamıştır. 1 Eylül 2003 tarihinde tamamlanan operasyon yerini, BM tarafından yürütülen MONUC (BM Kongo Demokratik Cumhuriyeti Misyonu) operasyonuna bırakmıştır.²⁰⁸

4.1.4. EUPOL PROXIMA-Kuzey Makedonya Cumhuriyeti (Avrupa Birliği Polis Misyonu- Kuzey Makedonya)

Eupol Proxima misyonu, Concordia askeri hareketinin tamamlanmasıyla birlikte bölgede güvenliğin devamı için sürdürülen polis misyonudur. Aynı zamanda Eupol Proxima, Kuzey Makedonya hükümetinin AB entegrasyonuna yakın olmasını sağlayan bir çaba olarak görülmektedir.²⁰⁹ CONCORDIA misyonu gibi Ohrid Çerçeve Anlaşmasında yürütülen Eupol Proxima misyonu esas olarak, Makedonya’da organize suçlarla mücadeleye yardımcı olmayı ve Makedonya’daki polis ağının Avrupa

²⁰⁶European External Action Service, “Concordia-Mission Description”, (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/concordia/mission-description/index_en.htm, 1 Nisan 2021.

²⁰⁷European External Action Service, “Artemis Drc-Mission description”, (Çevrimiçi) http://www.eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/artemis-drc/mission-description/index_en.htm, 7 Nisan 2021.

²⁰⁸Kees Homan, “Operation Artemis in the Democratic Republic of Congo,” **Netherlands Institute for International Relations – Clingendael** (içinde European Commission: Faster and more united? The debate about EU’s crisis response capacity), Mayıs, 2007, (Çevrimiçi) https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/20070531_cscp_chapter_homan.pdf, 8 Nisan 2021.

²⁰⁹European External Action Service, “Proxima-Mission Description”, (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/proxima-fyrom/mission-description/index_en.htm, 1 Nisan 2021.

standartlarına ulaşmasını amaç edinmiştir. 15 Aralık 2003 ve 14 Aralık 2005 tarihleri arasında gerçekleşen misyona 200 uluslararası personel katılmıştır. Proxima misyonunun bir yıl boyunca destek sağladığı konular şunlardır:

- Kanunların ve düzenin sağlamlaştırılması ve hassas alanlara odaklanarak organize suçlarla mücadele etmek,
- İçişleri Bakanlığı bünyesinde, polislerin de dahil olduğu kapsamlı bir reformun uygulanmasını sağlamak,
- AB ile bütünleşmiş sınır yönetiminin teşviki için sınır polisinin oluşturmak,
- Güven veren yerel polis teşkilatının kurulmasını sağlamak ve
- Polis güvenliğinin sağlanması hususunda komşu ülkelerle iş birliği geliştirmek.²¹⁰

4.1.5. EUJUST THEMIS-Gürcistan (Hukukun Üstünlüğü Misyonu-Gürcistan)

Gürcistan Başbakanı Zurab Zhvania, 3 Haziran 2004 tarihinde yazdığı bir mektup ile AB'yi, AGSP kapsamında Hukukun Üstünlüğü Misyonunu uygulamak için Gürcistan'a davet etmiştir. Bu davet doğrultusunda harekete geçen Avrupa Konseyi, 28 Haziran 2004 tarihinde EUJUST THEMIS operasyonunu onaylamış ve 16 Temmuz 2004 tarihinde operasyon başlatılmıştır. AB-Gürcistan ilişkisinde önemli bir adım olarak görülen misyonun esas amaçları:

- Adalet sistemi reformu gerçekleştirmek isteyen Gürcistan hükümetine, stratejik olarak yardımcı olmak ve uluslararası hukuk standartları çerçevesinde hükümete rehberlik etmek,
- Adalet sisteminden sorumlu makamlar arasında koordinasyonun sürdürülmesine ve öncelik belirleme mekanizmasının kurulmasına yardım ederek işleyen bir adalet sistemi planlanmasını sağlamak,
- Yeni mevzuatların çıkarılmasını desteklemek ve

²¹⁰European External Action Service, "European Union Police Mission Proxima-Factsheet", (Çevrimiçi) http://www.eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/proxima-fyrom/pdf/15122003_factsheet_proxima-fyrom_en.pdf, 1 Nisan 2021.

- Ceza hukuku alanında uluslararası ve bölgesel iş birliklerinin gelişimini desteklemek,

şeklinde sıralamak mümkündür. Üst düzey ve deneyimli 10 uzman uluslararası ve yerel personelin görev aldığı misyon 14 Temmuz 2005 tarihinde tamamlanmıştır.²¹¹

4.1.6. EUSEC-Kongo (Güvenlik Sektörü Reformu İçin Tavsiye ve Yardım Sağlama Misyonu- Demokratik Kongo Cumhuriyeti)

EUSEC-Kongo misyonu, Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin talebi doğrultusunda 8 Haziran 2005 tarihinde başlamıştır. Misyonun esas amacı, ülke güvenliğinden mesul olan ordunun yeniden yapılandırılması ve ilgili idarecilere ekonomik/sosyal kalkınmaya yönelik tavsiyeler verilmesidir.

Misyonun büyük çoğunluğu 1 Temmuz 2015 tarihinde tamamlanmıştır. Misyon sonucunda; güvenliğe ilişkin çeşitli yasaların oluşturulmasına zemin hazırlaması, güvenlik personellerinin insan haklarına yönelik bakış açılarının güçlendirilmesi, güvenlik birimlerinde şeffaf mali mekanizmalar kurulması, biyometrik askeri kimlik kartına geçilmesi, cephane ve mühimmat deposu inşası ve askeri bölgelere teknolojik yardımlar yapılması gibi faaliyetler başarıyla gerçekleştirilmiştir.²¹²

4.1.7. EUPOL-Kinşasa (Avrupa Birliği Polis Misyonu-Kinşasa)

EUPOL-Kinşasa misyonu, 2003 yılında Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde yürütülen ARTEMIS misyonu ile uyumlu bir şekilde, 8 Haziran 2005 tarihinde başlamıştır. BM ile yakın iş birliği çerçevesinde yürütülen misyon, AGSP/OGSP kapsamında Afrika'da yürütülen ilk sivil kriz yönetimi misyonu olma özelliği taşımaktadır. Misyon esas olarak; Kongo Polis teşkilatının, insan hakları, uluslararası yaşam standartları, demokrasi ilkeleri, şeffaflık ve hukukun üstünlüğü ilkeleri

²¹¹European External Action Service, "Facts on EUJUST Themis," (Çevrimiçi) http://www.eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/missions-and-operations/eujust-themis-georgia/pdf/26102004_factsheet_eujust-themis-georgia_en.pdf, 2 Nisan 2021.

²¹²European External Action Service, "EU Mission to provide advice and assistance for security sector reform in the Democratic Republic of the Congo in the area of defence (EUSEC RD CONGO)" (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/missions-and-operations/eusec-rd-congo/pdf/factsheet_eusec_rd_congo_en.pdf, 8 Nisan 2021.

çerçevesinde geliştirilmesine ve güçlendirilmesine yönelik tavsiyeler ve yardımlar sağlanmasını amaçlamıştır.²¹³ 1 Temmuz 2007 tarihine süren misyon yerini EUPOL Kongo misyonuna bırakarak sona ermiştir.²¹⁴

4.1.8. EUJUST LEX-Irak (Hukukun Üstünlüğü Misyonu-Irak)

EUJUST LEX Irak, OGSP kapsamında yürütülen ilk hukukun üstünlüğü misyonu olma özelliği taşımaktadır. 1 Temmuz 2005 tarihinde Irak Başbakanı'nın davetiyle başlayan misyon, Irak'taki polis teşkilatından adalet sistemine; ceza infaz kurumlarından, insan haklarına kadar birçok konuda hukuki güçlendirme yapmayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda misyonun amaçları:

- Irak'ta profesyonel ve hukukun üstünlüğüne dayanan bir yargılama sisteme kurulmasına katkı sağlamak,
- Yargılama sisteminin altında yer alan çeşitli departmanlar arasında koordinasyon ve iş birliğinin gelişmesini sağlamak,
- Uygulanacak eğitimler vasıtasıyla ilgili makamların, yönetim teknikleri ve eğitim stratejisinin geliştirilmesine yardımcı olmak,
- İhtiyaçlara göre seçilen bölgelerdeki yetkililere danışmanlık ve rehberlik yapmak,
- Diğer uluslararası aktörlerin faaliyetleri göz önüne alınarak, AB artı değerini Irak'a getirmektir.

Bu amaçlar çerçevesinde, yaklaşık 7000 Iraklı orta ve üst düzey yetkiliye eğitim verilmiş ve danışmanlık yapılmıştır. 31 Aralık 2013 tarihinde tamamlanan misyona 53'ü uluslararası uzman ve 13'ü yerel personel olmak üzere 66 kişi hizmet etmiştir.²¹⁵

²¹³EU Council Secretariat, "Background-The European Union's engagement towards stability and security in the Democratic Republic of Congo (DRC)", (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eupol-kinshasa/pdf/23052005_factsheet_eupol-kinshasa_en.pdf, 8 Nisan 2021.

²¹⁴European External Action Service, "Eupol Kinshasa-Mission Description", (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eupol-kinshasa/mission-description/index_en.htm, 8 Nisan 2021.

²¹⁵European External Action Service, "EU Integrated Rule of Law Mission for Iraq (EUJUST LEX-Iraq)", (Çevrimiçi) http://www.eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/missions-and-operations/eujust-lex-iraq/pdf/facsheet_eujust-lex_iraq_en.pdf, 2 Nisan 2021.

4.1.9. Açe Gözlemci Misyonu

Açe Gözlemci Misyonu, Endonezya'nın Açe bölgesinin bağımsızlığını isteyen ayrılıkçı grup Özgür Açe Hareketi ile Endonezya hükümeti arasında imzalanan barış mutabakatının uygulanmasını izlemek üzere 15 Ağustos 2005 tarihinde kurulmuştur. Bu kapsamda bölgede barışın sağlanması için Avrupa Birliği, beş ASEAN ülkesi (Tayland, Malezya, Brunei, Filipinler ve Singapur) ile Norveç ve İsveç gözlemci olarak destek vermeyi kabul etmiştir. Açe bölgesinde sürdürülebilir barış ortamının tesisi için resmi olarak 15 Eylül 2005 tarihinde başlayan misyon, silahsızlanma ve silah bırakma sürecini yakından takip ederek bir ihlal oluşmamasını sağlamıştır.²¹⁶

AB'nin AGSP/OGSP kapsamında yürüttüğü sivil misyonlardan biri sayılan Açe Gözlemci Misyonuna katılan personeller silah taşımayan uzman kadrolardan oluşmuştur. Misyon boyunca Özgür Açe Hareketi'ne ait 840 silah, misyona devredilmiş ve hareketin askeri kanadını dağıtılmıştır. Yaşanan olumlu gelişmeler kapsamında bölgede güvenlik sağlanmış, bu doğrultuda misyon, 15 Aralık 2006 tarihinde sona erdirilmiştir.²¹⁷

4.1.10. EUFOR-Kongo (Avrupa Birliği Gücü Askeri Operasyonu-Demokratik Kongo Cumhuriyeti)

EUFOR-Kongo misyonu, Birleşmiş Milletler'in Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde sürdürdüğü MONUC operasyonuna destek olmak amacıyla 25 Nisan 2006 tarihinde başlamıştır. Operasyon kapsamında AB kuvvetleri; başkent Kinşasa'daki havalimanının korunması, MONUC'a destek olunması, ayrıca sivillerin,

²¹⁶EU Council Secretariat, "EU Monitoring Mission In Aceh (Indonesia)-Factsheet", (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/aceh-amm/pdf/07092006_factsheet_aceh-amm_en.pdf, 10 Nisan 2021.

²¹⁷EU Council Secretariat, "EU Monitoring Mission In Aceh (Indonesia)-Background", (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/aceh-amm/pdf/15122006_factsheet_aceh-amm_en.pdf, 11 Nisan 2021.

görevli personellerin ve askeri üslerin korunması sağlamakla sorumlu olmuştur.²¹⁸ Operasyon, 30 Kasım 2006 tarihinde sona ermiştir.²¹⁹

4.1.11. EUPOL-Afganistan (Avrupa Birliği Polis Misyonu-Afganistan)

OGSP kapsamında yürütülen sivil misyonlarından biri olan EUPOL-Afganistan misyonu, Afganistan hükümetinin hukukun üstünlüğünü gözeten ve insan hakları çerçevesinde hareket eden bir sivil polis teşkilatı kurmasını desteklemek amacıyla 2007 yılında başlatılmıştır. Afgan Ulusal Polisi'nin profesyonelleşmesine ve Afganistan polis güvenlik sisteminin geliştirilmesine odaklanılan misyonda, gerekli olan eğitimin ve rehberliğin sağlanması hedeflenmiştir. 156 uluslararası ve 166 yerel çalışanın bulunduğu misyonun bu kapsamda elde ettiği temel başarılar,

- Afgan Ulusal Polisi'nin eğitimi için suç idaresi koleji ve polis personel kolejinin açılması,
- Afgan Ulusal Polisi içerisinde aile müdahale biriminin oluşturulması ve kadın/çocuk hakları konusunda farkındalıklar sağlanması,
- İçişleri Bakanlığı sisteminde kadın polisleri de ilgilendiren politika ve stratejilerin geliştirilmesi,
- Toplum odaklı polis uygulamalarının arttırılması,
- Soruşturmalar yürüten polisler ve savcılar arasındaki iş birliğinin arttırılması,
- İçişleri Bakanlığı bünyesinde Polis Obdusmanlık Ofisi ile İnsan Hakları ve Toplumsal Cinsiyet Departmanı'nın kurulması,
- Ceza Hukuku Reformu Çalışma Grubu vasıtasıyla yeni Afgan Ceza Kanunu'nun hazırlanması ve
- Polis disiplin prosedürleri için bir yasal düzenleme yapılması şeklinde sıralanabilir.²²⁰

²¹⁸ Haşim Türker, a.g.e., s.129.

²¹⁹European External Action Service, "EUFOR RD Congo- Mission description", (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eufor-rd-congo/mission-description/index_en.htm, 8 Nisan 2021.

²²⁰ European External Action Service, "About EUPOL", (Çevrimiçi) <https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eupol-afg/node/37/index.html>, 1 Nisan 2021.

4.1.12. EUPOL-Kongo (Avrupa Birliği Polis Misyonu- Demokratik Kongo Cumhuriyeti)

EUPOL-Kongo misyonu, Demokratik Kongo Cumhuriyeti hükümetinin, ulusal polis teşkilatında reform yapmak üzere AB'ye danışması ve AB'den uzman rehberliği talep etmesi sonucunda 1 Temmuz 2007 tarihinde başlamıştır. Bu kapsamda 31 uzmanın katıldığı misyon ile ilgili polis teşkilatı birimlerine insan hakları, sivil toplumla diyalog, silahlı çatışmalarda çocukların korunması, cinsiyet eşitliği, cezasızlık ve cinsel şiddetle mücadele konularında rehberlik hizmeti verilmiştir. Hukukun üstünlüğünü ve insan haklarını benimseyerek yeniden yapılanmaya çalışan Kongo Polis Teşkilatı'na verilen bu misyon, 30 Eylül 2014 tarihinde tamamlanmıştır.²²¹

4.1.13. EUFOR-Çad/Orta Afrika Cumhuriyeti (Avrupa Birliği Gücü Askeri Operasyonu-Çad/Orta Afrika Cumhuriyeti)

EUFOR Çad/Orta Afrika Cumhuriyeti misyonu, 28 Ocak 2008 ile 15 Mart 2009 tarihlerinde arasında gerçekleştirilmiştir. Çad ve Orta Afrika Cumhuriyeti'nde gerçekleşen misyona, yirmi üçü AB üyesi olmak üzere yirmi altı ülke destek vermiş ve toplam 3700 asker operasyonda görev almıştır. Esas olarak misyonun hedefleri şu şekilde belirlenmiştir:

- Başta mülteciler ve yerinden edilmiş kişiler olmak suretiyle yaşamları tehlike altında olan sivillerin korunmasına katkı sağlamak,
- Bölgedeki güvenliğin artırılmasını sağlayarak bölgeye gelen insani yardımların erişimini kolaylaştırmak ve insani yardım personeline hareket alanı sağlamak,
- BM personelinin, tesislerinin ve teçhizatlarının güvenliğini sağlayarak hareket özgürlüğü sağlanmasına katkı yapmak.

²²¹European External Action Service, "EU Police Mission for the DRC (EUPOL RD Congo)", (Çevrimiçi) http://www.eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eupol-rd-congo/pdf/factsheet_eupol_rd_congo_en.pdf, 8 Nisan 2021.

Bu kapsamda uzun ve kısa menzilli olmak üzere 2440 devriye düzenlenmiş ve sayısız sivilin hayatı korunmuştur. Misyon ardından terk edilen yirmi iki köye, gönüllü olarak on bin kişi dönmüş ve yaşam alanlarında iyileştirmeler yapılmıştır.²²²

4.1.14. EU SSR-Gine-Bissau (Güvenlik Sektörü Reformu-Gine-Bissau)

2008 yılının haziran ayında başlayan ve OGSP kapsamında yürütülen Gine-Bissau misyonu, Gine-Bissau’da güvenlik reformu yapılması için yerel makamlara tavsiye verilmesi ve yardım yapılmasını amaç edinmiştir. Bu doğrultuda Gine-Bissau’da eksiksiz bir temel yasa paketinin ve bazı ikincil mevzuatların geliştirilmesine rehberlik edilmiştir.

Gine-Bissau Cumhuriyetiyle ortak yürütülen misyon, 2007 yılında Lizbon’da düzenlenen AB-Afrika zirvesinde kabul edilen “Afrika-AB Stratejik Ortaklık Stratejisi” ile uyumlu gerçekleşmiştir. Ancak 1 Nisan 2010 tarihinde Gine-Bissau’da gerçekleşen askeri ayaklanma sonucunda oluşan anayasa ihlali, bazı sivil ve askeri isimlerin yasadışı tutuklanması ve ayaklanmanın faili olarak görülen kişilerin cezasız kalması gibi sebeplerle misyonun ilerleyişi durma noktasına gelmiştir. AB bu sorunların, anayasal düzen içerisinde hukukun üstünlüğüne saygı duyularak çözülmesini talep etmiştir fakat bu talebin yerine getirilmemesi, misyonun uygulanmasına engel olmuş ve misyon 10 Eylül 2010 tarihinde sonlanmıştır. Misyonda 8 uluslararası, 16 yerel çalışan görev almıştır.²²³

4.1.15. EUAVSEC-Güney Sudan (Avrupa Birliği Havacılık Güvenliği Misyonu-Güney Sudan)

Güney Sudan’da gerçekleşen AB Havacılık Güvenliği Misyonu, 18 Haziran 2012 ve 17 Ocak 2014 tarihleri arasında gerçekleşmiştir. AB’nin Güney Sudan’daki

²²²European External Action Service, “EU Military Operation in Eastern Chad and North Eastern Central African Republic (EUFOR Tchad/RCA)”, (Çevrimiçi) http://www.eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eufor-tchad-rca/pdf/01032009_factsheet_eufor-tchad-rca_en.pdf, 2 Nisan 2021.

²²³European External Action Service, “EU mission in support of security sector reform in the Republic of Guinea-Bissau (EU SSR GUINEA-BISSAU)”, (Çevrimiçi) http://www.eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/missions-and-operations/eu-ssr-guinea-bissau/pdf/01102010_factsheet_eu-ssr-guinea-bissau_en.pdf, 2 Nisan 2021.

ilk angajmanı olan EUAVSEC misyonu kapsamında: Güney Sudan'daki havaalanlarına, mürettebatlara ve yolculara yönelik düzenlenen yasadışı şiddet eylemlerinin önlenmesi amaçlanmış ve havacılık güvenliği geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda misyon, Güney Sudan Ulaştırma Bakanlığı'nda havacılık güvenliği teşkilatının kurulmasını ve Juba Uluslararası Havaalanı'nda havacılık güvenliğine dair iyileştirmeler yapılması hususunda tavsiyeler hazırlamış ayrıca güvenlik hizmetleri ve havacılık konusunda çeşitli eğitimler ve rehberlik çalışmaları düzenlemiştir.²²⁴

EUAVSEC misyonunun gerçekleşmesinin temel sebebi, Juba Uluslararası Havaalanı'nın güvenlik koşullarını geliştirerek uluslararası terörizmle mücadeleye katkı sağlamaktır. Ayrıca bu destekle, yasal mal ve insan taşımacılığının devamlılığını sağlayarak ticareti ve bölgesel entegrasyonu teşvik etmeye yardımcı olmaktadır. Kısacası EUAVSEC misyonu, yasadışı eylemleri hedef alan güvenlik çalışmalarıyla, havacılık güvenliğini sağlamayı planlamaktadır. Bunun haricindeki teknik ve uçuş güvenliği (kazaların önlenmesi, hava sahası kontrolü vs.) konularına müdahil olmamaktadır.²²⁵

4.1.16. EUFOR-Orta Afrika Cumhuriyeti (Avrupa Birliği Gücü Askeri Operasyonu-Orta Afrika Cumhuriyeti)

EUFOR Orta Afrika Cumhuriyeti misyonu, Orta Afrika Cumhuriyeti'nde meydana gelen mezhep çatışmaları ve bölgede sivillere yönelik şiddetin artması sebebiyle gerçekleştirilmiştir.²²⁶ 10 Şubat 2014-15 Mart 2015 tarihleri arasında gerçekleşen misyon, Orta Afrika Cumhuriyeti'nin güvenli bir ortama kavuşmasına katkı sağlamak için düzenlenmiş, askeri bir operasyondur.²²⁷ AB askeri kuvvetlerinin konuşlandırıldığı bölgelerde istikrar ve güvenliğin sağlanması ve güvenlik koşulları

²²⁴European External Action Service, "European Union Aviation Security Mission (EUAVSEC) in South Sudan", (Çevrimiçi) http://www.eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/missions-and-operations/euavsec-south-sudan/pdf/factsheet_euavsec_south-sudan_en.pdf, 2 Nisan 2021.

²²⁵European External Action Service, "EUSAVSEC-Mission Description", (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/euavsec-south-sudan/mission-description/index_en.htm, 2 Nisan 2021.

²²⁶Aljazeera, "Orta Afrika'ya AB askeri," Nisan 1, 2014, (Çevrimiçi) <http://www.aljazeera.com.tr/haber/orta-afrikaya-ab-askeri>, 2 Nisan 2021.

²²⁷European External Action Service, "EUFOR RCA", (Çevrimiçi) http://www.eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eufor-rca/index_en.htm, 2 Nisan 2021.

altında hareket özgürlüğü alanının genişletilmesi hedeflenmiştir. Operasyon sonucunda birçok bölgede başarı sağlanmıştır.²²⁸

EUFOR Orta Afrika Cumhuriyeti misyonu tamamlandıktan sonra sağlanan güvenliğin devamı için EUMAM Orta Afrika Cumhuriyeti misyonu düzenlenmiştir.

4.1.17. EUMAM-Orta Afrika Cumhuriyeti (Avrupa Birliği Askeri Danışma Misyonu- Orta Afrika Cumhuriyeti)

EUFOR-Orta Afrika Cumhuriyeti misyonunun tamamlanmasına müteakip başlayan EUMAM-Orta Afrika Cumhuriyeti misyonu, esasen bir askeri danışma misyonudur. 15 Mart 2015 tarihinde başlayan misyon, Orta Afrika Cumhuriyeti yetkililerine ülke sınırları içerisinde güvenliğin nasıl sağlanabileceği ve güvenlik sisteminin geliştirilmesine yönelik tavsiyeler hazırlamak üzere gerçekleştirilmiştir.²²⁹

Misyon aynı zamanda, Orta Afrika Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetleri'ne mevcut kaynakların yönetimi, lojistik, insan hakları, hukukun üstünlüğü, personel organizasyonu ve yönetimi gibi birçok konuda tavsiyeler hazırlamaya odaklanmıştır.²³⁰ Misyon 16 Temmuz 2016 tarihinde tamamlanmıştır.²³¹

4.1.18. EUNAVFOR MED-Sofya (Avrupa Birliği Deniz Kuvvetleri Operasyonu Akdeniz-Sofya Operasyonu)

EUNAVFOR MED Sofya Operasyonu, Avrupa Birliği üyesi devletlere yönelik artan düzensiz göçün kontrol altına almak ve kaçakçıların Akdeniz'de kurduğu ulaşım ağını dağıtmak amacıyla 22 Haziran 2015 tarihinde başlamıştır. Bu kapsamda kaçakçıların ve insan tacirlerinin kullandığı güzergahların ve gemilerin tespiti için

²²⁸Thierry Tardy, "EUFOR RCA: tough start, smooth end," **European Union Institute for Security Studies**, Mart, 2015, (Çevrimiçi) https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/Alert_17_EUFOR_RCA.pdf, 7 Nisan 2021.

²²⁹ European External Action Service, "EUMAM-RCA mission description", (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eumam-rca/mission-description/index_en.htm, 1 Mayıs 2021.

²³⁰ European External Action Service, "Fact Sheet- Central African Republic", (Çevrimiçi) <https://europa.eu/capacity4dev/file/25974/download?token=I-GlVVKy>, 1 Mayıs 2021.

²³¹Official Journal of the European Union L 104/21, "Council Decision (CFSP) 2016/610 of 19 April 2016 on a European Union CSDP Military Training Mission in the Central African Republic (EUTM RCA)", (Çevrimiçi) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016D0610&from=ES>, 7 Nisan 2021.

2015 yılının Ekim ayı itibarıyla çeşitli operasyonlar düzenlenmiş; 470 gemiye el konmuş, 110 şüpheli kaçakçı İtalyan mahkemelerine çıkartılarak tutuklanmış ayrıca 40.000'e yakın kişinin hayatı kurtarılmıştır. Roma merkezli yönetilen operasyonlara 20 Haziran 2016 tarihinde iki ek görev de eklenmiştir. Bu görev güncellemesiyle birlikte EUNAVFOR MED'de görev alan AB personelleri, Libya Sahil Güvenlik ve Donanma birimine mensup 136 personele güvenlik eğitimi vermiş ve BM'nin Libya'ya uyguladığı silah ambargosu uygulamasına destek vermiştir.²³²

31 Mart 2020 tarihine kadar süren ve Tuğamiral Fabio Agostini tarafından yönetilen Sofya Operasyonu'nun kuvvetlendirilmesi için m580 eğitim faaliyeti gerçekleştirilmiş ayrıca operasyonlara yedi hava aracı destek olmuştur.²³³

26 ülkenin (Avusturya, Belçika, Bulgaristan, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Finlandiya, Fransa, Almanya, Birleşik Krallık, Yunanistan, Macaristan, İtalya, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Malta, Hollanda, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovenya, Slovakya ve İsveç) desteklediği operasyonun, askeri kapasitesi Tablo 5'te gösterildiği gibidir.²³⁴

Tablo 5: EUNAVFOR MED Sofya Operasyonu'nun Askeri Kapasitesi

Araç	Çeşit	Ait Olduğu Ülke
Deniz Araçları	Hafif Uçak Gemisi (1)	İtalya
	Denizaltı (1)	Birleşik Krallık
	Yardımcı Gemi (1)	Almanya
	Araştırma Gemisi (1)	Birleşik Krallık
	Fırkateyn (1)	İspanya
	Mayın Tarama Gemisi (1)	Almanya

²³²Council of the EU, "EUNAVFOR MED Operation Sophia: Mandate Extended Until, 31 December 2018- Press Release", (Çevrimiçi) <https://www.operationsophia.eu/wp-content/uploads/2018/04/pdf-1.pdf>, 6 Nisan 2021.

²³³EUNAVFOR MED Operation Sophia, "Mission at a glance", (Çevrimiçi) <https://www.operationsophia.eu/mission-at-a-glance/>, 6 Nisan 2021.

²³⁴European External Action Service, "European Union Naval Force – Mediterranean Operation Sophia", (Çevrimiçi) http://www.eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/missions-and-operations/eunavfor-med/pdf/factsheet_eunavfor_med_en.pdf, 6 Mart 2021.

	Fırkateyn (1)	Fransa
Hava Aracı	Helikopter	İtalya (2), İspanya (1), Birleşik Krallık (1)
	Çeşidi Belirtilmemiş	Lüksemburg (1), İspanya (1), Fransa (1)

4.1.19. EUPAT-Kuzey Makedonya (Avrupa Birliği Polis Danışmanlığı Ekibi-Kuzey Makedonya)

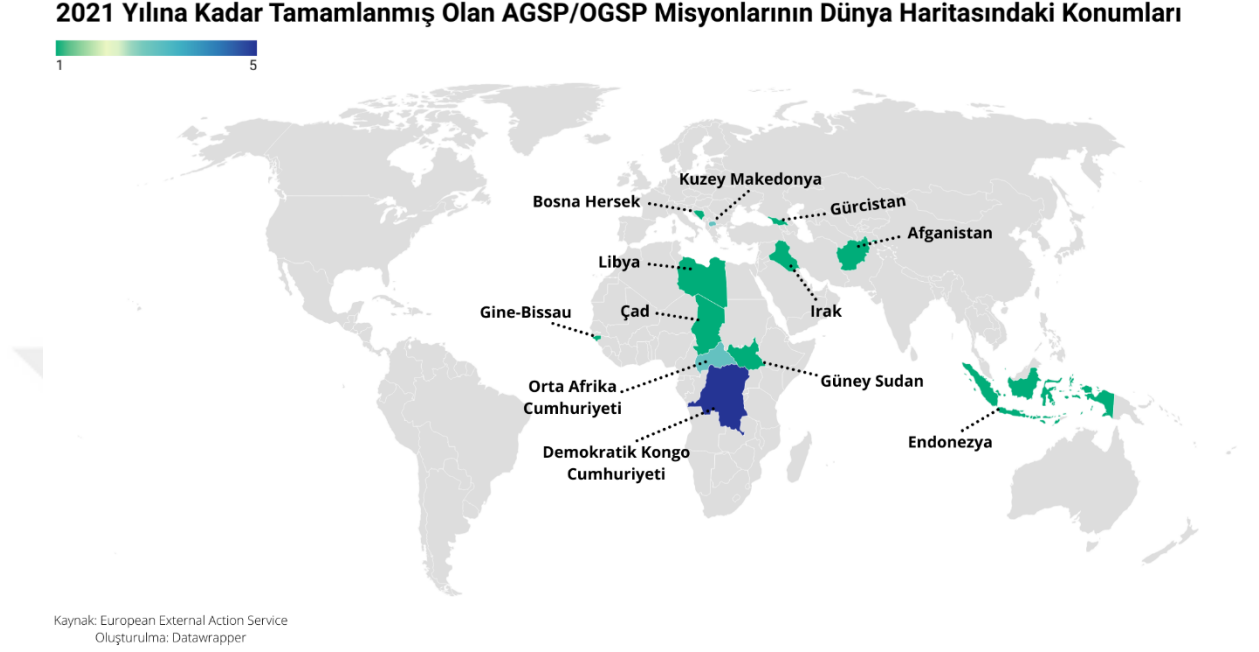
15 Aralık 2015 tarihinde başlayan EUPAT-Makedonya misyonu ile Makedonya’da Avrupa standartlarına göre bir polis teşkilatının kurulmasına, katkı sağlanması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, AB üyesi ülkelerde uzman polis olarak hizmet veren kişilerin Makedonya’daki yerel polislere sınır polisliği, kamu huzuru ve düzeni, hesap verilebilirlik, yolsuzluklarla mücadele ve organize suçlar konularında danışmanlık vermesi öngörülmüştür. 1,5 milyon avro bütçe ayrılan misyon için 30 polis danışmanı görev almıştır. Misyon kapsamında Üsküp’te bir komuta merkezi açılmış, içişleri bakanlığında bir merkez kurulmuş ve ülke içerisindeki uygun noktalarda gezen mobil birimler oluşturulmuştur.²³⁵

Toplanan bilgiler doğrultusunda, AGSP/OGSP bünyesinde, 2021 yılına kadar yürütülmüş olan 19 sivil misyonun ve askeri operasyonun, 12 farklı ülkede gerçekleştiği görülmüştür. Bu doğrultuda tamamlanan AGSP/OGSP faaliyetlerinin gerçekleştiği ülkelerin dünya haritasındaki konumu ve daha iyi anlaşılması için Görsel 1’de paylaşılmıştır.²³⁶

²³⁵European Union Council Secretariat, “EU police advisory team (EUPAT) in the former Yugoslav Republic of Macedonia-Factsheet”, (Çevrimiçi) http://www.eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eupat/pdf/01122005_factsheet_eupat_en.pdf, 1 Nisan 2021.

²³⁶ Doğu Akdeniz’de sürdürülen EUNAVFOR MED Sofya Operasyonun, Libya’yı hedef alması ve Libya açıklarında sürdürülmesi sebebiyle bu misyonun varlığı haritada Libya’ya yansıtılmıştır.

Görsel 1: 2021 Yılına Kadar Tamamlanmış Olan AGSP/OGSP misyonlarının Dünya Haritasındaki Konumları

4.2. 2021 Yılı İtibariyle Yürütülmeye Devam Eden Operasyonlar

Avrupa Birliği'nin 2021 yılı itibariyle devam yürütmeye devam ettiği 18 operasyon vardır. Bu operasyonların 7 tanesi askeri, 11 tanesi ise sivil olarak nitelendirilmektedir. Bu operasyonlarda yaklaşık beş bin asker ve sivil personel almaktadır.²³⁷

Tablo 6: 2021 Yılı İtibariyle Devam Eden Askeri ve Sivil Operasyonlar

2021 Yılı İtibariyle Devam Eden Askeri Operasyonlar	ALTHEA Operasyonu, EUTM Mali, EUTM Orta Afrika Cumhuriyeti, EUNAVFOR MED İrini, EUNAVFOR Atalanta, EUTM Somali ve EUTM Mozambik
2021 Yılı İtibariyle Devam Eden Sivil Operasyonlar	EUAM-Irak, EUAM-Orta Afrika Cumhuriyeti, EUAM Ukrayna, EUBAM

²³⁷ European External Action Service, "EU Missions And Operations"

	Libya, EUBAM Refah, EUCAP Somali, EUCAP Sahel Mali, EUCAP Sahel Nijer, EULEX Kosova, EUMM Gürcistan ve EUPOL COPPS-Filistin Bölgesi
--	---

Kaynak: European External Action Service, “Military and civilian missions and operations”, (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/430/Military%20and%20civilian%20missions%20and%20operations, 5 Mayıs 2021.

4.2.1. ALTHEA Operasyonu

NATO’nun Uygulama Gücü (IFOR) ve İstikrar Gücü (SFOR) ile Bosna Hersek’te yürüttüğü operasyonları tamamlamasıyla birlikte buradaki komuta, iş birliği çerçevesinde AB’ye devredilmiştir. Bu kapsamda komutayı devralan AB, 2 Aralık 2004 tarihinde, ALTHEA Operasyonu’nu başlatmıştır.²³⁸

AB bünyesinde 2 Aralık 2004 tarihinden beri süren ALTHEA Operasyonu’na, Türkiye ve Arnavutluk gibi AB üyesi olmayan ülkelerle birlikte 19 ülke katkı sağlamaktadır. Askeri operasyon statüsünde değerlendirilen ALTHEA Operasyonu’nun öncelikli hedefleri:

- AB’nin Bosna Hersek için olan kapsamlı stratejisini desteklemek,
- Özellikle Bosna Hersek resmi mercilerini destekleyerek, ülkede güvenli bir çevre oluşmasına katkı sağlamak ve
- Bosna Hersek Silahlı Kuvvetleri ile ortak eğitimler ve tatbikatlar düzenlemektir.²³⁹

4.2.2. EUBAM-Refah (Avrupa Birliği Sınır Destek Misyonu-Refah)

İsrail ve Filistin devletleri, 15 Kasım 2005 tarihinde Refah Geçiş Noktasının idaresine yönelik bir anlaşma yapmıştır. Bu anlaşmada mutabık kalınan ilkelerin ve

²³⁸ Adrian Pop, “NATO ve Avrupa Birliği: İşbirliği ve Güvenlik,” **NATO Dergisi**, 2007, <https://www.nato.int/docu/review/2007/issue2/turkish/art6.html>, 12 Nisan 2021.

²³⁹ European External Action Service, “EUFOR Operation Althea”, (Çevrimiçi) http://www.euforbih.org/images/pdfs/20210114_Mission_Factsheet.pdf, 12 Nisan 2021.

sorumlulukların yerine getirilmesi için AB'nin üçüncü bir taraf olarak tayin edilmesi kararlaştırılmıştır. Bu doğrultuda EUBAM-Refah misyonu, 24 Kasım 2005 tarihinde başlatılmıştır. Misyonun yetki alanı dahilinde, sınır güvenlik ve gümrük hizmetleri takip edilmekte ve Mısır, İsrail ile Filistin devletleri arasında sınır güvenliği olgusu oluşturulmasına katkı sağlanmaktadır. Ayrıca misyon bünyesinde çalışan uzmanlar, Refah Geçiş Noktasının uluslararası standartlara uygun, modern bir yönetim sistemine ulaşması personele rehberlik yapmaktadır.²⁴⁰

EUBAM Refah misyonunun 30 Haziran 2021 tarihine kadar devam etmesi öngörülürken, misyonun bu tarihten sonra görevine devam edip etmeyeceği Konsey kararına bağlanmıştır.²⁴¹

4.2.3. EUPOL COPPS-Filistin Bölgesi (Avrupa Birliği Filistin Polisi Destek Koordinasyon Ofisi-Filistin Bölgesi)

EUPOL COPPS Misyonu, Filistin devletinin uluslararası standartlara sahip bir polis gücüne ve ceza sistemine sahip olması amacıyla 1 Ocak 2006 tarihinde başlatılmıştır. Misyon kapsamında Filistin'in güvenlik ve adalete dayalı kurumlarının inşa edilmesi ve geliştirilmesi desteklenmektedir.²⁴²

Karargâhı, Ramallah şehri ve Batı Şeria olan misyon 27 AB ülkesiyle birlikte Türkiye, Kanada ve Norveç de destek vermektedir. 71'i uluslararası, 35'i ise Filistinli olmak üzere 106 personelle yürütülen misyonun 1 Temmuz 2020- 30 Haziran 2021 yılları arasındaki bütçesi 12,65 milyon avro olarak belirlenmiştir.²⁴³

4.2.4. EUMM-Gürcistan (Avrupa Birliği İzleme Misyonu-Gürcistan)

²⁴⁰EUBAM Rafah, "EUBAM Rafah The European Union Border Assistance Mission for the Rafah Crossing-Factsheet", (Çevrimiçi) <https://documentcloud.adobe.com/link/track?uri=urn:aaid:scds:US:0abc305a-a87a-46ca-8462-c42b8a57ff6e#pageNum=1>, 14 Nisan 2021.

²⁴¹European Parliament, "Parliamentary questions-Answer given by High Representative/Vice-President Borrell on behalf of the European Commission (Question reference: E-006281/2020)", (Çevrimiçi) https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-9-2020-006281-ASW_EN.html, 14 Nisan 2021.

²⁴² European External Action Service, "EUPOL COPPS-Police and Rule of Law Mission for the Palestinian Territories-Factsheet", (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/documents/pdf/factsheet_eupol_copps_072013_en.pdf 19 Nisan 2021

²⁴³ EUPOL COPPS, "At a Glance", (Çevrimiçi) <https://eupolcopps.eu/page/facts/en>, 20 Nisan 2021.

EUMM-Gürcistan misyonu, 2008 yılında Güney Osetya’da yaşanan Ağustos Savaşı’nı sona erdiren Altı Nokta Ateşkes Anlaşması’nın ardından, 1 Ekim 2008 tarihinde başlatılmıştır. Misyon kapsamında bölgede istikrar ve güven ortamının iyileştirilmesine yönelik gözlemler yapılmakta, raporlar hazırlanmakta ve bölgede AB politikaları hakkında bilgilendirmeler sunulmaktadır.²⁴⁴

Silahsız bir sivil gözlem misyonu olan EUMM-Gürcistan kapsamında, 2021 yılı itibariyle 25 farklı AB ülkesinden 216 gözlemci çalışmaktadır.²⁴⁵ Misyonun 14 Aralık 2022 tarihine kadar sürmesi öngörüldürken, 15 Aralık 2020-14 Aralık 2022 tarihleri arasındaki bütçesi 44,8 milyon avro olarak belirlenmiştir.²⁴⁶

4.2.5. EULEX-Kosova (Avrupa Birliği Hukukun Üstünlüğü Misyonu-Kosova)

Kosova’da yürütülen Avrupa Birliği Hukukun Üstünlüğü Misyonu, AB’nin OGSP kapsamında yürüttüğü en büyük sivil misyon olarak 2008 tarihinde başlatılmıştır. Uluslararası insan hakları standartları ve Avrupa’daki en iyi hukuk uygulamalarıyla uyum içerisinde yürütülen misyon, Kosova’nın ilgili yargı kurumlarını hukukun üstünlüğü, sürdürülebilirlik, etkililik, hesap verilebilirlik ve çok etniklilik ilkeleriyle desteklemektedir. Ayrıca misyon kapsamında mevcut hukuki çalışmalar izlenmekte ve ilgili kurumlar için tavsiyeler de bulunmaktadır.²⁴⁷ 503 personelle yürütülen misyona 27 AB üyesi devletle birlikte AB üyesi olmayan Kanada, Norveç, İsviçre, Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri de katkı sağlamaktadır.²⁴⁸

4.2.6. EUNAVFOR Atalanta (Atalanta Operasyonu)

²⁴⁴EUMM, “European Union Monitoring Mission In Georgia-Factsheet”, (Çevrimiçi), https://eumm.eu/data/file_db/factsheet/.EUMM%20Factsheet%20ENG%202020%20December.pdf, 17 Nisan 2021.

²⁴⁵EUMM, “Factsheet and Figures”, (Çevrimiçi) https://eumm.eu/en/about_eumm/facts_and_figures, 17 Nisan 2021.

²⁴⁶Council of the European Union, “EUMM Georgia: mission extended and budget agreed”, (Çevrimiçi) <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/12/03/eumm-georgia-mission-extended-and-budget-agreed/>, 17 Nisan 2021.

²⁴⁷Eulex-Kosovo, “About EULEX”, (Çevrimiçi) <http://www.eulex-kosovo.eu/?page=2,60>, 16 Nisan 2021.

²⁴⁸Eulex-Kosovo, “What is EULEX?”, (Çevrimiçi) <http://www.eulex-kosovo.eu/?page=2,16>, 16 Nisan 2021.

2008 yılının Aralık ayı içerisinde, Somali açıklarında yürütülmeye başlayan Atalanta Operasyonu, esas olarak Somali bölgesinde gerçekleşen korsancılık faaliyetlerine karşı güvenlik tedbirliklerinin alınmasını amaçlamaktadır.²⁴⁹

Atalanta Operasyonu öncelikli olarak; insani yardım taşıyan Dünya Gıda Programı gemileri ile diğer savunmasız gemileri korumayı ve bölgede deniz haydutluğunu önlemeye odaklanmıştır. Bununla beraber bölgedeki balıkçılık faaliyetlerinin izlenmesi, silah ve uyuşturucu kaçakçılığının engellenmesi, Somali'ye uygulanan silah ambargosuna katkı sağlanması ve Somali'de yürütülen diğer OGSP misyonlarına (EUTM, EUCAP) destek olunması gibi konular, operasyonun ikincil hedefi olarak benimsenmiştir.

Görev süresi 2022 yılının aralık ayına kadar uzatılan Atalanta Operasyonu, yaklaşık 8.700.000 kilometre karelik bir alanda yürütülmektedir. Savaş gemileri, denetim uçağı, helikopterler, insansız hava araçları ve yaklaşık 600 personelle yürütülen Atalanta Operasyonu'nun 2021 yılı için ortak maliyet bütçesi 4,4 milyon Avro'dur. Operasyona AB üyesi olmayan ülkeler de (Norveç, Ukrayna, Karadağ, Sırbistan ve Yeni Zelanda) destek vermektedir.²⁵⁰

4.2.7. EUTM-Somali (Avrupa Birliği Askeri Eğitim Misyonu-Somali)

EUTM Somali, bir askeri eğitim misyonu olarak 10 Nisan 2010 tarihinde başlatılmıştır.²⁵¹ Operasyon kapsamında, Somali'nin savunmaya ilişkin devlet kurumlarının eğitim ve rehberlik vasıtasıyla kuvvetlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda operasyon, Somali'nin güvenlik sektöründeki yetkinliğini, etkinliğini, güvenilirliğini ve hesap verilebilirliğini arttırmaya odaklanmaktadır. Somali'de yürütülen diğer OGSP misyonlarıyla birlikte (EUNAVFOR Atalanta ve EUCAP

²⁴⁹European External Action Service, "European Union Naval Force Somalia-Operation ATALANTA", (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/missions-and-operations/eu-navfor-somalia/pdf/factsheet_eunavfor_en.pdf, 12 Nisan 2021.

²⁵⁰Eunavfor, "EU Naval Force-Somalia Operation ATALANTA Misson", (Çevrimiçi) <https://eunavfor.eu/mission/>, 12 Nisan 2021.

²⁵¹European External Action Service, "Common Security and Defence Policy-European Union Training Mission – Somalia", (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/sites/default/files/eutm_factsheet_0.pdf, 21 Nisan 2021

Somali) iş birliği içinde yürütülen EUTM Somali misyonu, savunma alanında hizmet veren kurumların gelişimi için önemli bir rol oynamaktadır.

EUTM Somali misyonu, AB Konseyi kararınca 31 Aralık 2022 tarihine kadar uzatılmıştır. Somali’de yürütülen diğer misyonlarda (EUNAVFOR Atalanta ve EUCAP Somali) bu karar doğrultusunda 31 Aralık 2022 tarihine kadar uzatılmıştır.²⁵²

4.2.8. EUCAP-Somali (Avrupa Birliği Kapasite Geliştirme Misyonu-Somali)

Bir sivil kriz yönetimi misyonu olarak 2012 yılının Temmuz ayında başlatılan EUCAP Somali misyonu, esas olarak Somali açıklarında deniz güvenliğinin ve polis kapasitesinin geliştirilmesine destek olmak amacıyla yürütülmektedir. Bu kapsamda Somali’nin denizcilik kanunlarının düzenlenmesi, polis kapasitesinin güçlendirilmesi ve kaçakçılık, insan ticareti, deniz haydutluğu, yasadışı balıkçılık gibi birçok güvenlik sorunuyla mücadele eden sahil güvenlik faaliyetlerinin geliştirilmesi için Somali’nin ilgili makamlarıyla ortak çalışmalar yürütülmektedir. Görev süresi 2022 yılına kadar uzatılan misyonun 2021-2022 yılların arasındaki bütçesi 86,78 milyon avro olarak belirlenmiştir.²⁵³

4.2.9. EUCAP-Sahel Nijer (Avrupa Birliği Kapasite Geliştirme Misyonu-Sahel Nijer)

Sahel bölgesinde yaşanan yoksulluk ve düşük insani gelişme seviyesi, bölgeyi istikrardan ve güvenlikten yoksun bir alan haline getirmiştir. Bölgede radikal dini gruplar ile silah ve uyuşturucu kaçakçılığı yapan suçlular barınmaya başlamış, bu durum hem yerel halkı hem de Avrupa vatandaşlarını tehlikeye atmıştır. Bu koşullara yönelik 2012 yılında başlatılan EUCAP-Sahel Nijer operasyonu, Nijerli güvenlik güçlerine eğitim, stratejik tavsiye ve ekipman desteği vererek güçlendirmeyi hedeflemektedir. Ayrıca misyon kapsamında kaçakçılıkla mücadeleye ve sınır

²⁵²Council of the European Union, “Operation ATALANTA, EUTM Somalia and EUCAP Somalia: mandates extended for two more years”, (Çevrimiçi) <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/12/23/operation-atalanta-eutm-somalia-and-eucap-somalia-mandates-extended-for-two-more-years/>, 25 Nisan 2021.

²⁵³European External Action Service, “European Union Capacity Building Mission in Somalia (EUCAP Somalia)-Factsheet”, (Çevrimiçi) <https://www.eucap-som.eu/fact-sheet/>, 14 Nisan 2021.

kontrolüne destek olunmaktadır. Misyonla birlikte yalnızca 2019 yılında 3218 kişiye eğitim verilmiş ve 2,1 milyon avro değerinde ekipman dağıtılmıştır.

EUCAP Sahel Mali, EUBAM Libya gibi diğer OGSP misyonlarıyla iş birliği içinde çalışmakta ayrıca FRONTEX, Uluslararası Göç Örgütü, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ve Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi ile de ortak çalışmalar yürütmektedir.²⁵⁴ Daha önce 30 Eylül 2020 tarihinde tamamlanması öngörülen misyonun görev süresi, 7 Eylül 2020 tarihli Konsey kararıyla birlikte 30 Eylül 2022 tarihine kadar uzatılmıştır.²⁵⁵

4.2.10. EUTM-Mali (Avrupa Birliği Askeri Eğitim Misyonu-Mali)

Mali’de 2012 yılı itibariyle başlayan iç çatışmalar, huzursuzluklar ve siyasi gerginlikler devlet otoritesinin zarar görmesine sebep olmuştur.²⁵⁶ Bu nedenle otoritesini güçlendirmek isteyen Mali Hükümeti, Mali Silahlı Kuvvetleri’nin eğitimi için AB’den yardım talep etmiştir. AB, OGSP kapsamında bu talebi kabul etmiş ve 17 Ocak 2013 tarihinde EUTM-Mali misyonunu başlatma kararı almıştır.

Misyon ile Mali Silahlı Kuvvetleri’nin operasyonel yeteneklerinin geliştirilmesine katkı sağlanması ve G5 Sahel ülkelerinin ulusal silahlı kuvvetlerinin operasyonel olarak desteklenmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda Mali devletinin ilgili makamlarına ve askeri birimlerine eğitim ve danışmanlık hizmeti verilmektedir.²⁵⁷

Ayrıca EUTM-Mali misyonu doğrultusunda; uluslararası insancıl hukuk, sivillerin korunması, komuta ve kontrol, lojistik, insan kaynakları ve insan hakları konularında da eğitim sağlanmaktadır. 2020 yılında beşinci dönemine geçen

²⁵⁴European External Action Service, “EUCAP Sahel Niger Partnership For Security in the Sahel”, (Çevrimiçi) <https://www.eucap-sahel.eu/wp-content/uploads/2020/10/EUCAP-Sahel-Niger-Factsheet-EN-low-resolution.pdf>, 15 Nisan 2021.

²⁵⁵Official Journal of the European Union L 294/3, “Council Decision (CFSP) 2020/1254 of 7 September 2020 Amending Decision 2012/392/CFSP on the European Union CSDP Mission in Niger (EUCAP Sahel Niger), (Çevrimiçi) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32020D1254>, 16 Nisan 2021.

²⁵⁶ EUTM Mali, “Background”, (Çevrimiçi) <https://eutmmali.eu/background/>, 25 Nisan 2021.

²⁵⁷European External Action Service, “European Union Training Mission-Mali”, (Çevrimiçi) https://eutmmali.eu/wp-content/uploads/2021/01/EUTM_Mission_Factsheet_EV2021.pdf, 25 Nisan 2021.

misyounun, 18 Mayıs 2024 tarihine kadar sürmesi öngörülmektedir. 2020-2024 yılları arasında operasyon için ayrılan bütçe ise 133,7 milyon Avro'dur.²⁵⁸

4.2.11. EUBAM-Libya (Avrupa Birliği Sınır Destek Misyonu-Libya)

EUBAM Libya misyonu, Libya devletinin ulusal sınır güvenliğinin iyileştirilmesine destek olmak amacıyla 2013 yılının mayıs ayı içerisinde başlatılmıştır. Bu kapsamda misyon, Libya'nın hava, deniz ve kara sınırlarının yönetiminin ve güvenliğinin geliştirilmesine OGSP kapsamında destek olmaktadır. Bu doğrultuda ilgili makamlara stratejik ve operasyonel düzeyde destek olunmakta ve danışmanlık, eğitim ve rehberlik çalışmalarıyla yetkilere tavsiyelerde bulunmaktadır. Ancak misyonun faaliyetleri, Libya'daki siyasi ve güvenlik koşullarından dolayı 2014 yılından beri Tunus'tan sınırlı bir şekilde yürütülmektedir.

259

4.2.12. EUAM-Ukrayna (Avrupa Birliği Danışma Misyonu-Ukrayna)

2013-2014 yılları arasında Ukrayna'da meydana gelen Onur Devrimi protestoları, halk ve güvenlik güçleri arasında güven kaybı yaşanmasına sebep olmuştur. Bu nedenle Ukrayna hükümeti hesap verebilir, güvenilir ve etkili bir güvenlik yapısının oluşturulması için AB'den destek istemiştir. Bu doğrultuda 2014 yılının Aralık ayında başlatılan EUAM-Ukrayna misyonu polis, yargı, yolsuzlukla mücadele, yargı ve insan hakları gibi alanlarda uzman kişilerin, Ukrayna'daki yetkili kişilere tavsiyelerde bulunması amacıyla yürütülmektedir. Bu kapsamda 300'den fazla personelle oluşturulan eğitim çalışmaları, stratejik tavsiye raporları ve uygulamalı projeler ile Ukrayna'nın sivil güvenlik alanındaki reform çalışmaları desteklenmektedir.²⁶⁰

²⁵⁸ EUTM Mali, "EUTM Mali Mandates", (Çevrimiçi) <https://eutmmali.eu/mandates/>, 25 Nisan 2021.

²⁵⁹ European External Action Service, "EU Integrated Border Assistance Mission in Libya (EUBAM Libya)", (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/missions-and-operations/eubam-libya/pdf/factsheet_eubam_libya_en.pdf, 14 Nisan 2021.

²⁶⁰ EUAM Ukraine, "About Us", (Çevrimiçi) <https://www.euam-ukraine.eu/our-mission/about-us/>, 13 Nisan 2021.

4.2.13. EUCAP-Sahel Mali (Avrupa Birliği Kapasite Geliştirme Misyonu-Sahel Mali)

Mali’de artan istikrarsızlık ve kriz ortamı, güvenlik ve adalet sistemlerinin yürütülmesinde zorluklar yaşanmasına sebep olmuştur. Bu kapsamda Mali hükümeti, ülkede güvenliğin yeniden tesis edilmesi amacıyla AB’yi Mali’ye davet etmiştir. Bu davete karşılık oluşturulan EUCAP Sahel Mali misyonu, 15 Ocak 2015 tarihinde başlatılmıştır. Misyon esas olarak:

- Operasyonel verimliliği güçlendirmek,
- İlgili hiyerarşik zinciri yeniden oluşturmak,
- Adli ve idari makamları güçlendirmek,
- Ve kriz yüzünden yerleşimcilerin terk ettiği Kuzey Mali bölgesinde yeniden yerleşimler kurulmasını sağlamak

amaçlarıyla yürütülmektedir. Ayrıca misyon çerçevesinde güvenlik departmanlarına stratejik tavsiyeler sunulması, ilgili ekiplere güvenlik konulu eğitimler verilmesi ve misyonun işleyişini güçlendirmek üzere bölgesel ortaklık çalışmalarının yürütülmesi de hedeflenmektedir.²⁶¹

Misyonun yetki tarihi 11 Ocak 2021 tarihinde, 31 Ocak 2023 tarihine uzatılmıştır. 15 Ocak 2021-31 Ocak 2023 tarihleri arasında misyona ayrılan bütçe ise 89 milyon avro olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda OGSP kapsamında yürütülen misyonun askeri tavsiye, eğitim ve rehberlik faaliyetlerinin yanı sıra organize suç ve terörle mücadeleye de katkı sağlayacağı belirtilmiştir.²⁶²

²⁶¹EUCAP Sahel Mali, “About EUCAP Sahel Mali-Structure and Organisation”, (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eucap-sahel-mali/3900/about-eucap-sahel-mali_en, 15 Nisan 2021.

²⁶²Council of the European Union, “EUCAP Sahel Mali: mission extended until 31 January 2023 and mandate adjusted”, (Çevrimiçi) <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/01/11/eucap-sahel-mali-mission-extended-until-31-january-2023-and-mandate-adjusted/>, 15 Nisan 2021.

4.2.14. EUTM-Orta Afrika Cumhuriyeti (Avrupa Birliği Askeri Eğitim Misyonu-Orta Afrika Cumhuriyeti)

Orta Afrika Cumhuriyeti'nde yaşanan iç çatışmalar ve artan huzursuzluk ortamı, devlet kurumlarının zayıflamasına sebep olmuştur. Bu yüzden 30 Mart 2016 tarihli bir mektupla AB'yi ülkeye davet eden Orta Afrika Cumhuriyeti hükümeti, AB'nin bir askeri eğitim misyonu gerçekleştirmesini talep etmiştir. Bu talep doğrultusunda AB Konseyi, 17 Temmuz 2016 tarihinde EUTM-Orta Afrika Cumhuriyeti kriz yönetimi misyonunu başlatmaya karar vermiştir.²⁶³

Operasyonla birlikte esas olarak, Orta Afrika Silahlı Kuvvetlerine (FACA) mensup askerlere stratejik tavsiye, danışmanlık ve eğitim hizmeti verilmekte ve Orta Afrika Cumhuriyeti'nin güvenlik sektörü alanında güçlenmesi hedeflenmektedir. Misyon başlangıcıyla beraber, BM tarafından Orta Afrika Cumhuriyeti'nde yürütülen Birleşmiş Milletler Çok Boyutlu Entegre İstikrar Misyonu ile iş birliği içinde hareket etmektedir.²⁶⁴

Operasyonun önceden 2020 yılında tamamlanması öngörülmüş ancak Konsey kararı doğrultusunda, 19 Eylül 2022 tarihine kadar uzatılması kararlaştırılmıştır.²⁶⁵

4.2.15. EUAM-Irak (Avrupa Birliği Danışma Misyonu-Irak)

EUAM misyonu, Irak Hükümeti'nin yardım talebine karşılık 17 Kasım 2017 tarihinde başlatılmıştır. Misyon AB'nin, Irak'ın birliğine, egemenliğine, toprak

²⁶³ European External Action Service, "European Union Training Mission in Central African Republic (EUTM-RCA)", (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/sites/default/files/20190919_mission_factsheet_eutm_rca.pdf 20 Nisan 2021.

²⁶⁴ European Union Training Mission in Central African Republic, "About Military Training mission in the Central African Republic (EUTM RCA)", (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eutm-rca/3907/about-military-training-mission-central-african-republic-eutm-rca_en 20 Nisan 2021

²⁶⁵ Council of the European Union, "Central African Republic and Common Security and Defence Policy: EU launches civilian advisory mission and extends the mandate of military training mission", (Çevrimiçi) <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/07/30/central-african-republic-and-common-security-and-defence-policy-eu-launches-civilian-advisory-mission-and-extends-the-mandate-of-military-training-mission/> 20 Nisan 2021

bütünlüğüne, güvenliğine ve hukukun üstünlüğüne olan katkısının bir sembolü olarak görülmektedir. Toplam 51 personelle gerçekleşen misyonun merkezi ise Bağdat'tır.²⁶⁶

EUAM Irak misyonunun esas amacı, Irak'ta gerçekleştirilecek güvenlik reformları hakkında Iraklı yetkililere stratejik tavsiyeler vermek ve uzmanlık sağlamaktır. Ayrıca AB tarafından görevlendirilen yetkililer terörle mücadele, sınır yönetimi, mali suçlar, yolsuzluk gibi suçlarla mücadele edilmesi için ilgili otoritelere yardımcı olmakta ve gerçekleşecek güvenlik reformunun özellikle sivil yönlerinin uygulanmasını desteklemektedir. Bu kapsamda misyonun 30 Nisan 2022 yılına kadar sürdürülmesi öngörülmektedir.²⁶⁷

4.2.16. EUAM-Orta Afrika Cumhuriyeti (Avrupa Birliği Danışma Misyonu- Orta Afrika Cumhuriyeti)

Orta Afrika Cumhuriyeti hükümeti, ülkede sürdürülebilir barış ortamının, güvenliğin ve istikrarın inşa edilmesi için çeşitli girişimler de bulunmuştur. Bu girişimlerden biri de AB'den OGSP kapsamında, güvenliğe ilişkin stratejik düzeyde uzmanlık desteği istenmesidir.²⁶⁸ Bu talebi olumlu karşılayan AB Konseyi, 21 Kasım 2019 tarihinde EUAM Orta Afrika Cumhuriyeti misyonunu onaylamıştır. Bu kapsamda AB, Orta Afrika Cumhuriyeti'ne iç güvenlik alanında uzmanlık desteği vermeye başlamış, ülkede sürdürülebilir bir güvenlik sisteminin oluşturulması için İçişleri ve Kamu Güvenliği Bakanlığı'na stratejik tavsiyelerde bulunma kararı almıştır. Misyon ayrıca, Orta Afrika Cumhuriyeti'nde uluslararası insancıl hukuk ve insan haklarına yönelik uygulamaları teşvik ederek cinsiyet, etnik ve dini kökene dayalı ayrımcılığın yasaklanmasına destek vermektedir.²⁶⁹

²⁶⁶European External Action Service, "EU Advisory Mission in support of Security Sector Reform in Iraq (EUAM Iraq)", (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/sites/default/files/factsheet_euam_iraq.pdf, 12 Nisan 2021.

²⁶⁷EUAM Iraq, "About EUAM Iraq", https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/euam-iraq/33962/about-euam-iraq_en, 12 Nisan 2021.

²⁶⁸EU Advisory Mission in the Central African Republic - EUAM RCA, "About EU Advisory Mission in the Central African Republic", (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/euam-rca/83307/about-eu-advisory-mission-central-african-republic-euam-rca_en, 13 Nisan 2021.

²⁶⁹Official Journal of the European Union L318/141, "Council Decision (CFSP) 2019/2110 of 9 December 2019 on the European Union CSDP Advisory Mission in the Central African Republic (EUAM RCA)", (Çevrimiçi) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1594802754202&uri=CELEX:32019D2110>, 15 Nisan 2021.

4.2.17. EUNAVFOR MED İrini (İrini Operasyonu)

İrini Operasyonu 1 Nisan 2020 tarihinde Akdeniz’de başlatılmıştır. Operasyona verilen İrini ismi Yunancada “Barış” anlamına gelmektedir. Operasyon esas olarak, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin Libya’ya uyguladığı silah ambargosunun işleyişine yönelik yürütülmektedir. Bu kapsamda hava, uydu ve deniz kabiliyetleri kullanılarak Libya’ya karşı uygulanan ambargoya yönelik şüpheli görülen gemilerin denetlenmesi yapılmaktadır. Ayrıca:

- Libya’nın petrol ve petrol ürünlerinin yasadışı ihracatı ile ilgili gözlemler yapmak ve bilgi toplamak,
- Libya Sahil Güvenlik ve Deniz Kuvvetlerinin eğitime ve gelişimine katkı sağlamak,
- Uçaklar vasıtasıyla insan kaçakçılığı ve kaçakçılık ağlarıyla ilgili bilgi toplamak ve iş modeli haline gelen bu girişimlerin engellenmesini sağlamak

faaliyetleri de İrini Operasyonu kapsamında gerçekleştirilmektedir.²⁷⁰

Misyon doğrultusunda yapılan denetimlerden biri, Türkiye ve AB arasında gerginlik yaşanmasına sebep olmuştur. 23 Kasım 2020 tarihinde İrini Operasyonu kapsamında, Akdeniz’de bulunan bir Türk gemisine müdahale edilmesi ve izinsiz arama faaliyetleri gerçekleştirmesi Türkiye tarafından kınanmıştır.²⁷¹ Ayrıca Ankara’daki AB ve İtalya büyükelçileri ile Almanya Maslahatgüzarı Türkiye Dışişleri Bakanlığına çağırılmış ve Türk gemisine yönelik izinsiz denetleme eylemi protesto edilerek nota verilmiştir.²⁷²

²⁷⁰ EUNAVFOR MED Operation İrini, “About Us”, (Çevrimiçi) <https://www.operationirini.eu/about-us/>, 17 Nisan 2021.

²⁷¹ Barış Seçkin, “İrini Operasyonu, Türk gemisine yönelik denetimin Türkiye’nin izni olmadan yapıldığını kabul etti,” **Anadolu Ajansı**, Kasım 23, 2020, (Çevrimiçi) <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/irini-operasyonu-turk-gemisine-yonelik-denetimin-turkiyenin-izni-olmadan-yapildigini-kabul-etti/2053409>, 19 Nisan 2021.

²⁷² Muhammet Tarhan, “AB, İtalya büyükelçileri ve Almanya Maslahatgüzarı Dışişleri Bakanlığına çağırıldı,” **Anadolu Ajansı**, Kasım 23, 2020, (Çevrimiçi) <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/ab-italya-buyukelcileri-ve-almanya-maslahatguzari-disisleri-bakanligina-cagrildi/2053403>, 19 Nisan 2021.

Roma merkezli yürütülen İrini Operasyonu'nun başlatılmasına müteakip, EUNAVFOR MED Sofya Operasyonu sona erdirilmiştir.²⁷³ İrini operasyonunun sona erme tarihi ise 31 Mart 2023 olarak öngörülmüştür.²⁷⁴

4.2.18.EUTM Mozambik

Mozambik'te artan terör saldırıları ve şiddet eylemlerine karşı, Avrupa Birliği tarafından 2021 yılı itibariyle başlatılan misyon, Mozambik hükümetinin silahlı kuvvetlerinin eğitilmesi ve askeri envanterini geliştirmesine odaklanmaktadır. Bu bakımdan EUTM Mozambik misyonunu bir askeri eğitim misyonu olarak tanımlamak mümkündür. Portekiz, Yunanistan, İtalya, Finlandiya, Romanya, İspanya, Belçika, Litvanya, Avusturya ve Estonya tarafından düzenlenen bu operasyonun yaklaşık 2 yıl sürmesi beklenmektedir.²⁷⁵

Elde edilen bilgiler doğrultusunda AGSP/OGSP bünyesinde 2021 yılı itibariyle devam eden 18 misyonun, 13 farklı ülkede gerçekleştiği görülmektedir. Bu ülkelerin dünya haritası üzerindeki konumları, Görsel 2'de gösterilmiştir.²⁷⁶

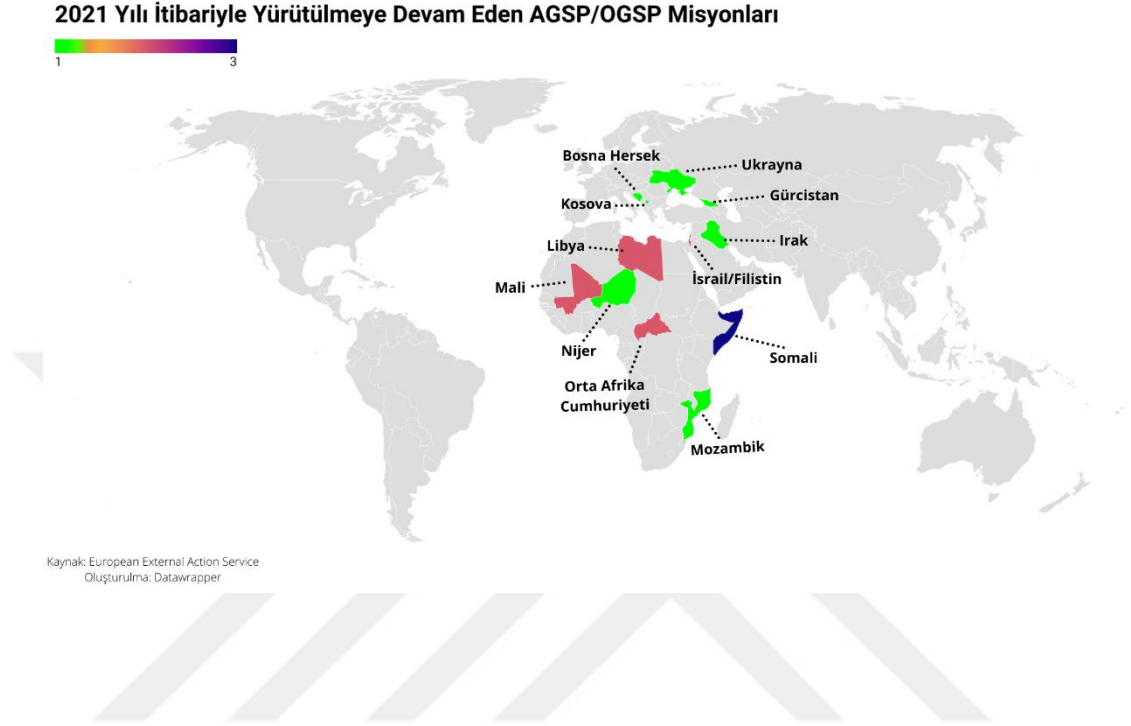
²⁷³ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, "Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, AB Libya'ya silah ambargosu uygulamak için IRINI Operasyonunu başlatıyor", (Çevrimiçi) <https://www.avrupa.info.tr/tr/eeas-news/ab-libyaya-silah-ambargosu-uygulamak-icin-irini-operasyonunu-baslatiyor-10214>, 19 Nisan 2021.

²⁷⁴ Council of the European Union, "Council extends the mandate of Operation IRINI until 2023", (Çevrimiçi) <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/03/26/council-extends-the-mandate-of-operation-irini-until-2023/>, 19 Nisan 2021.

²⁷⁵ European External Action Service, "European Union Training Mission in Mozambique (Eutm Moz)", (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/sites/default/files/trainingmozambique_15oct_0.pdf 11 Ocak 2022.

²⁷⁶ Doğu Akdeniz'de sürdürülen İrini Operasyonu'nun Libya'yı hedef alması ve Libya açıklarında sürdürülmesi sebebiyle bu misyonun varlığı haritada Libya'ya yansıtılmıştır.

Görsel 2: 2021 Yılı İtibariyle Yürütölmeye Devam Eden AGSP/OGSP Misyonlarının Dünya Haritasındaki Konumları

SONUÇ

Toplumsal yaşam içerisinde insanların temel bir ihtiyacı olarak görülen güvenlik, devletler için de çok önemli bir kavramdır. Güvenliği hem bir ihtiyaç hem de bir sorumluluk olarak gören devletler, tarih boyunca derinleşen güvenlik kavramını takip ederek, en uygun güvenlik yaklaşımı seçme eğiliminde olmuşlardır. Bu yaklaşımlardan biri de ortak bir tehdide veya küresel bir soruna karşı tercih edilen ortak güvenlik yaklaşımıdır.

Avrupa’da, İkinci Dünya Savaşından sonra güvenlik ve savunmaya dair ortaklık çalışmaları hız kazanmıştır. Bu doğrultuda İkinci Dünya Savaşı’nın ardından Avrupa’da savunma ve güvenlik iş birliğine ilişkin ilk anlaşma Sovyetler Birliği tehlikesine karşı 4 Mart 1947 tarihinde imzalanan Dunkirk Anlaşması’dır. Dunkirk Anlaşması Fransa, İngiltere, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg arasında imzalanan Brüksel Anlaşması’na giden sürecin tetikleyici unsurlarından biri olmuştur.

Bu kapsamda Brüksel Anlaşması, AGSP/OGSP’nin temel taşlarından biri olan Batı Birliği’nin kurulması sağlamıştır. Fakat, İkinci Dünya Savaşı’nda ağır tahribatlar alan Batı Birliği ülkeleri, Sovyetler Birliği karşısında yeterli kuvvette olmadıklarından dolayı Danimarka, İzlanda, İtalya, Norveç, Portekiz, Kanada ve ABD ile 4 Nisan 1949 tarihinde Kuzey Atlantik Anlaşması’nı imzalamışlardır. Bu anlaşmayla birlikte Avrupa güvenliğinden NATO sorumlu olmaya başlamıştır.

Bir süre sonra NATO’nun varlığına rağmen, güvenlik kaygıları devam eden Avrupalı devletler, yeni bir savunma mekanizması kurmak amacıyla, arayış içine girmişlerdir. Bu süreçte 1950li yıllarda hazırlanan “*Avrupa Savunma Topluluğu*” ve “*Avrupa Siyasi Topluluğu*” projeleri başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Ardından Batı Birliği’ni kuran Brüksel Anlaşması’nın yeniden düzenlenmesi kararlaştırılmış ve Batı Birliği, Batı Avrupa Birliği’ne (BAB) dönüştürülmüştür. Ancak BAB, savunma ve güvenlik alanındaki bütünleşme çabalarına katkı sağlamasına karşın, beklentilerin altında kalan bir oluşum olmuştur.

1980’li yıllarla birlikte güvenlik ve savunma alanlarına yönelik çabalar yeniden hızlanmış, BAB bünyesinde düzenlemeler yapılmış ve yayınlanan Roma

Deklarasyonu ile BAB'a uluslararası bir rol verilmiştir. Bu yıllarda yapılan çalışmalar AGSP'nin oluşturulması için önemli adımlar olarak kabul edilmiştir.

AGSP'nin tarihsel gelişim süreci incelendiğinde, Avrupa'da 1990 yılına kadar güvenlik ve savunmaya yönelik etkin entegrasyon girişimi olmamasının bazı sebepleri olduğu görülmektedir. Bu sebepler şu şekilde sıralanabilir:

1. İkinci Dünya Savaşından sonra Almanya'nın silahlandırılması tartışması,
2. Kurulacak yapıların yapısına yönelik yaşanan tartışmalar (ulus üstü/uluslararası),
3. Siyasi veya ekonomik bütünleşme girişimlerine öncelik verilmesini düşünen devletler olması,
4. Ülkelerin Avrupa güvenliği hususunda "Atlantikçi" ve "Avrupacı" yaklaşımlara bölünmesi,
5. Bölgesel ve küresel tehditlere karşı yeterli güvenlik kapasitesine sahip olunmaması.

Uluslararası gelişmeler: Örneğin Körfez Savaşında dağınık hareket edilmiştir. İngiltere ABD'nin düzenlediği harekatlara ilk andan itibaren destek verirken Almanya hiçbir operasyona destek vermemiştir. Diğer tüm AT üyesi ülkeler operasyonlara farklı vakitlerde ve farklı düzeylerde destek vermiş bu durum AT'yi değil üye ülkelerin ulusal kimlikleri ön plana çıkarmıştır.

1990'lı yılların başlamasıyla birlikte hem dünyada yaşanan gelişmeler (Sovyetler Birliği'nin yıkılması, Körfez Savaşı gibi) hem de Avrupa Topluluğu içerisinde yaşanan gelişmeler (ekonomik bütünleşmelerin ileri boyuta erişmesi ve topluluğa yeni ülkelerin katılması gibi) Ortak Dış ve Güvenlik Politikasının oluşturulmasına giden süreci hızlandırmıştır. 1 Ocak 1993 tarihinde yürürlüğe giren Maastricht Anlaşması'yla birlikte Ortak Dış ve Güvenlik Politikası, üç sütunlu yapının ikinci sütunu olarak kurulmuştur. Böylece Avrupa güvenliği ve savunmasını ilgilendiren tüm konular, ODGP bünyesine dahil edilmiştir. Ayrıca BAB, hem AB'nin savunma mekanizması hem de NATO'nun Avrupa Kanadı olarak tayin edilmiştir.

1998 yılında düzenlenen Saint-Malo Zirvesi'yle birlikte AGSP'nin kuruluşuna giden süreç başlamıştır. 1999 yılında düzenlenen Köln Zirvesi'nde AB, uluslararası krizlere yönelik Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasını uygulayacağını duyurmuştur. Ardından düzenlenen Helsinki Zirvesi'nde AGSP'nin amacı "bağımsız karar alabilmek ve NATO katılımı olmadan uluslararası krizlere müdahale edebilmek" olarak belirtilmiştir. 2001 yılında imzalanan Nice Anlaşmasıyla da AGSP, ODGP'nin bir uzantısı olarak deklare edilmiştir. Başka bir deyişle Nice Anlaşmasıyla birlikte ODGP ve AGSP kurumsallaşmıştır.

Kurumsallaşan AGSP'nin gelişim sürecini hızlandıran olaylardan biri 11 Eylül 2001 tarihinde yaşanmıştır. ABD'de meydana gelen terör saldırısının ardından ABD, AGSP'ye olan desteğini arttırdığını deklare etmiştir. Bu olayla birlikte, uluslararası terör gibi küresel sorunların, ortak güvenliğe yönelik çabaları artırdığını ve hızlandığını söylemek mümkündür.

AB, 2003 yılında NATO ile ortak çalışma esaslarını belirleyen Berlin-Plus Anlaşması'nı kabul etmiş, AGSP'nin gelişimi bu dönemde de ivme kazanmaya devam etmiştir. 31 Mart 2003 tarihinde AGSP kapsamında gerçekleşen Concorida operasyonu, Berlin-Plus anlaşmasıyla kurulan NATO-AB ortaklığının ilk testi olmuştur.

Lizbon Anlaşmasıyla birlikte AGSP'nin inşa süreci tamamlanmıştır. Lizbon Anlaşması, AGSP kavramı yerine OGSP kavramını getirmiş ve AGSP/OGSP'ye dair hükümlere hukuki bağlayıcılık kazandırmıştır.

Kurulum süreci tamamlanan ve artık OGSP olarak anılmaya başlanan AGSP'nin yapısı, 13 araçtan oluşmaktadır. Bu araçlar, OGSP'nin daha etkin ve verimli çalışabilmesi için eğitimden, uzay çalışmalarına; kriz yönetimi rehberliğinden, operasyonel tavsiye hizmetine kadar birçok farklı alanda hizmet vermektedir.

Farklı alanlarda çalışmalarına rağmen yapısal araçların ortak noktası, AB'nin OGSP kapsamında sürdürülebilir ve kaliteli faaliyetler gerçekleştirmesine yardımcı olmaktır. Örneğin; Avrupa Güvenlik ve Savunma Koleji, AB kurumları ve ülkeleri için OGSP üzerine bilgili personel geliştirilmesini sağlamakta ve bu alanda nitelikli insan ihtiyacını gidermeye çalışmaktadır. Farklı bir araç olan Avrupa Birliği Uydu

Merkezi ise, olası krizlerden önce erken uyarı hizmeti vererek OGSP'nin muhtemel tehlikelere karşı hazırlıklı olmasını sağlamaktadır.

AB'nin OGSP kapsamında yürüttüğü operasyonel faaliyetler de bu yapılanma içerisinde hazırlanmaktadır. Örneğin; Askeri Planlama ve Yürütme Kabiliyeti ile Birlik sınırları dışındaki askeri operasyonların planlanması ve yürütülmesini sağlamaktadır. Sivil Planlama ve Yürütme Kabiliyeti ise aynı hizmeti sivil operasyonlar için yapmaktadır.

Yapısal kurumlarla birlikte, OGSP'ye katkı sağlayan farklı araçlar da bulunmaktadır. Örneğin PESCO, AB üyesi ülkeler arasında savunmaya ilişkin ortaklığın derinleşmesi ve güçlenmesi için çalışmakta ve OGSP'nin geliştirilmesi için faaliyetler yürütmektedir.

OGSP'nin işleyişiyle ilgili en önemli konulardan biri OGSP'nin finansmanına yöneliktir. OGSP kapsamında yürütülen sivil misyonlar, Ortak Dışışleri ve Güvenlik Politikası bütçesinden finanse edilirken, askeri operasyonların finanse edilmesi için 2004 yılında Athena mekanizması kurulmuştur. AB üyesi ülkelerin (Danimarka hariç) gayri safi milli hasıllarına göre yıllık ödedikleri bütçelerle çalışan Athena mekanizması, ortak masraf olarak belirlenen kalemlerin sorumluluğunu üstlenmektedir.

2021 yılına kadar varlığını sürdüren Athena Mekanizması, OGSP'nin gelişimi kapsamında, yerini Avrupa Barış Aracı'na bırakmıştır. Ayrıca Avrupa Barış Aracı, AB'nin Afrika özelinde finansal çalışmalar yapan Afrika Barış Aracı'nın da yerine geçmiştir.

OGSP'nin gelişimine yönelik yaşanan güncel gelişmelerden bir diğeri ise 2020 yılında yayınlanan "Koordineli Yıllık Savunma Değerlendirmesi" olmuştur. Bu değerlendirmeye birlikte AB üyesi ülkelerin savunmaya ilişkin ortaklık fırsatlarının belirlenmesi mümkün olmuştur.

OGSP'nin gelişimiyle ilgili bir diğeri ise Brexit ile ilgilidir. 2020 yılı itibariyle tamamlanan Brexit sürecinin, OGSP'yi nasıl etkileyeceği halen bir tartışma konusudur. Bu doğrultuda "Atlantikçi" olarak anılan bir kesim, askeri olarak dünyanın

en güçlü ülkelerinden biri olan İngiltere'nin OGSP'ye dahil olmamasının, OGSP'ye zarar vereceğini savunmaktadır. Farklı bir kesim ise, “*Atlantikçi*” güvenlik yaklaşımını benimseyen İngiltere'nin OGSP'den ayrılmasının Avrupalı devletler arasında bütünleşmeyi hızlandıracağını, bu nedenle OGSP'nin bu süreçten güçlenerek çıkacağını savunmaktadır. Bu görüşteki ülkeler ise “*Avrupacı*” yaklaşımı savunan ülkeler olarak görülmektedir.

Avrupa Birliği'nin, OGSP kapsamında yürüttüğü faaliyetlerde esas gördüğü ilkelere biri, ortaklık olgusudur. Bu doğrultuda AB, ortak sorunların çözümü için uluslararası, bölgesel ve küresel ortaklıklara daima sıcak bakmıştır.

BM ile derin bir iş birliği içerisinde olan AB'nin, OGSP kapsamında da en büyük iş birlikçisi BM olarak görülmektedir. Sahip oldukları ortak değerler doğrultusunda “*doğal ortaklar*” olarak görülen AB ve BM, 2021 yılı itibariyle aynı yedi bölgede paralel operasyonlar düzenlemektedir.

AB'nin OGSP kapsamında ortaklık faaliyeti yürüttüğü diğer bir kuruluş ise NATO'dur. Tarihsel gelişim bölümünde görüldüğü üzere, AGSP/OGSP'nin gelişim sürecinde bazı girişimler “*NATO'nun alternatifi mi inşa ediliyor?*” tartışmasının doğmasına sebep olmuştur. Ancak bugüne kadar gerçekleşen tüm girişimler, “*NATO'nun Avrupa kolunun güçlenmesi*” olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca bu tartışmaların gerisinde ise AB'nin OGSP bünyesinde NATO ile güçlü bir ortaklık ilişkisi kurduğu görülmektedir.

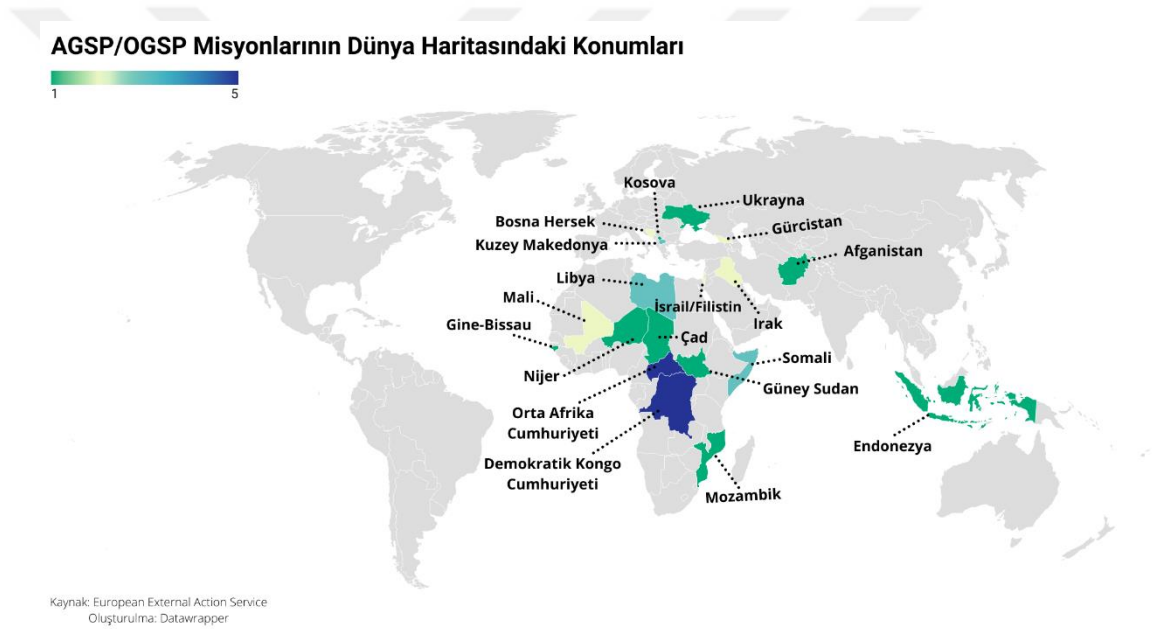
Avrupa Birliği'nin ortaklık çalışması yürüttüğü diğer bir alan ise Afrika'dır. Bu bölgede muhatap olarak Afrika Birliği ile temas kuran Avrupa Birliği, bölgede barışı ve güvenliği tesis etmek amacıyla kurulan “*Afrika Barış ve Güvenlik Mimarisi*” oluşumuna destek olmaktadır.

Tüm bu tarihsel gelişim ve yapısal oluşumun kendini gösterdiği yer ise OGSP'nin operasyonel faaliyetleridir. AGSP/OGSP bünyesinde yürütülen ilk misyonlar (EUPM/Bosna Hersek ve CONCORDIA Operasyonu) Doğu Avrupa'da gerçekleştirilmiştir. AGSP/OGSP kapsamında Avrupa dışında yürütülen ilk misyon ise 2003 yılında Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde düzenlenen Artemis operasyonu olmuştur.

Zamanla Avrupa'dan Afrika'ya yayılan operasyonlar, ardından Ortadoğu'ya ve Asya'ya uzanmış, operasyonlar çeşitli ülkelerde gerçekleşme imkânı bulmuştur. Bu kapsamda AGSP/OGSP bünyesinde gerçekleştirilen 37 misyon, 20 farklı ülkede gerçekleşmiştir.

AB'nin AGSP/OGSP kapsamında tamamlanan ve devam eden tüm misyonların dünya haritasındaki konumları Görsel 3'te paylaşılmıştır.

Görsel 3: Tüm AGSP/OGSP Misyonlarının Dünya Haritası Üzerindeki Konumları

Haritada görüldüğü üzere, AB'nin AGSP/OGSP kapsamında yürüttüğü misyonlar, Avrupa sınırlarının ötesindedir. Böylece AGSP/OGSP'nin “*NATO'nun Avrupa Ayağı*” tanımından farklı bir statüde olduğu anlaşılmaktadır.

2021 yılına kadar tamamlanmış olan ve 2021 yılı itibariyle devam eden misyonların çalışmaları incelendiğinde öncelikli olarak insancıl hukuk, demokrasi ve insan hakları ilkeleri çerçevesinde hareket edildiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte yürütülen misyonların çok büyük bir bölümü, güvenlik krizi yaşayan devletlerin talebi doğrultusunda başlatılmıştır.

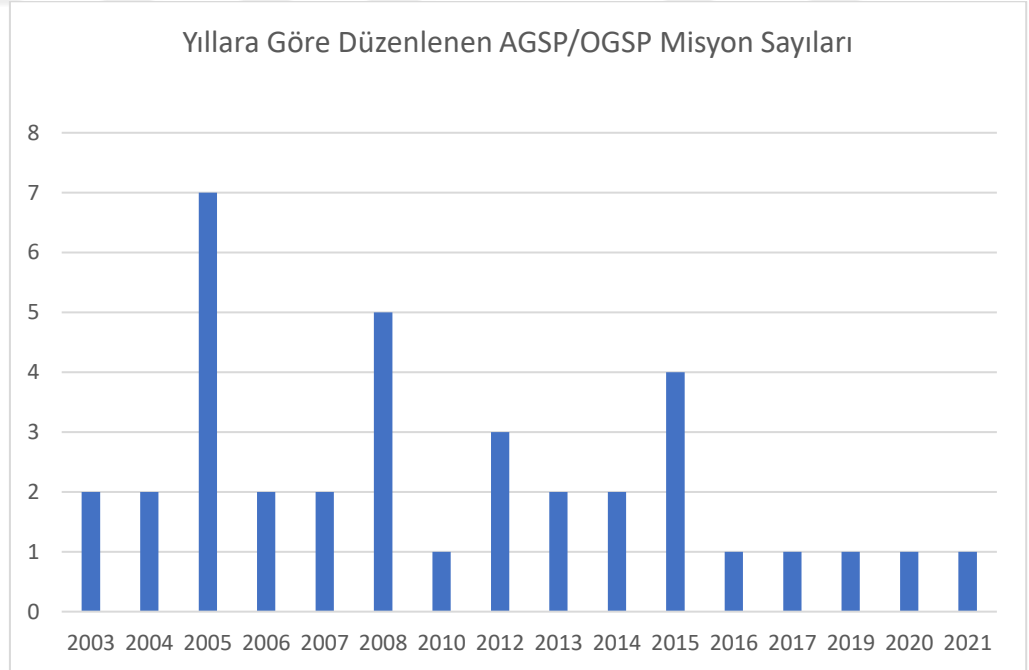
Dikkat çeken bir diğer unsur ise kriz yönetimi misyonları gibi çoğu askeri operasyonda, ilgili birimlere eğitim ve rehberlik hizmetinin sunulmasıdır. AB'nin sona

erdirilen AGSP/OGSP misyonlarından sonra, bölgede sağlanan istikrar düzenini idare edebilecek ve koruyabilecek uzman yerel personeller yetiştirmesine özen gösterdiği dikkat çekmektedir.

AGSP/OGSP misyonları, uluslararası ortaklıklara açıktır. Ayrıca, AB üyesi olamayan ülkelerin de AGSP/OGSP operasyonlarına katkı sağladıkları görülmüştür.

Operasyon başlangıç tarihleri temel alındığında, AGSP/OGSP kapsamında gerçekleşen misyonların en çok 2005 yılında başlatıldığı anlaşılmaktadır. Bununla beraber AB'nin 2003 yılından günümüze kadar üç yıl hariç (2009, 2011 ve 2018) AGSP/OGSP kapsamında her yıl en az bir yeni misyonu hayata geçirdiği görülmektedir. Ayrıca, AB'nin 2016-2021 yılları arasında operasyonel olarak durağan bir pozisyona geçtiği ve bu yıllarda yalnızca birer yeni misyonu başlattığı görülmektedir. Bu durumun temel sebebi, 2016 yılı itibariyle AB'nin AGSP/OGSP'nin güçlenmesine dair yapısal reform çalışmalarına yönelmesi olabilir.

Tablo 7: Yıllara Göre Düzenlenen AGSP/OGSP Misyonlarının Sayıları

Kaynak: European External Action Service

Toparlamak gerekirse, AB'nin uzun yıllar süren, güvenlik ve savunmaya ilişkin bütünleşme çabalarının günümüzde belli bir seviyeye ulaştığı görülmektedir.

Ayrıca bu seviyenin güçlü bir yapısal sistemle desteklendiği ve AGSP/OGSP alanında çok sayıda operasyonel çalışma gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Buna rağmen, AB içerisinde güvenlik ve savunmaya ilişkin bütünleşme çabalarının hala istenilen seviyeden uzak olduğu gözükmemektedir. Bu nedenle özellikle 2016 yılı itibariyle başlayan “Koordineli Yıllık Savunma Değerlendirmesi”, “PESCO”, “Stratejik Pusula”, “Avrupa Savunma Fonu” ve “Avrupa Barış Aracı” girişimleri, AB içerisinde AGSP/OGSP’ye dair iş birliklerini arttırmak için çeşitli teşvikler ve imkanlar sunmaktadır. Farklı bir deyişle, 2016 yılı itibariyle AB içerisinde “Avrupa güvenliğinin Avrupalılaşması” hakkında yeni girişimlerin ortaya çıktığı görülmektedir. 2016 yılı itibariyle başlayan Brexit süreci de göz önüne alındığında, AB’nin içerisindeki en büyük Atlantikçi yönelim temsilcisinin birlikten ayrılması, bu Avrupalılaşma girişimlerini hızlandırıcı bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

- Aljazeera: “Orta Afrika'ya AB askeri,” Nisan 1, 2014, (Çevrimiçi) <http://www.aljazeera.com.tr/haber/orta-afrikaya-ab-askeri>, 2 Nisan 2021.
- Altın, Omca: “Avrupa Birliği Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası Bağlamında Ortadoğu Çıkmazı,” **Social Sciences Studies Journal (SSS Journal)**, C. 4, No:23, 2018, s.4746.
- Arı, Tayyar: **Uluslararası İlişkiler Teorileri: Çatışma, Hegemonya, İşbirliği**, Bursa, Mkm Yayıncılık, 2010.
- Arı, Tayyar: **Uluslararası İlişkilere Giriş**, Bursa, Mkm Yayıncılık, 2013.
- Avrupa Birliği Genel Sekreterliği: “Avrupa Birliği Antlaşması ve Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma”, (Çevrimiçi) <https://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf>, 15 Şubat 2021.
- Avrupa Birliği “Afrika-AB Ortak Stratejisi,” (Çevrimiçi) <https://www.avrupa.info.tr/tr/eeas-news/afrika-ab-ortak-stratejisi-6658>, 4 Nisan 2021, s.3.
- Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu: “Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, AB Libya'ya silah ambargosu uygulamak için IRINI Operasyonunu başlatıyor”, (Çevrimiçi) <https://www.avrupa.info.tr/tr/eeas-news/ab-libyaya-silah-ambargosu-uygulamak-icin-irini-operasyonunu-baslatiyor-10214>, 19 Nisan 2021.
- Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu: “Bir Avrupa Savunma Fonu: Avrupa'nın savunma kapasitesini yükseltmek için yıllık 5.5 milyar avro destek”, (Çevrimiçi) <https://www.avrupa.info.tr/tr/pr/bir-avrupa-savunma-fonu-avrupanin-savunma-kapasitesini-yukseltmek-icin-yillik-55-milyar-avro>, 12 Mart 2021.
- B2EU Consulting: “EU Missions and Operations: EU Common Security and Defence Policy (CSDP)”, (Çevrimiçi) <https://www.b2eu-consulting.eu/news-detail/eu-missions-and-operations-eu-common-security-and-defence-policy-csdp>, 10 Mart 2021.

- Baylis, John: “Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı”, **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, C.5, No:18, 2008, s.74-75.
- BBC News Türkçe: “Avrupa'nın 'NATO'ya alternatifi' Pesco hakkında bilinmesi gerekenler”, (Çevrimiçi) <https://www.bbc.com/turkce/haberler-41978775>, 15 Mart 2021.
- BBC News Türkçe: “Brexit İngiltere basınında: '31 Ocak 2020: AB'ye elveda dediğimiz gün’”, (Çevrimiçi) <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-51333422>, 30 Mart 2021.
- Bilecen, Halil: “Maastricht Anlaşması’ndan Günümüze Avrupa Birliği Ortak Dış ve Güvenlik Politikası,” **Uluslararası Hukuk ve Politika**, C.1, No:1, 2005, s.154-157.
- Bozdağlıoğlu, Yücel: **Uluslararası İlişkiler: Giriş, Kavramlar ve Teoriler**, Ed. Haydar Çakmak, İstanbul, Doğu Kitabevi, 2014.
- Brugiere, F.Pierre: **La Securite Collective-1919-1945**, Paris, Edition Pedone, 1946, s.8-18’den aktaran **Haydar Çakmak, Avrupa Güvenliği NATO AGDT AGSP**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2003.
- Caşın, Mesut **Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikaları**, Ankara, Nobel Yayın, Hakkı, Uğur 2020.
- Özgöker, Halil
- Çolak:
- Cebeci, Münevver: “AB'nin Güvenlik ve Savunma Politikalarında Güncel Tartışmalar,” **Ankara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Araştırma ve Uygulama Merkezi**, <http://ataum.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/209/2018/12/Cebeci-30.-Yil-Armagani.pdf>, 11 Mart 2021, s.168.
- Cebeci, Münevver: “NATO, AB ve Türkiye: Ogsa Açmazı,” **Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü Avrupa Araştırmaları Dergisi**, C.20, No:2, 2012, s. 108.

Centre For Britain “Defence and External Security”, (Çevrimiçi)
And Europe: <https://www.surrey.ac.uk/sites/default/files/2019-10/analysing-brexits-impact-on-uk-defence.pdf>, 12 Mart 2021, s.3.

Council of the “EUNAVFOR MED Operation Sophia: Mandate Extended Until, 31
European Union: December 2018- Press Release”, (Çevrimiçi)
<https://www.operationsophia.eu/wp-content/uploads/2018/04/pdf-1.pdf>, 6 Nisan 2021.

Council of the “Politico-Military Group (PMG)”, (Çevrimiçi)
European Union: <https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/preparatory-bodies/politico-military-group/>, 22 Şubat 2021.

Council of the “Athena-Financing Security and Defence Military Operations”,
European Union: (Çevrimiçi) <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/athena/>, 10 Nisan 2021.

Council of the “Central African Republic and Common Security and Defence Policy:
European Union: EU launches civilian advisory mission and extends the mandate of military training mission”, (Çevrimiçi)
<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/07/30/central-african-republic-and-common-security-and-defence-policy-eu-launches-civilian-advisory-mission-and-extends-the-mandate-of-military-training-mission/>, 20 Nisan 2021.

Council of the “Committee for Civilian Aspects of Crisis Management (CivCom)”,
European Union: (Çevrimiçi) <https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/preparatory-bodies/committee-civilian-aspects-crisis-management/>, 21 Şubat 2021.

Council of the “Council extends the mandate of Operation IRINI until 2023”,
European Union: (Çevrimiçi) <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/03/26/council-extends-the-mandate-of-operation-irini-until-2023/>, 19 Nisan 2021.

Council of the “EU cooperation on security and defence”, (Çevrimiçi)
European Union: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/defence-security/>, 14 Mart 2021.

- Council of the European Union: “EUCAP Sahel Mali: mission extended until 31 January 2023 and mandate adjusted”, (Çevrimiçi)
<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/01/11/eucap-sahel-mali-mission-extended-until-31-january-2023-and-mandate-adjusted/>, 15 Nisan 2021.
- Council of the European Union: “EUMM Georgia: mission extended and budget agreed”, (Çevrimiçi)
<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/12/03/eumm-georgia-mission-extended-and-budget-agreed/>, 17 Nisan 2021.
- Council of the European Union: “European Union Military Committee (EUMC)”, (Çevrimiçi)
<https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/preparatory-bodies/european-union-military-committee/#:~:text=The%20EUMC%20is%20the%20highest,the%20development%20of%20military%20capabilities>, 15 Şubat 2021.
- Council of the European Union: “Joint Declaration on EU-NATO Cooperation by The President of The European Council, The President Of The European Commission, and The Secretary General Of The North Atlantic Treaty Organization”, (Çevrimiçi)
https://www.consilium.europa.eu/media/36096/nato_eu_final_eng.pdf, 30 Mart 2021.
- Council of the European Union: “Operation ATALANTA, EUTM Somalia and EUCAP Somalia: mandates extended for two more years”, (Çevrimiçi)
<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/12/23/operation-atalanta-eutm-somalia-and-eucap-somalia-mandates-extended-for-two-more-years/>, 25 Nisan 2021.
- Council of the European Union: “Political and Security Committee (PSC)”, Kasım 9, 2017, (Çevrimiçi)
<https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/preparatory-bodies/political-security-committee/>, 15 Şubat 2021.
- Council of the European Union: “The Africa-Eu Strategic Partnership A Joint Africa-EU Strategy”, (Çevrimiçi)

https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/er/97496.pdf, 3 Nisan 2021, s.3.

Council Of The “Thessaloniki European Council-19 and 20 June 2003”, (Çevrimiçi)
European Union: https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/76279.pdf, 12 Ocak 2021.

Çam, Ömer Tuğrul: “NATO'dan 'stratejik özerklik' hedefleyen AB'ye 'stratejik dayanışma' önerisi,” **Anadolu Ajansı**, Mart 3, 2021, (Çevrimiçi)
<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/natodan-stratejik-ozerklik-hedefleyen-abye-stratejik-dayanisma-onerisi/2163737>, 11 Mart 2021.

Çelik, Ümit: “Askeri Müdahaleler ve Avrupa Birliği – Birleşmiş Milletler İlişkileri,” **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, C.12, No:2, 2013, s.30.

Çomak, Hasret: **Avrupa’da Yeni Güvenlik Arayışları ve Türkiye**, İstanbul, Tasam Yayınları, 2005.

Dedeoğlu, Beril: **Uluslararası Güvenlik ve Strateji**, İstanbul, Yenyüzyıl Yayınları, 2008.

Delegation of the “The EU at the UN”, (Çevrimiçi)
European Union to https://eeas.europa.eu/delegations/un-new-york_en/33807/The%20EU%20at%20the%20UN, 16 Mart 2021.
the United Nations-
New York:

DW: “AB ve NATO hibrit tehdit merkezi açtı”, (Çevrimiçi)
<https://www.dw.com/tr/ab-ve-nato-hibrit-tehdit-merkezi-a%C3%A7t%C4%B1/a-40851514> 1 Nisan 2021.

- Efe, Haydar: “AB’nin “Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası” Oluşturma Çabaları,” **Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C.3, No:2, Güz 2007, s.3-17.
- Efe, Haydar: “Avrupa Birliği’nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası,” **Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C.7, No:1, 2008, s.74-75.
- Eren, Selvi: “AB Stratejik Özerkliğinde Yeni Bir Adım: Avrupa Barış Aracı,” **İktisadi Kalkınma Vakfı**, Mart 16-31, 2021 (Çevrimiçi) https://bulten.ikv.org.tr/?ust_id=11106&id=11110 21 Nisan 2021.
- EU Advisory Mission in the Central African Republic - EUAM RCA: “About EU Advisory Mission in the Central African Republic”, (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/euam-rca/83307/about-eu-advisory-mission-central-african-republic-euam-rca_en, 13 Nisan 2021.
- EU Council Secretariat: “Background-The European Union's engagement towards stability and security in the Democratic Republic of Congo (DRC)”, (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eupol-kinshasa/pdf/23052005_factsheet_eupol-kinshasa_en.pdf, 8 Nisan 2021.
- EU Council Secretariat: “EU Monitoring Mission In Aceh (Indonesia)-Factsheet”, (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/aceh-amm/pdf/07092006_factsheet_aceh-amm_en.pdf, 10 Nisan 2021.
- EU Council Secretariat: “EU Monitoring Mission In Aceh (Indonesia)-Background”, (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/aceh-amm/pdf/15122006_factsheet_aceh-amm_en.pdf, 11 Nisan 2021.
- EUAM Iraq: “About EUAM Iraq”, https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/euam-iraq/33962/about-euam-iraq_en, 12 Nisan 2021.
- EUAM Ukraine: , “About Us”, (Çevrimiçi) <https://www.euam-ukraine.eu/our-mission/about-us/>, 13 Nisan 2021.

- EUBAM Rafah: “EUBAM Rafah The European Union Border Assistance Mission for the Rafah Crossing-Factsheet”, (Çevrimiçi) <https://documentcloud.adobe.com/link/track?uri=urn:aaid:scds:US:0abc305a-a87a-46ca-8462-c42b8a57ff6e#pageNum=1>, 14 Nisan 2021.
- EUCAP Sahel Mali: “About EUCAP Sahel Mali-Structure and Organisation”, (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eucap-sahel-mali/3900/about-eucap-sahel-mali_en, 15 Nisan 2021.
- Eulex-Kosovo: “About EULEX”, (Çevrimiçi) <http://www.eulex-kosovo.eu/?page=2,60>, 16 Nisan 2021.
- Eulex-Kosovo: “What is EULEX?”, (Çevrimiçi) <http://www.eulex-kosovo.eu/?page=2,16>, 16 Nisan 2021.
- EUMM: “European Union Monitoring Mission In Georgia-Factsheet”, (Çevrimiçi), https://eumm.eu/data/file_db/factsheet/.EUMM%20Factsheet%20ENG%202020%20December.pdf, 17 Nisan 2021.
- EUMM: “Factsheet and Figures”, (Çevrimiçi) https://eumm.eu/en/about_eumm/facts_and_figures 17 Nisan 2021
- EUNAVFOR MED Operation İrini, “About Us”, (Çevrimiçi) <https://www.operationirini.eu/about-us/>, 17 Nisan 2021.
- EUNAVFOR MED Operation Sophia: “Mission at a glance”, (Çevrimiçi) <https://www.operationsophia.eu/mission-at-a-glance/>, 6 Nisan 2021.
- EUNAVFOR: “EU Naval Force-Somalia Operation ATALANTA Misson”, (Çevrimiçi) <https://eunavfor.eu/mission/>, 12 Nisan 2021.
- EUPOL COPPS: “At a Glance”, (Çevrimiçi) https://eupolcopps.eu/page/facts/en_20_Nisan_2021
- European Commission, “European Defence Fund”, (Çevrimiçi) https://ec.europa.eu/growth/sectors/defence/european-defence-fund_en, 12 Mart 2021.

- European Commission: “Joint Declaration on UN-EU Co-operation in Crisis Management”, (Çevrimiçi) https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/PRES_03_266, 15 Mart 2021.
- European Commission: “The African Peace Facility”, (Çevrimiçi) <https://africa-eu-partnership.org/en/our-action/african-peace-facility>, 5 Nisan 2021.
- European Court of Auditors: “The African Peace and Security Architecture: need to refocus EU support”, (Çevrimiçi) <https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/apsa-20-2018/en/>, 5 Nisan 2021.
- European Defence Agency: “Coordinated Annual Review On Defence (CARD)”, (Çevrimiçi) [https://eda.europa.eu/what-we-do/EU-defence-initiatives/coordinated-annual-review-on-defence-\(card\)](https://eda.europa.eu/what-we-do/EU-defence-initiatives/coordinated-annual-review-on-defence-(card)), 12 Mart 2021.
- European Defence Agency: “European Defence Fund (EDF)”, (Çevrimiçi) [https://eda.europa.eu/what-we-do/EU-defence-initiatives/european-defence-fund-\(edf\)](https://eda.europa.eu/what-we-do/EU-defence-initiatives/european-defence-fund-(edf)), 11 Mart 2021.
- European Defence Agency: “Mission”, (Çevrimiçi) <https://eda.europa.eu/who-we-are/Missionandfunctions>, 7 Mart 2021.
- European Defence Agency: “Our History”, (Çevrimiçi) <https://eda.europa.eu/our-history/our-history.html>, 7 Mart 2021.
- European Defence Agency: “Permanent Structured Cooperation (PESCO)”, (Çevrimiçi) [https://eda.europa.eu/what-we-do/EU-defence-initiatives/permanent-structured-cooperation-\(PESCO\)](https://eda.europa.eu/what-we-do/EU-defence-initiatives/permanent-structured-cooperation-(PESCO)), 14 Mart 2021.
- European Defence Agency: “Support To Operations”, (Çevrimiçi) <https://eda.europa.eu/what-we-do/support-to-operations>, 7 Mart 2021.
- European Defence Matters: “Card’s On The Table: Fostering Coherent Defence Capability Development in Europe”, (Çevrimiçi) [https://eda.europa.eu/webzine/issue18/cover-story/coordinated-annual-review-on-defence-\(card\)](https://eda.europa.eu/webzine/issue18/cover-story/coordinated-annual-review-on-defence-(card)), 12 Mart 2021.

- European Defence Matters: “Strengthen Europe, As A Partner”, (Çevrimiçi) <https://eda.europa.eu/webzine/issue18/cover-story/josep-borrell-member-states-need-to-make-the-most-out-of-the-new-eu-defence-tools>, 1 Nisan 2021.
- European External Action Service: “EU Integrated Rule of Law Mission for Iraq (EUJUST LEX-Iraq)”, (Çevrimiçi) http://www.eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/missions-and-operations/eujust-lex-iraq/pdf/facsheet_eujust-lex_iraq_en.pdf, 2 Nisan 2021.
- European External Action Service: "European Union Training Mission in Central African Republic (EUTM-RCA)", (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/sites/default/files/20190919_mission_factsheet_eutm_rca.pdf, 20 Nisan 2021.
- European External Action Service: “About EUPOL”, (Çevrimiçi) <https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eupol-afg/node/37/index.html>, 1 Nisan 2021.
- European External Action Service: “Artemis Drc-Mission description”, (Çevrimiçi) http://www.eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/artemis-drc/mission-description/index_en.htm, 7 Nisan 2021.
- European External Action Service: “Common Security and Defence Policy (CSDP) Structure, Instruments, Agencies”, (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/topics/common-security-and-defence-policy-csdp/5392/csdp-structure-instruments-and-agencies_en, 15 Şubat 2021.
- European External Action Service: “Common Security and Defence Policy-European Union Training Mission – Somalia”, (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/sites/default/files/eutm_factsheet_0.pdf, 21 Nisan 2021
- European External Action Service, “Concordia-Mission Description”, (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/concordia-mission-description/index_en.htm, 15 Şubat 2021.

- [operations/concordia/mission-description/index_en.htm](https://eeas.europa.eu/sites/default/files/operations/concordia/mission-description/index_en.htm), 1 Nisan 2021.
- European External Action Service: “EU Advisory Mission in support of Security Sector Reform in Iraq (EUAM Iraq)”, (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/sites/default/files/factsheet_euam_iraq.pdf, 12 Nisan 2021.
- European External Action Service: “EU Battlegroups”, (Çevrimiçi) https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/esdp/91624.pdf, 24 Şubat 2021.
- European External Action Service: “EU Integrated Border Assistance Mission in Libya (EUBAM Libya)”, (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/missions-and-operations/eubam-libya/pdf/factsheet_eubam_libya_en.pdf, 14 Nisan 2021.
- European External Action Service: “EU Military Operation in Eastern Chad and North Eastern Central African Republic (EUFOR Tchad/RCA)”, (Çevrimiçi) http://www.eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eufor-tchad-rca/pdf/01032009_factsheet_eufor-tchad-rca_en.pdf, 2 Nisan 2021.
- European External Action Service: “EU mission in support of security sector reform in the Republic of Guinea-Bissau (EU SSR GUINEA-BISSAU)”, (Çevrimiçi) http://www.eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/missions-and-operations/eu-ssr-guinea-bissau/pdf/01102010_factsheet_eu-ssr-guinea-bissau_en.pdf, 2 Nisan 2021.
- European External Action Service: “EU Mission to provide advice and assistance for security sector reform in the Democratic Republic of the Congo in the area of defence (EUSEC RD CONGO)”, (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/missions-and-operations/eusec-rd-congo/pdf/factsheet_eusec_rd_congo_en.pdf, 8 Nisan 2021.

European External “EU Missions And Operations”, (Çevrimiçi)
 Action Service: https://eeas.europa.eu/sites/default/files/eu_military_operations_and_civilian_missions_july_2020.pdf, 5 Nisan 2021.

European External “EU Police Mission for the DRC (EUPOL RD Congo)”, (Çevrimiçi)
 Action Service: http://www.eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eupol-rd-congo/pdf/factsheet_eupol_rd_congo_en.pdf, 8 Nisan 2021.

European External “EU support to African capabilities”, (Çevrimiçi)
 Action Service: https://eeas.europa.eu/csdp/capabilities/eu-support-african-capabilities/index_en.htm, 3 Nisan 2021.

European External “EUCAP Sahel Niger Partnership For Security in the Sahel”, (Çevrimiçi)
 Action Service: <https://www.eucap-sahel.eu/wp-content/uploads/2020/10/EUCAP-Sahel-Niger-Factsheet-EN-low-resolution.pdf>, 15 Nisan 2021.

European External “EUFOR Operation Althea”, (Çevrimiçi)
 Action Service: http://www.euforbih.org/images/pdfs/20210114_Mission_Factsheet.pdf, 12 Nisan 2021.

European External “EUFOR RCA”, (Çevrimiçi)
 Action Service: http://www.eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eufor-rca/index_en.htm, 2 Nisan 2021.

European External “EUFOR RD Congo- Mission description”, (Çevrimiçi)
 Action Service: https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eufor-rd-congo/mission-description/index_en.htm, 8 Nisan 2021.

European External “EU-NATO Cooperation”, (Çevrimiçi)
 Action Service: https://eeas.europa.eu/sites/default/files/eu_nato_factsheet_november-2020-v2.pdf, 2 Nisan 2021

European External “EUPOL COPPS-Police and Rule of Law Mission for the Palestinian Territories-Factsheet”, (Çevrimiçi)
 Action Service: https://eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/documents/pdf/factsheet_eupol_copps_072013_en.pdf, 19 Nisan 2021.

- European External Action Service: “Eupol Kinshasa-Mission Description”, (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eupol-kinshasa/mission-description/index_en.htm, 8 Nisan 2021.
- European External Action Service: “European Defence Agency: Remarks by the High Representative/Vice-President Josep Borrell at the annual virtual conference”, (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/89945/european-defence-agency-remarks-high-representativevice-president-josep-borrell-annual-virtual_en#:~:text=We%20also%20have%2016%20different,only%20has%20four%20different%20types, 13 Mart 2021.
- European External Action Service: “European Union Aviation Security Mission (EUAVSEC) in South Sudan”, (Çevrimiçi) http://www.eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/missions-and-operations/euavsec-south-sudan/pdf/factsheet_euavsec_south-sudan_en.pdf, 2 Nisan 2021.
- European External Action Service: “European Union Capacity Building Mission in Somalia (EUCAP Somalia)-Factsheet”, (Çevrimiçi) <https://www.eucap-som.eu/factsheet/>, 14 Nisan 2021.
- European External Action Service: “European Union Naval Force – Mediterranean Operation Sophia,” (Çevrimiçi) http://www.eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/missions-and-operations/eunavfor-med/pdf/factsheet_eunavfor_med_en.pdf, 6 Mart 2021.
- European External Action Service: “European Union Naval Force Somalia-Operation ATALANTA”, (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/missions-and-operations/eu-navfor-somalia/pdf/factsheet_eunavfor_en.pdf, 12 Nisan 2021.
- European External Action Service: “European Union Police Mission in Bosnia and Herzegovina (EUPM)”, (Çevrimiçi) http://www.eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eupm/pdf/factsheet_eupm_en.pdf, 12 Nisan 2021.

- [operations/eupm-bih/pdf/25062012_factsheet_eupm-bih_en.pdf](https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eupm-bih/pdf/25062012_factsheet_eupm-bih_en.pdf), 5 Nisan 2021.
- European External “European Union Police Mission Proxima-Factsheet”, (Çevrimiçi)
Action Service: http://www.eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/proxima-fyrom/pdf/15122003_factsheet_proxima-fyrom_en.pdf, 1 Nisan 2021.
- European External “EUSAVSEC-Mission Description”, (Çevrimiçi)
Action Service: https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/euavsec-south-sudan/mission-description/index_en.htm, 2 Nisan 2021.
- European External “Facts on EUJUST Themis,” (Çevrimiçi)
Action Service: http://www.eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/missions-and-operations/eujust-themis-georgia/pdf/26102004_factsheet_eujust-themis-georgia_en.pdf, 2 Nisan 2021.
- European External “Military and civilian missions and operations”, (Çevrimiçi)
Action Service: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/430/military-and-civilian-missions-and-operations_en, 10 Nisan 2021.
- European External “Permanent Structured Cooperation-PESCO Deepening Defence
Action Service: Cooperation Among EU Member States”, (Çevrimiçi)
https://eeas.europa.eu/sites/default/files/pesco_factsheet_2021-05-version-2.pdf, 7 Mayıs 2021.
- European External “Proxima-Mission Description”, (Çevrimiçi)
Action Service: https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/proxima-fyrom/mission-description/index_en.htm, 1 Nisan 2021.
- European External “Questions & Answers: The European Peace Facility”, (Çevrimiçi)
Action Service: <https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters->

- [homepage/46286/questions-answers-european-peace-facility_en](https://eeas.europa.eu/homepage/46286/questions-answers-european-peace-facility_en), 21 Nisan 2021.
- European External Action Service: “Reinforcing the EU-UN Strategic Partnership on Crisis Management”, (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/sites/default/files/factsheet_1eu_un_missions_september2020.pdf, 1 Nisan 2021.
- European External Action Service: “The Civilian Planning and Conduct Capability (CPCC)”, (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/topics/common-security-and-defence-policy-csdp/5438_en, 23 Şubat 2021.
- European External Action Service: “The European Peace Facility”, (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/sites/default/files/eu-peace-facility_factsheet_2021-03-22.pdf, 21 Nisan 2021.
- European External Action Service: “The European Union Military Staff (EUMS)”, (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/topics/common-security-and-defence-policy-csdp/5436_en, 22 Şubat 2021.
- European External Action Service: “Towards A Strategic Compass”, (Çevrimiçi) https://euagenda.eu/upload/publications/towards_a_strategic_compass_20_november.pdf.pdf, 8 Nisan 2021.
- European External Action Service: “European Union Training Mission-Mali”, (Çevrimiçi) https://eutmmali.eu/wp-content/uploads/2021/01/EUTM_Mission_Factsheet_EV2021.pdf, 25 Nisan 2021.
- European External Action Service: “European Union Training Mission In Mozambique (Eutm Moz)”, (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/sites/default/files/trainingmozambique_15oct_0.pdf 11 Ocak 2022.
- European External Action Service: “Strengthening EU Security And Defence”, (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/strengthening_eu_defence_2.pdf, 27 Kasım 2020.

- European External Action Service: “The Military Planning and Conduct Capability (MPCC)”, (Çevrimiçi) <https://www.eca.europa.eu/sites/eca-audit-defence/EN/Documents/MPCC.pdf>, 23 Şubat 2021.
- European External Action Service: “Military and civilian missions and operations”, (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/430/Military%20and%20civilian%20missions%20and%20operations, 5 Mayıs 2021.
- European External Action Service: “Fact Sheet- Central African Republic”, (Çevrimiçi) <https://europa.eu/capacity4dev/file/25974/download?token=I-GLVVKy>, 1 Mayıs 2021.
- European External Action Service: “EUMAM-RCA mission description”, (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eumam-rca/mission-description/index_en.htm, 1 Mayıs 2021.
- European Parliament: “Briefing-EU-UN Cooperation in Peacekeeping and Crisis Management”, (Çevrimiçi) https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/572783/EPRS_BRI%282015%29572783_EN.pdf, 15 Mart 2021.
- European Parliament: “Parliamentary questions-Answer given by High Representative/Vice-President Borrell on behalf of the European Commission (Question reference: E-006281/2020)”, (Çevrimiçi) https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-9-2020-006281-ASW_EN.html, 14 Nisan 2021.
- European Security and Defence College: “Who We Are”, (Çevrimiçi) <https://esdc.europa.eu/who-we-are/>, 7 Mart 2021.

- European Union Council Secretariat: “EU police advisory team (EUPAT) in the former Yugoslav Republic of Macedonia-Factsheet”, (Çevrimiçi) http://www.eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eupat/pdf/01122005_factsheet_eupat_en.pdf, 1 Nisan 2021.
- European Union Satellite Centre: “Mission, Users and Partners”, (Çevrimiçi) <https://www.satcen.europa.eu/who-we-are/our-mission>, 8 Mart 2021.
- European Union Training Mission in Central African Republic: “About Military Training mission in the Central African Republic (EUTM RCA)”, (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/csdp/missions-operations/eutm-rca/3907/about-military-training-mission-central-african-republic-eutm-rca_en, 20 Nisan 2021.
- European Union Training Mission in Central African Republic: “European Union Military Committee (EUMC)”, (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/csdp/missions-operations/eutm-rca/5429/european-union-military-committee-eumc_fr, 15 Şubat 2021.
- European Union: “European Defence Agency”, (Çevrimiçi) https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/eda_en, 7 Mart 2021.
- European Union: “European Union Satellite Centre (SatCen)”, (Çevrimiçi) https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/satcen_en#contact-details, 8 Mart 2021.
- EUTM Mali: “Background”, (Çevrimiçi) <https://eutmmali.eu/background/>, 25 Nisan 2021.
- EUTM Mali: “EUTM Mali Mandates”, (Çevrimiçi) <https://eutmmali.eu/mandates/>, 25 Nisan 2021.
- Frederik, J., M. Arends: “Homeros’dan Hobbes ve Ötesine: “Güvenlik” Kavramının Avrupa Geleneğindeki Boyutları,” *Uluslararası İlişkiler*, C.6, No:22, 2009, s. 5.
- Frontex: “EU Partners”, (Çevrimiçi) <https://frontex.europa.eu/we-build/eu-partners/european-external-action-service/>, 12 Ocak 2021.

- Frontex: “Origin&Tasks”, (Çevrimiçi) <https://frontex.europa.eu/about-frontex/who-we-are/origin-tasks/>, 12 Ocak 2021.
- Homan, Kees: “Operation Artemis in the Democratic Republic of Congo,” **Netherlands Institute for International Relations – Clingendael** (içinde European Commission: Faster and more united? The debate about EU’s crisis response capacity), Mayıs, 2007, (Çevrimiçi) https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/20070531_cscp_chapter_homan.pdf, 8 Nisan 2021.
- Hummel, Wanda, “Partnering for Peace: Lessons and Next Steps for EU-UN Cooperation on Peace Operations,” **Centre for International Peace**, Şubat, 2015, (Çevrimiçi) https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/ZIF_Policy_Briefing_Hummel_Pietz_EU-UN-Partnerships_ENG_Feb2015.pdf , 15 Mart 2021, s1.
- İktisadi Kalkınma Vakfı: “AB Mali Barış Gücü’ne 50 milyon avro verecek”, (Çevrimiçi) https://bulten.ikv.org.tr/icerik_print.asp?ust_id=373&id=779, 1 Mayıs 2021.
- Karagül, Soner, “Afrika’da Barış ve Güvenliğin İnşasında Kıtasal Yaklaşım: Afrika Barış ve Güvenlik Mimarisi,” **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, C.10, No:19, 2014, s.69.
- Kızıltan, Alaattin, “Avrupa Birliği’nin Ortak Dışışleri ve Güvenlik Politikasına Bir Bakış,” **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, C.19, No:1, 2005, s.212-213.
- Kocamaz, Sinem: “Lizbon Antlaşması Çerçevesinde Avrupa Birliği Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasının Geleceği,” **Ege Akademik Bakış**, C.10, No:3, 2010, s.961-964.
- Koenig, Nicole: “The EU’s strategic compass for security and defence: Just another paper,” **Hertie School Jacques Delors Centre**, Temmuz 10, 2020, (Çevrimiçi) https://hertieschool-f4e6.kxcdn.com/fileadmin/2_Research/1_About_our_research/2_Res

[earch_centres/6_Jacques_Delors_Centre/Publications/20200710_Strategic_Compass_Koenig.pdf](#), 8 Nisan 2021, s.2.

Lynch, Dov, “ESDP Operations”, **EU Institute for Security Studies**, 2003, Antonio Missiroli (Çevrimiçi) <https://www.peacepalacelibrary.nl/ebooks/files/09-dvl-am.pdf>, 11 Mart 2021.

Maslow, Abraham A “Theory of Human Motivation”, (Çevrimiçi) H.: <http://psychclassics.yorku.ca/Maslow/motivation.htm>, 30 Ekim 2020.

Maulny, Jean- “The European Defence Fund: Challenges And Opportunities For The Land Armament Industry,” **Armament Industry European Research Group**, Haziran, 2018, (Çevrimiçi) <https://www.iris-france.org/wp-content/uploads/2018/06/Ares-26.pdf>, 12 Mart 2021.

Official Journal of “Consolidated Version Of The Treaty On European Union”, the European Union (Çevrimiçi) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012M/TXT>, 22 Kasım 2020.

Official Journal of “Council Decision (CFSP) 2020/1254 of 7 September 2020 Amending the European Union Decision 2012/392/CFSP on the European Union CSDP Mission in L 294/3: Niger (EUCAP Sahel Niger), (Çevrimiçi) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32020D1254>, 16 Nisan 2021.

Official Journal of “Council Decision (CFSP) 2015/528 of 27 March 2015 establishing a the European Union mechanism to administer the financing of the common costs of L 84/39: European Union operations having military or defence implications (Athena) and repealing Decision 2011/871/CFSP”, (Çevrimiçi) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32015D0528>, 10 Nisan 2021.

- Official Journal of the European Union L 104/21: “Council Decision (CFSP) 2016/610 of 19 April 2016 on a European Union CSDP Military Training Mission in the Central African Republic (EUTM RCA)”, (Çevrimiçi) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016D0610&from=ES>, 7 Nisan 2021.
- Official Journal of the European Union L318/141: Council Decision (CFSP) 2019/2110 of 9 December 2019 on the European Union CSDP Advisory Mission in the Central African Republic (EUAM RCA)”, (Çevrimiçi) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1594802754202&uri=CELEX:32019D2110>, 15 Nisan 2021.
- Official Journal of the European Union C 191: “Treaty on European Union”, (Çevrimiçi) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:11992M/TXT>, 2 Ocak 2021.
- Özdal, Barış: “Lizbon Reform Andlaşması’nın Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası’na İlişkin Düzenlemelerinin Analizi,” **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, C.4, No:7, 2008, s.132-150
- Penksa, Penksa: “Policing Bosnia and Herzegovina 2003-05 Issues of Mandates and Management in ESDP Missions,” **Centre For European Policy Studies**, Aralık, 2006, (Çevrimiçi) <http://aei.pitt.edu/7379/2/7379.pdf>, 5 Nisan 2021, s.3-4.
- PESCO: “About PESCO”, (Çevrimiçi) <https://PESCO.europa.eu/>, 14 Mart 2021.
- PESCO: “Scope And Ambition”, (Çevrimiçi) <https://pesco.europa.eu/about/>, 15 Mart 2021.
- Pop, Adrian: “NATO ve Avrupa Birliği: İşbirliği ve Güvenlik,” **NATO Dergisi**, 2007, <https://www.nato.int/docu/review/2007/issue2/turkish/art6.html>, 12 Nisan 2021.

- Public Safety Communication Europe: Seçkin, Barış “Launching the European Defence Fund”, (Çevrimiçi) <https://www.psc-europe.eu/news-events/news/276-launching-the-european-defence-fund.html>, 12 Mart 2021.
- Seçkin, Barış “İrini Operasyonu, Türk gemisine yönelik denetimin Türkiye'nin izni olmadan yapıldığını kabul etti,” **Anadolu Ajansı**, Kasım 23, 2020, (Çevrimiçi) <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/irini-operasyonu-turk-gemisine-yonelik-denetimin-turkiyenin-izni-olmadan-yapildigini-kabul-etti/2053409>, 19 Nisan 2021
- Sönmezoğlu, Faruk, Özgün Erler Bayır: “Kavramsal Çerçeve”, **Dış Politika Karşılaştırmalı Bir Bakış**, Der. Faruk Sönmezoğlu, Özgün Erler Bayır, İstanbul, Der Yayınları, 2014.
- Stabile, Andrea Aversano, Guillaume Lasconjarias, Paola Sartori: “NATO-EU Cooperation to Project Stability,” **Istituto Affari Internazionali**, Temmuz, 2018, (Çevrimiçi) <https://www.iai.it/sites/default/files/iai1818.pdf>, 2 Nisan 2021, s.5.
- Şahin, Yeliz: “Brexit ve Trump Çağında AB Güvenlik Ve Savunma Politikaları,” **İktisadi Kalkınma Vakfı**, Temmuz, 2017, (Çevrimiçi) https://www.ikv.org.tr/images/files/Brexit_Trump_savunma_degerlendirme.pdf, 11 Mart 2021, s.10-12.
- Tardy, Thierry: “EUFOR RCA: tough start, smooth end,” **European Union Institute for Security Studies**, Mart, 2015, (Çevrimiçi) https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/Alert_17_EUFOR_RCA.pdf, 7 Nisan 2021.
- Tarhan, Muhammet: “AB, İtalya büyükelçileri ve Almanya Maslahatgüzarı Dışişleri Bakanlığına çağrıldı,” **Anadolu Ajansı**, Kasım 23, 2020, (Çevrimiçi) <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/ab-italya-buyukelcileri-ve-almanya->

- maslahatguzari-disisleri-bakanligina-cagildi/2053403, 19 Nisan 2021.
- Tezcanlar, Arda “Güvenlik Çalışmaları”, **Stratejik Düşünce ve Güvenlik**, Ed. Güngör Mehmet, Kaan Şahin, M. Cem Oğultürk, İstanbul, Yeditepe Yayınevi, 2020, s.78-81
- Kılıç:
- The Electoral Commission: “Report: 23 June 2016 referendum on the UK’s membership of the European Union”, (Çevrimiçi) <https://www.electoralcommission.org.uk/who-we-are-and-what-we-do/elections-and-referendums/past-elections-and-referendums/eu-referendum/report-23-june-2016-referendum-uks-membership-european-union>, 11 Mart 2021
- The European Council: “Presidency Conclusions-European Council Meeting in Laeken-14 and 15 December 2001”, (Çevrimiçi) https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/68827.pdf, 12 Ocak 2021.
- The European Union Institute for Security Studies: “About Us”, (Çevrimiçi) <https://www.iss.europa.eu/about-us>, 8 Mart 2021.
- The European Union Institute For Security Studies: “Security And Defence”, (Çevrimiçi) <https://www.iss.europa.eu/topics/security-and-defence>, 22 Kasım 2020.
- Türk Dil Kurumu: “Güncel Türkçe Sözlük”, (Çevrimiçi) <https://sozluk.gov.tr/>, 28 Ekim 2020.
- Türker, Haşim: **Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası**, Ankara, Nobel Yayınları, 2007.
- UN Department of Operation Support: “UN and European Union sign new agreement to enhance cooperation in peace operations”, (Çevrimiçi) <https://operationalsupport.un.org/en/un-and-eu-sign-agreement>, 30 Mart 2021.

- Ülger, İrfan Kaya: **Avrupa Birliği Rehberi**, Kocaeli, Umuttepe Yayınları, 2015.
- Ülger, İrfan Kaya: **Avrupa Birliğinde Siyasal Bütünleşme**, İstanbul, Gündoğan Yayınları, 2002.
- Wallerstein, Immanuel: **Dünya Sistemleri Analizi Bir Giriş**, Çev. Ender Abadoğlu, Nuri Ersoy, İstanbul, Bgst Yayınları, 2018.
- Waltz, Kenneth N.: **Theory Of International Politics**, 1979.
- Wolfers, Arnold: “‘National Security’ as an Ambiguous Symbol,” *Political Science Quarterly*, C.67, No:4, Aralık 1952, s.485.
- Yorulmaz, Murat: “‘Değişen’ Uluslararası Güvenlik Algılamaları Bağlamında Türkiye-Yunanistan İlişkilerinde ‘Değişmeyen’ Güvenlik Paradoksu,” **Balkan Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, C.3, No:1, Temmuz 2014, s.105.
- Zhussipbek, Galym: “2007 Lizbon Antlaşması, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası’nın Tanımı ve Özellikleri, Güvenlik Aktörü Olarak AB’nin Nitelikleri,” **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, C.8, No:1, 2009, s.146-147.